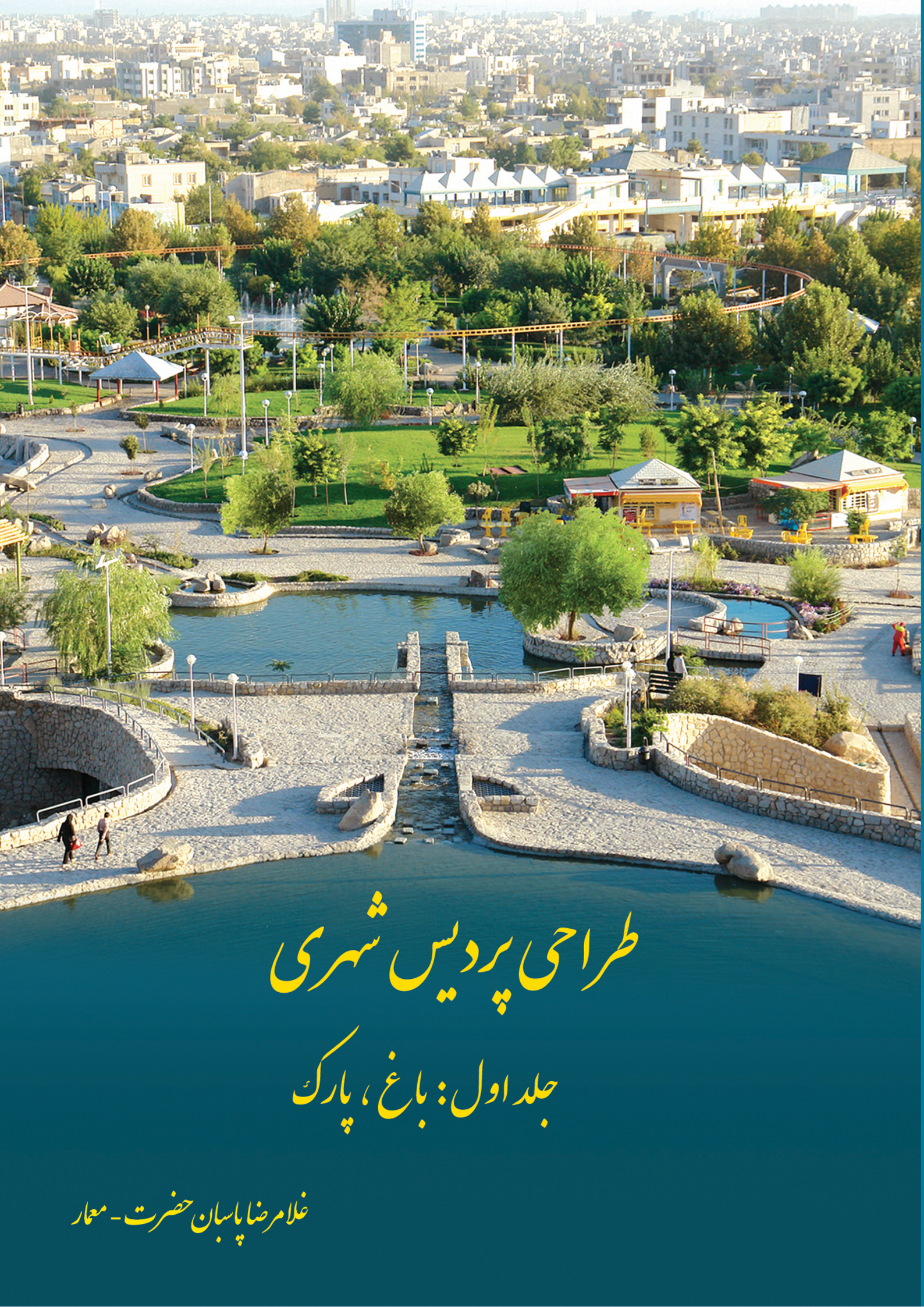

طراحی پردیس شهری جلد اول: باغ، پارک

غلامرضا پاسبان حضرت - معمار

جلد اول: باغ، پارک

کزین برتر اندیشه برنگذرد

به نام خداوند جان و خرد

- از همکاران و دوستان ارجمند خانم‌ها و آقایان نامبرده در زیر که در مقاطع مختلف به تکمیل این کتاب یاری رسانده‌اند سپاسگزاری می‌کنم.

تهیه تصاویر

آقای مهندس داریوش ابوالضیاء

اصلاح متن

خانم مهندس فرانہ ریاحی

آقای دکتر کیانوش سوزنچی

آقای کیومرث مسعودی

خانم سپیده امجدی ترشیزی

ترجمه باغ‌های اروپایی

آقای بیژن پاسبان حضرت

تنظیم نقشه‌ها

آقای محمد رهجو

صفحه‌آرایی و تنظیم تصاویر

خانم سپیده امجدی ترشیزی

خانم مینا شایگان نیک

خانم لیلا مرادی

تایپ

خانم لیلا مرادی

آماده‌سازی دیجیتالی

آقای مهندس شروین بهزادی‌فر

- از مهندسان مشاور بافت شهر؛ تسهیلات در تهیه و تنظیم مدارک

- از همه کسانی‌که در تهیه طرح مرحله اول، دوم، سوم و نظارت طرح‌های یاد

شده در این کتاب مشارکت داشته‌اند بالاخص عزیزانی که از بین ما رفته‌اند، نام و خاطره‌شان گرامی باد.

مرحوم خانم دکتر پریچهر خوشبخت

مرحوم مهندس فرهاد ابوضیاء

مرحوم مهندس تقی حجتی‌مانی

وضعیت نمایه‌سازی : فیپا.

شماره کتابشناسی ملی : ۲۶۸۲۸۷۲

شابک : ۰-۸۱۵۳-۰۴-۹۶۴-۹۷۸

عنوان و نام پدیدآور : طراحی پردیس شهری (منابع الکترونیکی: کتاب)/ غلامرضا پاسبان حضرت.

وضعیت نشر : تهران: غلامرضا پاسبان حضرت، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۱ لوح فشرده: رنگی، بدون کلام؛ ۱۲ س م.

توصیفگر : طراحی معماری

باغسازی

باغ‌ها

برنامه‌ریزی شهری

توصیفگر : کوهسنگی

مشهد

ایران

شناسه افزوده : پاسبان حضرت، غلامرضا، ۱۳۲۳ -

طراحی پردیس شهری

تألیف : غلامرضا پاسبان حضرت

شابک : ۰-۸۱۵۳-۰۴-۹۶۴-۹۷۸

مشخصات ظاهری : ۳۳۶ ص. ، مصور، نقشه.

نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۱

شمارگان : ۲۰۰۰ عدد

شماره شناسه اثر : ۰۲۵۳۹۶-۰۳۷۰۲-۸

چاپ و تکثیر : شرکت ریزموج سیستم

کلیه حقوق قانونی این کتاب متعلق به مؤلف است.

استفاده از مطالب این کتاب فقط در صورت ذکر مأخذ، آزاد است.

عناوین

محل ها

الف- تکمیل باغ فرهنگی ۲۲۷ تا ۲۲۹

ب- تکمیل باغ سنگی ۲۷۰ تا ۲۸۳

پ- تکمیل بخشی از باغ طبیعی ۲۹۱ تا ۲۸۹

ت- سرنوشت باغ تفریحی ۳۰۴ تا ۳۰۷

ث- وضعیت باغ ورزشی ۳۱۲ تا ۳۱۲

ج- وضعیت باغ آرامگاه ۳۱۶ تا ۳۱۶

چ- برخی توضیحات تکمیلی ۳۶۰ تا ۳۶۸

با افزودن این برگ ها به چاپ اول کتاب طبعاً شماره های صفحات قبلی تغییر نموده است.

برگ های افزوده شده به کتاب با یک دایره قرمز ● در بالای صفحات متمایز شده است.

سپاسگزاری: وظیفه خود می دانم که از زحمات و پشتیبانی ها و همکاری های نامبردگان زیر که بعد از اولین انتشار کتاب به ویژه در سال های اخیر قبول زحمت نموده اند، سپاسگزاری نمایم.

الف- در شهرداری مشهد

۱. آقای مهندس حمیدرضا نخعی، معاونت فنی و عمران شهرداری مشهد

۲. آقای مهندس خلیل اسدی، مجری طرح کوهسنگی

۳. آقای مهندس سیدمحمود ریحانی، مدیریت نظارت بر پروژه های عمرانی شهرداری مشهد

۴. آقای مهندس احسان حمیدزاده، مجری طرح کوهسنگی

۵. آقای مهندس محمد بجنوردی، سرپرست کارگاه و نماینده سازمان عمران شهرداری (پیمانکار)

ب- همکاران شرکت مهندسین مشاور بافت شهر

۱. خانم مهندس مهرو ابرکار، تهیه کننده طرح و نظارت طراحی منظر در اراضی باغ طبیعی و کوه ها

۲. آقای مهندس هارمیک خداقلی عراقی، مدیر نظارت کارگاهی

۳. آقای مهندس داریوش ابوالضیاء، مدیر نظارت کارگاهی

۴. آقای مهندس علی اصغر غلامی، سرپرست نظارت کارگاهی و تهیه کننده قسمتی از تصاویر طرح های اجرا شده

۵. آقای مهندس سعید کریمی، مسئول نظارت تاسیسات برقی

۶. آقای مهندس محمدرضا بزنگانی، مسئول نظارت تاسیسات مکانیکی

۷. آقای حسن امینی، نماینده بافت شهر و تهیه کننده قسمتی از تصاویر طرح های اجرا شده

۸. خانم مهندس سارا حائری یزدی، تهیه کننده قسمتی تصاویر طرح های اجرا شده

۸. خانم لیلا مرادی، مسئول تنظیم شرایط جدید کتاب

۹. خانم سپیده امجدی ترشیزی، مدیریت تنظیم شرایط جدید کتاب

صفحات افزوده شده به کتاب پس از اولین چاپ

گزارش فعالیت های انجام شده از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ و پس از آن

اولین انتشار کتاب طراحی پردیس شهری (باغ های همپیوند) به صورت لوح فشرده در سال ۱۳۹۱ انجام شد. تا آن زمان بخش هایی از طرح که در اراضی جنوب و جنوب شرقی کوهسنگی قرار داشتند، به دو علت تکمیل نشده بود. اول کمبود بودجه و دوم عدم تخلیه و تحویل این اراضی که در اختیار اداره آب، برق و نیروی انتظامی، بخش خصوصی و ... بود. از آن پس تکمیل طرح به شرح زیر ادامه یافت:

۱. **ادامه فعالیت ها:** بعد از تاریخ یاد شده در بالا و پس از انجام مذاکرات و پرداخت قیمت و یا تحویل اراضی معوض از طرف شهرداری مشهد، بخش های دیگری از اراضی به تدریج آزاد شد و تکمیل طراحی این اراضی آغاز گردید و طرح های متعددی متناسب با امکانات و محدودیت های قطعات اراضی آزاد شده در چارچوب طرح کلی مجتمع کوهسنگی تهیه شد و به تصویب رسید و به تدریج متناسب با بودجه تامین شده اجراء آنها نیز آغاز گردید و به اجراء در آمد.

۲. **واگذاری اراضی برخلاف طرح:** در سال ۱۳۹۴ شورای وقت شهر مشهد بدون هماهنگی با مشاور، با تصمیم غیرمنتظره، اراضی جنوب شرقی کوهسنگی را که طی سال ها و به تدریج آزاد شده بود و برای اجراء باغ تفریحی (برای عموم) و بخش سرپوشیده چهارفصل (ویژه کودکان) و همچنین پارکینگ چند طبقه (برای کل کوهسنگی) در زیر زمین در نظر گرفته شده و طراحی آن انجام و طرح نیز تصویب شده بود را به یک نهاد نظامی برای احداث موزه دفاع مقدس واگذار نمود.

۳. **تاثیر واگذاری:** واگذاری اراضی یاد شده، موجب بلاتکلیفی و توقف در اجراء طرح در اراضی مجاور آن گردید که در حدود یک سوم اراضی یکصد هکتاری کوهسنگی را شامل می شود. در این مورد توضیحات بیشتری در قسمت باغ تفریحی ارائه شده است.

۴. **کیفیت و شرایط اجراء در بخش جنوب شرقی:** در آخرین قطعه اراضی جنوب شرقی، مشاور بافت شهر در نظارت کارگاهی و طراح طرح در نظارت عالی حضور نداشت و بلاتکلیفی که در اجراء طرح در قسمت هایی از جنوب ناشی از ناروشنی در واگذاری قسمتی از اراضی به دستگاه دیگر (موزه دفاع مقدس)، به وجود آمد، از یک سو موجب عدم اجرای کامل طرح گردید و از سوی دیگر در قسمت هایی از اجرای طرح، کیفیت اجرا و مصالح به کار برده شده ناهماهنگ با نظر طراح اجرا گردید. در حال حاضر و یا در آینده ممکن است بازدیدکنندگان و یا مدیران کنونی و آینده شهرداری با مشاهده این ناهماهنگی ها قضاوت نادرستی داشته باشند. برای اطلاع یادشدگان و خوانندگان این کتاب از چگونگی اقدامات و نتایج اجراء و یا توقف طرح های طراحی شده صفحاتی به کتاب اضافه گردید که در پایان معرفی هر یک از باغ ها این صفحات توضیح داده شده است.

۵. **قرارگیری کتاب در اینترنت:** چون توزیع مجدد لوح فشرده کتاب طراحی پردیس شهری از طریق ناشر و به صورت گذشته با مشکل مواجه شد، برای دسترسی رایگان علاقمندان، به ویژه دانشجویان، تصمیم گرفته شد که این کتاب در تارنمای اینجانب و مهندسین مشاور بافت شهر قرار گیرد.

توضیح درباره فعالیت ها و نتایج اجراء طرح ها با حضور مشاور بافت شهر در مشهد:

همانگونه که قبلاً اشاره شد، بعد از چاپ اول کتاب در سال ۱۳۹۱، مشاور بافت شهر تا تاریخ ۹۴/۳/۱۸ به خدمات خود در نظارت کارگاهی و عالی ادامه داد و در طی این مدت طرح های متعددی برای اراضی که به تدریج آزاد می گردید، طراحی و به اجراء در آمد. طرح های فضای سبز نیز به تدریج اجراء گردید که موجب دگرگونی چهره کوه ها و بخش جنوبی شد. گزارش اضافه شده به صفحات قبلی کتاب در مورد این دوره از فعالیت بوده و شامل موارد زیر است:

فهرست مطالب

جلد اول :باغ، پارک- بخش اول تا پایان بخش چهارم

آغاز سخن ۸

بخش اول- باغ ها و پارک های دیگر کشورها ۱۳

۱-۰ . مقدمه ۱۴

۱-۱ . نکاتی درباره باغ های قدیمی اروپایی ۱۴

۱-۲ . نکاتی درباره برخی باغ ها و پارک های اروپایی ۱۵

۱-۳ . برخی پارک های جدید اروپایی ۲۶

۱-۴ . فعالیت های مختلف مردم در پارک ها و عناصر پارک ۳۴

۱-۵ . جمع بندی ۶۲

بخش دوم- برداشتی از باغ ایرانی ۶۳

۲-۰ . مقدمه ۶۴

۲-۱ . اجزاء و عناصر باغ ۶۹

۲-۲ . باغ و تعدیل شرایط اقلیمی ۷۷

۲-۳ . رنگ و نور ۷۹

۲-۴ . جمع بندی ۸۰

بخش سوم- برخی باغ های عمومی (پارک ها) در ایران ۸۱

۳-۰ . مقدمه ۸۲

۳-۱ . باغ های ملی ۸۲

۳-۲ . پارک های مقیاس شهری ۸۳

۳-۳ . جمع بندی ۹۲

۳-۴ . برخی نکات منفی در طراحی پارک ها ۹۳

بخش چهارم- شهروندان ایرانی در طبیعت ۹۵

۴-۰ . مقدمه ۹۶

۴-۱ . استفاده از طبیعت ۹۶

۴-۲ . نیازهای کنونی شهروندان ۱۰۱

۴-۳ . جمع بندی ۱۰۴

جلد دوم : طراحی پردیس شهری (باغ های هم پیوند)- بخش پنجم تا پایان

بخش پنجم- پردیس های شهری (باغ های هم پیوند) پایه ها و الگوها ۱۰۵

۵-۰ . مقدمه ۱۰۶

۵-۱ . مبانی طراحی پردیس های شهری ۱۰۹

۵-۲ . پردیس های شهری و باغ ایرانی ۱۲۱

۵-۳ . پردیس شهری و باغ ایرانی در اراضی پایکوهی و کوهستانی ۱۳۱

۵-۴ . پردیس شهری و باغ های روز- باغ های شب ۱۳۵

بخش ششم- معرفی نمونه ای از پردیس های شهری ۱۴۷

۶-۰ . مقدمه ۱۴۸

۶-۱ . کوهسنگی مشهد ۱۴۹

شماره صفحات

فهرست مطالب

شماره صفحات

۶-۲ . کوهسنگی به عنوان پردیس شهری ۱۵۰

۶-۳ . ایده ها در مقیاس های مختلف ۱۵۱

۶-۴ . موقعیت سابقه عناصر ۱۵۸

۶-۵ . مبانی و ایده ها ۱۶۰

۶-۶ . ارتباطات، تأسیسات عمومی ۱۶۷

۶-۷ . معرفی باغ های هم پیوند کوهسنگی ۱۶۹

۶-۷-۱ . باغ پذیرائی ۱۶۹

۶-۷-۲ . باغ فرهنگی ۱۹۰

۶-۷-۳ . باغ سنگی ۲۳۰

۶-۷-۴ . باغ طبیعی ۲۸۴

۶-۷-۵ . باغ تفریحی ۲۹۹

۶-۷-۶ . باغ ورزشی ۳۰۸

۶-۷-۷ . باغ آرامگاه ۳۱۳

۶-۷-۸ . نورپردازی ۳۱۷

بخش هفتم- پیوست ها- نکاتی درباره طراحی و اجراء ۳۳۱

۷-۰ . مقدمه ۳۳۲

۷-۱ . نکاتی درباره قرارداد، تصویب ۳۳۳

۷-۲ . نکات و رویدادهای خاص ۳۳۵

۷-۳ . عوامل مؤثر بر طراحی و طرح ۳۳۷

۷-۴ . مشکلات خاص طرح ۳۴۰

۷-۵ . مشکلات در مراحل اجرائی ۳۴۲

۷-۶ . مشکلات ناشی از مشارکت ۳۴۴

۷-۷ . مشکلات عدم توجه به نظر مشاور ۳۴۴

۷-۸ . مشکلات ناشی از تصمیم مدیران بهره برداری ۳۴۴

۷-۹ . مشکلات ناشی از دخالت سرمایه گذاران ۳۴۸

۷-۱۰ . مشکلات حضور مستأجرین ۳۴۹

۷-۱۱ . دستاوردهای اجرای طرح ۳۵۲

۷-۱۲ . توصیه های مشاور ۳۵۷

بخش هشتم- برخی توضیحات تکمیلی ۳۶۰

۸-۰ . ساختمان های با بام سبز ۳۶۱

۸-۱ . مسیرها و وسایل ارتباطی باغ های پردیس کوهسنگی ۳۶۳

۸-۲ . طرح ارتقاء کیفیت و تسهیل رابطه شهری پیرامون با کوهسنگی ۳۶۴

۸-۳ . بناها و فضاهایی که طراحی شد ولی اجراء نگردید و یا نیمه تمام رها شد ۳۶۵

۸-۴ . تصرف مجدد اراضی واگذار شده ۳۶۶

۸-۵ . کیفیت برخی نقاط اجراء شده پس از خاتمه کار مهندسین مشاور بافت شهر ۳۶۷

۸-۶ . ساخت و سازهای ناهنجار و نازیبای پیرامون ۳۶۸

اسامی عکاسان تهیه کننده تصاویر ۳۷۰

مبانی و مأخذ ۳۷۷

درباره نویسنده کتاب ۳۸۰

آغاز سخن

سابقه و وضع کنونی:

نگاهی به پیشینه زندگی مردم در کشور ما نشان می‌دهد که ایرانیان در طول تاریخ علاقه‌ای بی‌مانند به فضای سبز و عناصر طبیعی داشته و کمتر خانه‌ای در کشور ما بدون درخت و بدون حوض آب و کمتر شهری بدون باغ‌های زیبا و متنوع بوده است.

در دوران کنونی، به علت افزایش شدید جمعیت و توسعه سریع شهرها، بخش زیادی از فضاهای باز- سبز شهری نظیر مزارع، باغ‌های درون و پیرامون شهرها و حتی آنچه را به عنوان میراث طبیعی شهر می‌توان به حساب آورد، از جمله: باغ‌های حاشیه رودخانه‌ها، رود- دره‌ها و باغ‌های قدیمی شناخته شده به‌ویژه در شهرهای بزرگ، به علت آلودگی هوا، تخریب قنوات و قطع آب آنها، افزایش قیمت زمین‌های شهری و تشدید تلاش برای تغییر کاربری باغ‌ها و یا به علت مشکلات دیگر تغییر کاربری یافته، از بین رفته و یا در حال از بین رفتن هستند.

اینک یکی از دغدغه‌های مردم شهرنشین ایران، شوراهای شهرها و مدیران شهری، تأمین فضای سبز برای شهرها و به‌ویژه در مناطق توسعه‌های شهری برای پاسخگویی به علاقه و نیاز مردم شهرنشین به طبیعت و فضای سبز شهری است و علیرغم تنگناهای مالی شهرداری‌ها در همه شهرهای کشور، تلاش می‌کنند بودجه‌های لازم برای ایجاد فضای سبز را تأمین کنند و با ایجاد باغ‌های عمومی (پارک) جدید، رضایت شهروندان را فراهم سازند.

از آنجا که مردم و کشور ما تجربه‌های بی‌نظیری در ایجاد باغ‌های متنوع و بسیار زیبا در طول تاریخ خود داشته‌اند، انتظار میرفت فضاهای سبز جدید شهری که در سال‌های اخیر توسط شهرداری‌ها ایجاد شده، از تجربه‌های گذشته بهره گیرند و موجب ارتقاء تجربیات گذشته باشند، اما در برخی موارد دیده شده است که شهرداری‌ها با صرف هزینه زیاد، ولی با تعجیل غیر ضروری، با طرح‌های متفاوت با تجربیات گذشته و بدون توجه به امکانات و محدودیت‌های بستر طرح، فضاهای سبز شهری جدید را با خیابان‌بندی‌های عریض مشابه بافت‌های مسکونی با مصالح نامناسب، به قبرستانی از جداول بتنی رنگ‌آمیزی شده تبدیل کرده‌اند که در حقیقت به مفهوم نفوذ منظر و روحیه یک خیابان آماده برای عبور ترافیک به داخل باغ است و یا فضاهای بزرگی را با پوشش چمن بدون سایه و درخت به وجود آورده‌اند. تعدادی از فضاهای سبز مقیاس شهری ایران از جمله پارک لاله در مرکز، پارک ملت در شمال و پارک بعثت در جنوب تهران و یا پارک ملت در مشهد، تا حدودی از پارک‌سازی اروپایی تأثیر پذیرفته‌اند و احتمالاً در آینده این تأثیر و الگوبرداری تداوم می‌یابد. اینک این سوال مطرح است که:

- تداوم این الگوبرداری از کشورهایی که در همه زمینه‌ها، عوامل، عناصر، شرایط و مخاطب با محیط ما متفاوتند مفید است؟

- آیا الگوهای برگرفته شده از پارک‌های اروپایی که دارای اقلیم، بستر و مخاطبان متفاوت با نحوه استفاده متفاوت از فضای سبز هستند، گزینه‌های مناسبی برای فضاهای سبز مقیاس شهری در ایران است؟

- آیا درباره ارزش‌های باغ‌سازی ایران به حد کافی تبلیغ نشده است که الگوهای غیربومی مورد توجه و استقبال قرار گرفته‌اند؟

آیا استفاده از الگوهای باغ‌سازی قدیم ایران، با همان ویژگی‌ها، ارزش‌ها و در عین حال با محدودیت‌های مربوطه، پاسخگوی نیازهای جمعیت‌های انبوه مراجعه‌کننده با سلیقه‌ها و سنین مختلف هست یا نه؟

گرچه این انتظار وجود دارد که فضاهای سبز شهری جدید ما در امتداد و ادامه تجربیات گذشته

که سابقه‌ای چندهزارساله دارد قرار گیرد، اما چگونگی عملی شدن این انتظار یکی از مباحثی است که باید بیشتر مورد توجه واقع شود و در مورد آن مطالعه و تلاش بیشتری صورت پذیرد. در این کتاب و در صفحات آتی نیز تا حد امکان این موضوع مورد بحث قرار می‌گیرد. با توجه به نیازهای بسیار متفاوت و متنوع مخاطبان ایرانی، نحوه رفتار و استفاده آنان از فضای سبز شهری، تعداد استفاده‌کنندگان، اقلیم متفاوت سرزمین ایران و عوامل مؤثر دیگر نیز بیان می‌شود که در فضاهای سبز شهری به‌ویژه در شهرهای بزرگ، تأکید بر طراحی مشابه ساختار و عناصر باغ‌های ایرانی، ممکن است نتواند بطور کامل به همه شرایط و نیازهای کنونی و آینده پاسخ دهد، در حالی که بسیاری از اصول، عناصر و مصالح باغسازی ایران می‌تواند منبع ارزشمندی برای طرح‌های جدید باشد.

تجربیات نویسنده:

از اولین طرح باغ‌سازی عمومی (پارک‌سازی) که من در آن مشارکت داشتم یعنی باغ جمشیدیه- تهران بیش از سه دهه می‌گذرد. در طی این مدت تجربیات متعددی در زمینه طراحی باغ، باغ‌های عمومی (پارک)، معماری منظر شهری و مجتمع‌های گذران اوقات فراغت بر بستر فضای سبز و همچنین طراحی شهری- محیطی در نقاط مختلف کشور داشته‌ام.

در مجموعه طراحی باغ‌ها، برخی از طرح‌ها شامل بازپیرایی و طراحی مجدد یک باغ قدیمی خصوصی و تبدیل آن به باغ عمومی (پارک) بوده است، نظیر: باغ جمشیدیه در شمال تهران و یا پردیس پارس (باغ اناری) در تهران‌پارس در شرق تهران، بعضی از طرح‌ها شامل طراحی مجدد یک باغ قدیمی خصوصی و تبدیل آن به یک مجتمع آموزشی برای حفظ باغ از تخریب بوده است، نظیر: باغ مرکز آموزشی مدیران شرکت نفت در جاده قدیم شمیران در تهران، برخی از طرح‌ها شامل طراحی و احداث یک باغ در بستری سنگی در کوهستان بوده است، نظیر باغ فردوسی در شمال تهران و یا چشمه پاچنار در کوه صفا اصفهان، برخی دیگر شامل طراحی یک باغ عمومی در دره سنگی بوده است، نظیر: باغ وکیل‌آباد مشهد و برخی نیز طراحی مجتمعی چندمنظوره و به هم پیوسته در میان بافت شهری و در کوهی خارایی بوده است، مانند مجتمع فرهنگی، ورزشی، پذیرایی کوهسنگی در مشهد. اینک پس از این دوره فعالیت در زمینه باغ‌سازی و یا معماری منظر شهری، وظیفه خود می‌دانم که تا حد امکان حاصل تجربیات خود را به همکاران و نسل جوان ارائه نمایم تا از قضاوت آنان آگاه شوم و در صورتی که در برخی از تجربیات نکات مثبتی وجود دارد مورد توجه و استفاده دیگران قرار گیرد. اگر فرصت لازم فراهم گردد، تصمیم دارم که درباره هر گروه از این طرح‌ها جزوه و یا کتابی آماده و ارائه نمایم. در تحقق این هدف پس از کتاب طراحی در طبیعت، باغ فردوسی- تهران، این دومین کتاب است که آماده چاپ گردیده است. در این کتاب تجربه‌های مربوط به گونه‌ای از فضاهای سبز بزرگ در مقیاس شهری مطرح گردیده است. تدوین این کتاب به دو علت صورت گرفته است.

اول- نیاز شهرهای بزرگ به فضاهای سبز مقیاس شهری و تلاشی است که در سرتاسر کشور در این مورد صورت می‌گیرد و شاید مباحث و تجربیات ارائه شده بتواند در این زمینه کمک کند.

دوم- ارائه جمع‌بندی تجربیات گذشته اینجانب، در طراحی این‌گونه فضاهاست که منجر به ارائه نظریه‌ای با عنوان پردیس شهری (باغ‌های هم‌پیوند) برای طراحی فضاهای بزرگ در مقیاس شهری گردیده است، نظریه‌ای که در عین توجه به تجربیات باغ‌های ایرانی به نیازهای شهروندان این کشور توجه نموده و نکات مثبت و منفی پارک سازی‌های اخیر ایران و سایر کشورها را نیز در نظر داشته است.

درباره فصول کتاب:

در هر کتابی که درباره فضای سبز تهیه می‌شود، انتظار می‌رود که با توضیح درباره سابقه و ارزش باغ‌های ایرانی آغاز گردد ولی از آنجا که مباحث کتاب شامل باغ‌ها و پارک‌های خارجی و نیز فعالیت‌های مستقر در آن‌ها و نحوه استفاده مردم سایر کشورها از باغ‌ها است، لذا بخش‌های کتاب به نحوی تنظیم شده که ابتدا برخی از باغ‌ها و پارک‌های خارجی مرور شده و سپس باغ‌های ایرانی و سایر مقوله‌های مطرح و مرتبط در پیرامون آن مورد بحث قرار گیرد .

به طور کلی مطالب کتاب در هشت قسمت یا فصل به شرح زیر تنظیم شده است:

فصل اول: در این فصل اشاره‌ای کوتاه به باغ‌های قدیمی اروپایی می‌شود، اشاره بدان علت که یادآوری و مشخص شود که حاصل تلاش مالکین و دولت‌های محلی و ملی برای حفاظت این باغ‌ها مثمر‌تر بوده و اینک در هر یک از ایالت‌های هر کشور اروپایی، باغ‌های متعددی حفاظت شده و در بهترین کیفیت نه تنها به عنوان میراث طبیعی - تاریخی شهرها، منطقه و ملی نگهداری می‌شوند بلکه هر سال تعداد بی‌شماری گردشگر محلی، ملی و بین‌المللی از آن‌ها بازدید و فعالیت‌های انجام شده را ستایش می‌کنند.

در قسمت دوم فصل اول پارک‌های متأخر و یا جدید اروپایی مورد توجه قرار می‌گیرد. این پارک‌ها غالباً در شهرهای بزرگ به وجود آمده‌اند و اگرچه فعالیت‌های مستقر در آن‌ها متفاوت است، اما از یک نوع همگنی در فعالیت‌ها برخوردارند زیرا باید به مردم یک شهر بزرگ که در مسائل تقریباً مشابه شهرهای بزرگ گرفتارند خدمات ارائه نموده و به آرامش شهروندان کمک کنند. ضمن معرفی فشرده تعدادی از این پارک‌ها که در شهرهای مختلف اروپایی مستقر شده‌اند به عملکردها و فعالیت‌های آنان اشاره می‌شود، تا نشان دهد در شهرهای بزرگ سایر کشورها که از فرهنگ و سطح پیشرفت متفاوتی برخوردارند چه فعالیت‌هایی در پارک‌ها انجام می‌گیرد و پارک‌ها چه نقشی در سلامت و گذران اوقات فراغت مردم دارند و در همین بخش به چند پارک نوین اروپایی که اخیراً احداث و مورد توجه معماران و معماران منظر است نیز اشاره می‌شود.

فصل دوم: این فصل برداشتی از باغ ایرانی است، این برداشت شخصی است و مبانی باغ ایرانی را نه در آسمان‌ها بلکه در زمین و در خدمت به رفاه، آسایش و تحقق امیال انسان‌های زمینی (مالکین، متصرفین و ساکنین) معرفی می‌کند. آن بخش از ساختار و عناصر باغ ایرانی که می‌تواند در فضاهای سبز مقیاس شهری کنونی نیز مطرح گردند مورد توجه قرار می‌گیرند .

فصل سوم: در این فصل پارک‌های چند دهه اخیر ایران مورد توجه قرار می‌گیرند که حاوی دستاوردهای مثبت بسیار و برخی نکات منفی است؛ و مرور بر این دستاوردهای مثبت و نکات منفی می‌تواند در طراحی فضاهای سبز مقیاس شهری در آینده مورد استفاده قرار گیرد.

فصل چهارم: در این فصل به رفتار مردم کشور ما در استفاده از فضاهای سبز و طبیعت در درون و پیرامون شهر می‌پردازد. مردم ما در استفاده از فضای سبز و حضور در طبیعت رفتار ویژه‌ای دارند که در برخی ایام سال از جمله سیزده‌به‌در به وضوح قابل مشاهده است. این ویژگی‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه این بخش نیز به نیازهای کنونی شهروندان شهرهای بزرگ کشور اشاره می‌شود. مجموعه اطلاعات تجربیات، نمونه‌ها و مباحث مطرح شده و جمع‌بندی آنها در بخش‌های یاد شده، اشاره‌ای است به نیازهای شهروندان شهرهای بزرگ در کشور، که می‌بایست در طرح‌های فضای سبز مقیاس شهری ملاک عمل قرار گیرد.

فصل پنجم: فصل پنجم به ارائه مبانی نظریه پردیس‌های شهری (باغ‌های هم‌پیوند) اختصاص دارد.

در این فصل تجربیات طراحی و اجرایی نویسنده که برخی نیز اجراء گردیده است، به عنوان نمونه و به طور فشرده معرفی شده‌اند. نمونه‌ها با این عناوین معرفی شده‌اند:

- پردیس‌های شهری با ساختار باغ ایرانی

- پردیس‌های شهری با حضور باغ ایرانی

- پردیس‌های شهری در اراضی پایکوهی و کوهستانی

- پردیس‌های شهری و باغ‌های روز- باغ‌های شب

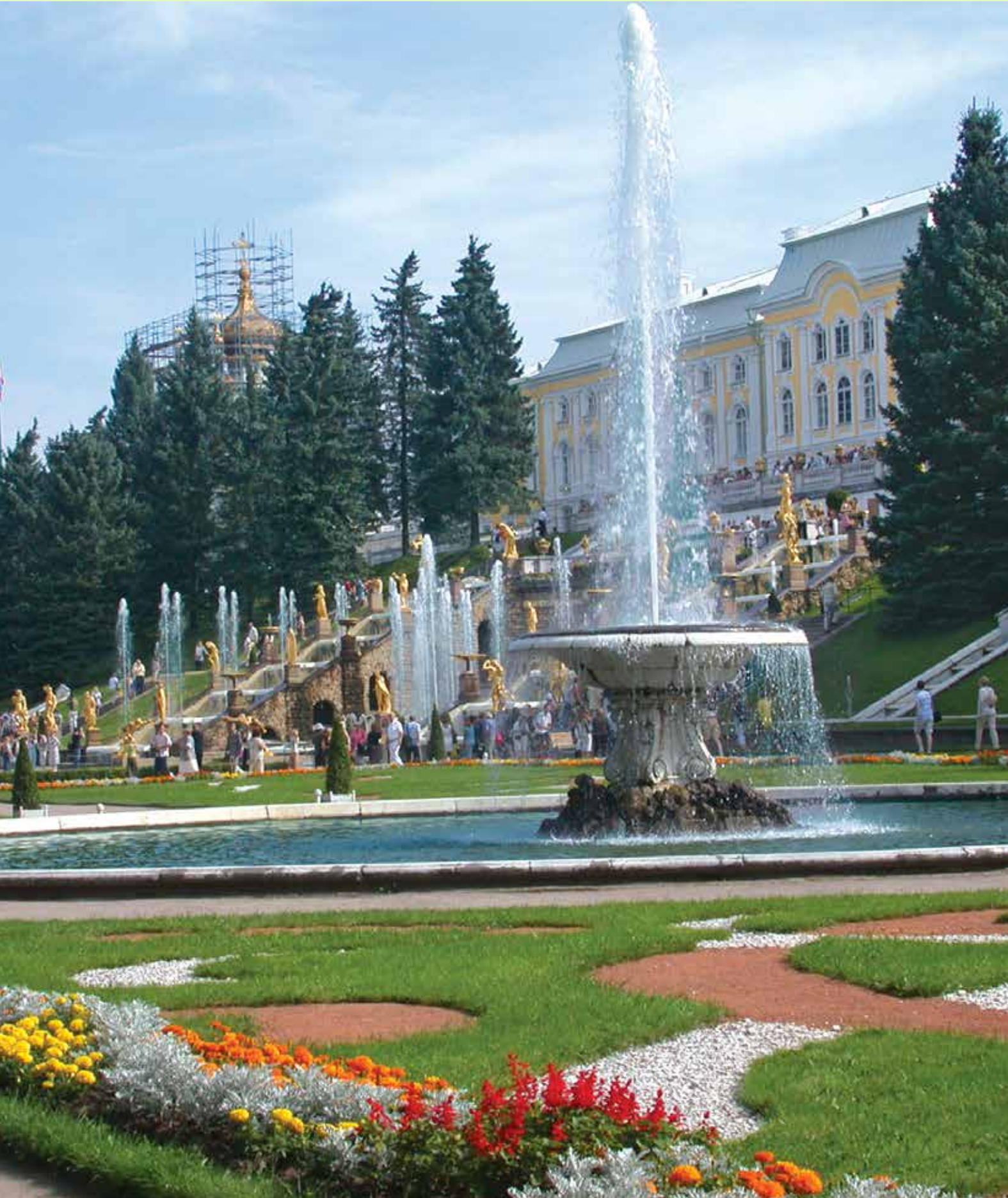
فصل ششم: در این فصل از کتاب به معرفی نمونه‌ای از پردیس‌های شهری (باغ‌های هم‌پیوند) که طراحی گردیده و قسمت‌هایی از آن تاکنون اجراء شده است پرداخته می‌شود. این معرفی شامل سابقه، موقعیت در شهر، امکانات و محدودیت‌ها و ایده‌های طرح در مقیاس کلان، میانی و اجرایی و همچنین مبانی طراحی است. در این فصل چگونگی پهنه‌بندی اراضی و ارتفاعات به چند باغ با عملکردهای متفاوت توضیح داده شده است. مبانی طراحی هر یک از باغ‌ها نیز در رابطه با مسائل بستر، حضور طبیعت و عناصر طبیعی در بناها بیان شده و در برخی موارد تصاویر مقایسه‌ای بین وضع گذشته و طرح اجراء شده نیز ارائه گردیده است، که بتواند مبنای قضاوت کار انجام شده قرار گیرد. این توضیحات درباره ایده‌های طرح معماری، معماری منظر، فضاهای اصلی و بناهای طراحی شده در هر یک از باغ‌ها می‌باشد. چون بستر این پردیس شهری از نظر شکل زمین دارای تنوع بسیار بوده از جمله اراضی مسطح، اراضی پایکوهی و در مرکز آن نیز کوهی خارایی قرار دارد، توضیحات هر یک از باغ‌ها متناسب با وضعیت زمین و کاربری‌های پیرامون آن تنظیم شده است.

فصل هفتم: این فصل حاوی نکات و جزئیاتی در مورد مسائل دوران طراحی تا اجرای کار از جمله در مورد انتخاب مشاور، مسائل قراردادی، عوامل مؤثر بر طراحی، مشکلات طراحی، اجرایی و چگونگی مشارکت مردم در تصویب طرح و دفاع از آن، مشکلات ضمن اجراء و دخالت‌های افراد در تغییرات طرح و توصیه‌هایی به مدیران برای رسیدن به طرح مطلوب‌تر است.

بیان این موارد بدان علت است که در بسیاری موارد شاهد بوده‌ام که چگونه سلیقه، دخالت و دستورات مدیران شهری، مجریان و بویژه بهره‌برداران طرح موجب شده است که هزینه زیادی در ایجاد یک فضای سبز شهری صرف گردد، ولی نتیجه از نظر کیفیت فضا و ماندگاری نسبت به هزینه مصرف شده قابل توجیه نباشد. طرح این موارد شاید کمکی به طراحان جوان و مدیران شهری باشد که هر یک در جایگاه متناسب و واقعی خود قرار گیرند و از دخالت نامناسب بپرهیزند.

فصل هشتم: این فصل حاوی برخی توضیحات لازم درباره تعدادی عناصر طرح است که در فصل‌های گذشته کتاب، از جمله درباره: بام سبز ساختمان‌ها، مسیرهای ارتباطی داخلی، ارتقاء کیفیت بافت پیرامون، طرح‌های تهیه شده که اجرا نشده است، تصرف مجدد اراضی، کیفیت اجراء در غیاب مشاور بافت شهر و ساخت و سازهای ناهنجار در پیرامون مجتمع کوهسنگی، ذکر آن از آنها به میان نیامده است.

ضمائم: در این بخش اسامی همکاران در سه مرحله مطالعه، طراحی و نظارت بر اجراء، اسامی عکاسان، منابع و مأخذها ارائه شده است.

نکاتی چند: در پایان این آغاز ذکر چند نکته ضروری است:

اول- یکی از اهداف تدوین این کتاب ارائه الگو یا الگوهایی از باغ‌های عمومی در مقیاس شهری است که در آن ضمن استفاده از تجربیات گذشته به مسائل و نیازهای جامعه امروز پاسخ گفته، رابطه انسان شهرنشین با طبیعت را برقرار ساخته و فضای سبزی را مطرح نماید که بتواند در مقابل فشار توسعه شهری و آلودگی‌های ناشی از آن مقاومت کرده و مورد استفاده حداکثر ساکنین شهرهای بزرگ در حال حاضر و در آینده قرار گیرد.

دوم- یکی دیگر از اهداف انتشار این کتاب، انتقال تجربیات نویسندگان است. در این کتاب اگرچه در موارد متعددی به گفتار یا نظر صاحب‌نظران اشاره و یا استناد شده است، ولی عمده مطالب و تصاویر یا حاصل کار و طراحی نویسندگان و یا حاصل بازدید نویسندگان در طی ۴ دهه اخیر از طرح‌های باغ‌ها و پارک‌های اجراء شده در ایران و سایر نقاط جهان است.

سوم- موارد و نظریات مطرح شده جمع‌بندی تجربیات نویسندگان و ارائه نظریه در مورد نوعی از فضاهای سبز مقیاس شهری است که قرار است در شهرهای بزرگ یا کوچک با مقیاس شهری عمل کنند و طبیعی است که احتمال دارد در برخی موارد و نکات، با نظر صاحب‌نظران انطباق نداشته باشد. چهارم- یکی از طرح‌ها یعنی پردیس (مجمع) کوهسنگی، با جزییات بیشتری ارائه شده است تا مسیر تکامل و مشکلات یک طرح بزرگ شهری و تغییرات در طی زمان طراحی و اجراء بیان شود و درصد انطباق ایده و خواست طراح با محصول کار، قابل ارزیابی باشد و ضمناً مشخص گردد وقتی در کلانشهری مانند مشهد تأمین هزینه‌های یک فضای سبز شهری سال‌ها به طول انجامیده، سایر شهرداری‌های کشور در اعلام اینکه قصد دارند پارک‌های چندصدهکتاری به وجود آورند قدری احتیاط کنند و در تأمین اعتبارات و زمان‌بندی اجرای طرح واقع‌بین باشند.

پنجم- با توجه به توضیحاتی که در مورد مسائل اجرایی داده شده است، می‌توان عنوان نمود که نمونه‌های اجراء شده نمی‌تواند دربرگیرنده همه نظریات مطرح شده طراح باشد، زیرا در شرایط خاص کنونی کشور ما، و طولانی‌شدن دوران اجرای طرح، حتی رسیدن به بخشی از ایده‌های هر طرح، خود نوعی موفقیت محسوب می‌شود.

نظر: فضاهای سبز مقیاس شهری که دارای سطح وسیع هستند تأثیر مثبت بر ساختار و فعالیت‌های شهری پیرامون خود می‌گذارند. این تأثیر در زمینه‌های مختلف از جمله: تقلیل آلودگی ترافیک، کاهش تراکم ساختمان، افزایش کیفیت و جهت‌گیری بناهای پیرامون، تغییر کاربری‌ها و ایجاد نظم در آنها و کلاً ارتقاء کیفیت محیط شهری است. به همین دلیل می‌توان آن را طراحی شهری بحساب آورد و به دلیل وجود عناصر متعدد طبیعی در درون آن، می‌توان آن را طراحی محیطی دانست. به دلایل یاد شده یک طرح فضای سبز مقیاس شهری را می‌توان "طراحی شهری- محیطی" یا Urban- Environmental Design نام‌گذاری نمود.

امیدوارم این مجموعه بتواند الگوهایی از فضاهای سبز در مقیاس شهری را به نحوی مطرح نماید که مورد استفاده معماران، معماران منظر شهری و طراحان محیط قرار گیرد. در خاتمه از همه صاحب‌نظران، مدیران و طراحان ارجمند انتظار دارم با اظهارنظر و رهنمودهای سازنده خود مرا در ارتقای کیفیت مبانی و طراحی این گونه طرح‌ها یاری نمایند.

غلامرضا پاسبان حضرت

۱

باغ و پارک‌های دیگر کشورها

باغ - قصر پترهوف - سن پترزبورگ - روسیه

۱-۰ - مقدمه :

۱-۱- نکاتی درباره باغ‌های قدیمی اروپایی

قاره اروپا دارای آب و هوای مناسب و بارش کافی برای پرورش

گل، گیاه و درخت است. علاوه بر اقلیم مناسب، همراه با پیشرفت‌های اقتصادی، در تمام نقاط و شهرهای این قاره انواع مختلف باغ‌های بزرگ و زیبا به وجود آمده است. دهها سال رقابت بین دربارهای مختلف اروپایی برای ایجاد باغ‌ها و باغ- قصرهای بزرگتر، کامل‌تر و زیباتر موجب شد که هم‌اکنون در هر یک از شهرهای بزرگ و کوچک اروپا باغ‌های متعدد به صورت باغ- قصر، باغ- موزه، باغ گیاهشناسی (بوتانیک)^۱ و باغ‌های عمومی و یا پارک‌ها بوجود آید.

در بین باغ- قصرهای معروف اروپایی می‌توان به شومبرون^۲ در وین- اتریش، پیترهوف^۳ درسن‌پیترزبورگ - مقابل خلیج فنلاند در روسیه، ورسای^۴ در شهر ورسای نزدیک پاریس- فرانسه اشاره کرد.

به شماری باغ‌ها در اروپا اشاره شد، به عنوان نمونه در انگلستان، فقط در منطقه کوچک آکسفورد شایر^۵ در شمال لندن، به مرکزیت شهر کوچک آکسفورد^۶، باغ- قصرهای بزرگ و مهمی وجود دارد که از جمله بلنهایم^۷، استو^۸، روشام^۹ و هاسلی کورت^{۱۰} را می‌توان نام برد که هر یک دارای طرح خاص باغ‌سازی و تنوع در طرح قصر هستند. باغ‌سازی‌ها به نحوی در خدمت ارتقای کیفیت و اهمیت قصرها و زیبایی منظر اصلی قصر طراحی و اجرا شده است.

به طور معمول منظر اصلی باغ، ساختمان یا قصر می‌باشد و فضای باز چمن، گل کاری، درختکاری، بوته‌کاری و فضاهای طبیعی در پیرامون بنا انجام شده است.

بسیاری از باغ‌ها دربرگیرنده عناصر طبیعی نظیر رودخانه، برکه، تپه، دریاچه و یا عناصر مصنوع نظیر آب‌نما، آبشار، دریاچه مصنوعی، برکه و غیره می‌باشند.

در دهه‌های اخیر تعداد زیادی از این باغ‌ها، با تمایل مالکین و یا طبق قوانین مجالس ایالتی یا نظر دولت‌ها و یا شوراهای شهر از بهره‌برداری کاملاً خصوصی خارج گردیده و تمام یا قسمتی از باغ و یا ساختمان‌های آن‌ها به صورت باغ‌های عمومی، باغ موزه‌ها، باغ بتانیک، باغ پذیرایی، باغ ورزشی، باغ‌وحش و غیره در اختیار مردم و گردشگران قرار گرفته است.

در تمام کشورها، این باغ- قصرها و ساختمان‌های آن‌ها و نحوه زندگی سلاطین و اشراف در درون باغ و ساختمان مورد توجه و استقبال شدید گردشگران بوده و بخش مهمی از هزینه‌های نگهداری آن‌ها از

باغ قصر بلنهایم- آکسفورد شایر- انگلستان: منظره و فضای باز- سبز مقابل آن- دید از آسمان

باغ قصر بلنهایم- آکسفورد شایر- انگلستان: فضای باز- سبز در محور مقابل قصر

باغ قصر پیترهوف- سن‌پترزبورگ- روسیه: منظره محور آب، آبشار و مجسمه‌ها در مقابل قصر و مشرف به خلیج فنلاند

باغ قصر یونان پاولیون- برایتون- انگلستان: قصر و فضای باز- سبز در مقابل آن

طریق فروش بلیط به گردشگران، برگزاری مراسم عمومی، برگزاری کنسرت، هدایای مردم، شهرداری‌ها و دولت برای نگهداری آن در خدمت مردم، تأمین می‌شود.

۱-۲ - نکاتی درباره برخی باغ‌ها و پارک‌های اروپایی

انتخاب و معرفی چند پارک از بین هزاران پارک قدیمی و یا تازه تأسیس اروپا کار بسیار مشکلی است، زیرا در کشورها، فرهنگ‌ها و اقلیم‌های گوناگون، آنقدر تعداد پارک‌های زیبا و قابل اعتنا زیاد است که معرفی چند پارک نمی‌تواند بیانگر تنوع و ارزش‌های ویژه آن‌ها باشد. ویژگی‌های ساختاری پارک‌های اروپایی، استفاده از خطوط غیرمستقیم و فضاهای منظر‌سازی غیرمنظم، استفاده از سطوح بزرگ چمن و آب به صورت دریاچه و برکه، پیش‌بینی فضاهای ورزشی، تفریحی، آموزشی و غیره در ترکیب با پارک و... می‌باشند.

شهرهای اروپایی، با وجود هوای مساعد، سرسبزی سرزمین، جنگل‌های انبوه پیرامون، فضاهای شهری پردرخت و دارا بودن تعداد بی‌شمار باغ‌های خصوصی، دولتی و تاریخی به احداث باغ‌های ویژه همت گماشته‌اند. نظیر: باغ‌های بوتانیک که در غالب شهرها وجود دارد و یا پارک‌های مربوط به بزرگداشت رویدادهای ویژه نظیر پارک صلح^۱ در بیرمنگهام- انگلستان و یا بزرگداشت اشخاص نظیر: پارک سیبلیوس^۲ آهنگساز شهر فنلاندی در هلسینکی- فنلاند، یا پارک‌هایی که با حمایت مقام‌های شهر و تلاش معماران یا هنرمندان در طی مدت طولانی شکل گرفته نظیر پارک گائودی^۳ در بارسلونا- اسپانیا و پارک فراگونارد^۴ در اسلو- نروژ، که اینک هریک از این پارک‌ها به عنوان نماد و معرف شهرهای یاد شده در سراسر جهان در آمده‌اند.

حضور مردم در پارک‌ها علاوه بر نزدیکی به طبیعت، بهره‌مندی از آرامش پارک و انجام ورزش‌هایی نظیر پیاده‌روی، دویدن و غیره، تا حدودی موجب تعامل اجتماعی است. نیاز مردم آن کشورها به فضاهای بزرگ، بدون درخت که در روزهای آفتابی، انبوه مردم بتوانند از آفتاب استفاده کنند و برای بازی کودکان، بازی با حیوانات دست‌آموز نیز مورد استفاده قرار گیرد از اصلی‌ترین فضاهای پارک‌های عمومی اروپاست.

در سال‌های اخیر طرح‌های جالب توجه پارک‌های جدید اروپایی مورد توجه طراحان کشور ما قرار گرفته و در آتیه نیز قرار می‌گیرد و در طراحی پارک‌ها، مؤثر واقع می‌شود. اما باید توجه داشت برخلاف کشور ما، اروپا سرزمینی پرباران و سرسبز است و به همین دلیل نیاز مردم به پارک‌ها و طبیعت در حد مردم سرزمین ایران نیست و نحوه استفاده شهروندان اروپایی از پارک‌ها، با شهروندان ایرانی نیز متفاوت است.

پارک‌های جدید ایران که در چند دهه گذشته ایجاد شده است، تا

حدودی از پارک‌های اروپایی تأثیر پذیرفته که از آن جمله پارک‌های بعثت^۵، ملت^۶ و لاله^۷ در تهران و پارک ملت^۸ در مشهد را می‌توان نام برد. به همین دلیل نگاهی فشرده و بدون ذکر جزئیات تاریخی به ساختار و عناصر تشکیل‌دهنده برخی پارک‌های اروپایی می‌تواند در نتیجه‌گیری‌های این بحث و چگونگی کاربرد آن در طرح‌های پیشنهادی حاصل این نوشتار مؤثر باشد.

از بین صدها و یا هزاران باغ و پارک، چند باغ و پارک که دارای ویژگی‌هایی هستند به عنوان نمونه انتخاب و به صورت فشرده مورد بررسی قرار می‌گیرند. از باغ‌ها و پارک‌های قدیمی یک باغ بوتانیک (ادینبور)^۹، یک پارک با معروفیت جهانی (هایدپارک لندن)^{۱۰} یک پارک شهری پرتحرک و پرفعالیت (باترسی پارک لندن)^{۱۱}، یک پارک- موزه (کروکسمور- شفیلد)^{۱۲}، یک پارک کوچک و معمولی (لیزس- نیوکاسل)^{۱۳} و از پارک‌های نوین نیز چند پارک معرفی می‌شوند. یک پارک که از تغییر کاربری صنعتی به وجود آمده (سیتروئن- پاریس)^{۱۴}، یک پارک که پس از جمع‌آوری خطوط و انبارهای راه‌آهن احداث شده (برسی- پاریس)^{۱۵}، یک پارک که از تغییر کاربری کشتارگاه به وجود آمده است (لاویلت- پاریس)^{۱۶} و پارکی که پس از انحراف مسیر رودخانه احداث شده (توریا- والنسیا).^{۱۷}

پارک سِیبیلیوس- هلسینکی- فنلاند: مرکز پارک با تندیس‌ی که یادآور آهنگساز معروف فنلاندی است مشخص گردیده است.

 پارک فراگونارد- اسلو- نروژ : پارک شامل فضای باز با محور اصلی و مجموعه مجسمه‌هایی است که توسط هنرمند گوتاوویگلاند در طی چند دهه ساخته شده که از عناصر اصلی پارک به شمار می آیند.

باغ بوتانیک - ادینبورو - انگلستان: دیوارهای سبز - بخش‌های مختلف باغ با دیوارهای سبز بسیار بلند از یکدیگر جدا شده و این دیوارها به عنوان بخشی از منظر سبز باغ مناظر بسیار جالبی را به وجود می‌آورند.

باغ بوتانیک - ادینبورو - انگلستان: گلخانه - در سالن‌های سرپوشیده انواع گونه‌های گیاهی نقاط مختلف جهان تکثیر و مورد بررسی قرار می‌گیرد.

باغ بوتانیک - ادینبورو - انگلستان: باغ صخره‌ای - تنوع بستر و تپه‌های طبیعی یا مصنوعی که دارای گونه‌های مختلف گیاهی است از جاذبه‌های باغ است.

باغ بوتانیک - ادینبورو - انگلستان: معرفی ارزش‌ها و ویژگی‌های گیاهی به بازدید کنندگان بویژه دانش آموزان و دانش پژوهان در مجموعه آموزشی و تحقیقاتی باغ بتانیک

باغ بوتانیک - ادینبورو - انگلستان: یکی از ارزش‌های منظر باغ، اشراف به شهر ادینبورو است.

۱-۲-۱- باغ گیاهشناسی (بوتانیک)^۱ سلطنتی ادینبورو انگلستان

این باغ به فاصله حدود ۱/۵ کیلومتری از مرکز شهر ادینبورو قرار دارد و یکی از سه باغ مرتبط با هم است و حدود ۳۰ هکتار مساحت دارد. این باغ محلی برای نگهداری و پژوهش در مورد انواع گونه‌های گیاهی و همچنین جذب گردشگر است. این باغ بزرگ‌ترین دارنده گیاهان چینی خارج از چین می‌باشد.

باغ بوتانیک ادینبورو در سال ۱۶۷۰ برای تولید گیاهان دارویی به وجود آمد و در حال حاضر حدود ۱۵ هزار گونه گیاهی دارد و اطلاعات حدود ۳ میلیون گیاه در آن نگهداری می‌شود و دومین باغ قدیمی گیاهشناسی انگلیس به شمار می‌آید. برنامه‌های متعدد آموزشی، تحقیقاتی داشته و ارتباط و تبادل اطلاعات آن با سایر مراکز مشابه جهانی پیوسته برقرار است.

دسترسی به باغ از طریق معابر شهری شهر ادینبورو امکانپذیر است. باغ گیاهشناسی خود از چند باغ مختلف تشکیل شده که عبارتند از:

- باغ صخره‌ای
- باغ سلامت اسکاتلندی
- باغ مرزبندی گیاهی
- باغ یادبود ملکه مادر
- باغ گلخانه مدیترانه‌ای
- گلخانه پنجره‌ای به جهان

- باغ کشاورزی

- باغ کوهی

- تپه چینی

- دیوارهای سبز

- فضاهای خدماتی - پذیرایی (رستوران - بوفه)

این باغ تحت حمایت دولت محلی اسکاتلند و همچنین خانواده سلطنتی انگلستان است.

راهنمای تصویر هوایی:

- ۱- ورودی
- ۲- باغ کشاورزی
- ۳- محوطه چمن
- ۴- تپه چینی
- ۵- منظره شهر از ارتفاع
- ۶- باغ شقایق
- ۷- باغ سنگواره
- ۸- گلخانه
- ۹- مرز سبز - پرچین
- ۱۰- باغ زغال سنگ
- ۱۱- دریاچه
- ۱۲- باغ یادبود ملکه مادر
- ۱۳- باغ سنگی
- ۱۴- باغ سلامت اسکاتلندی
- ۱۵- باغ جنگلی
- ۱۶- ورودی گلخانه
- ۱۷- باغ نمایش
- ۱۸- ایستگاه آب و هوا

تصویر هوایی باغ بوتانیک - ادینبورو

هایدپارک - لندن - انگلستان: فضای باز - سبز در میان و درختان کهنسال در پیرامون

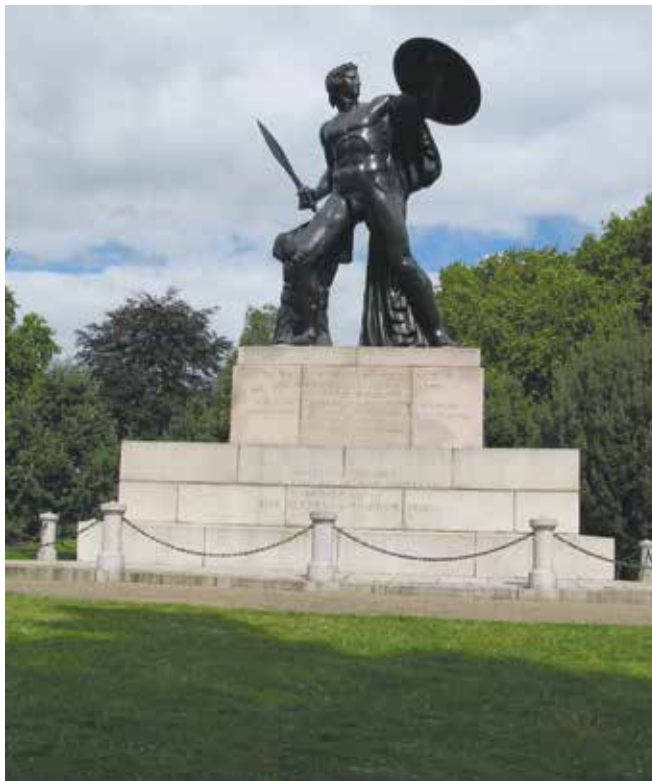
هایدپارک - لندن - انگلستان: بخشی از دریاچه بزرگ که در آن قایق‌رانی غیرموتوری به عنوان یک ورزش و گردش در طبیعت اجرا می‌شود.

هایدپارک - لندن - انگلستان: ساختمان کاخ - موزه کنزینگتون^۱

هایدپارک - لندن - انگلستان: بخشی از مسیر ورزش و حرکت اسکیت‌سواران

هایدپارک کورنر - لندن - انگلستان: مجسمه مرتفع آشیل نماد ورودی این بخش است.

هایدپارک - لندن - انگلستان: یادبود آلبرت

۱-۲-۲- هاید پارک^۱ - لندن - انگلستان

هایدپارک بزرگ‌ترین پارک در مرکز لندن و یکی از پارک‌های وابسته به پارک‌های سلطنتی است و به خاطر گوشه‌ای از پارک که گوشه سخنرانی آزاد نام دارد یکی از مشهورترین پارک‌های جهان است. مساحت پارک از دو قسمت ۱۱۱ هکتار و ۱۴۲ هکتار، جمعاً ۲۵۵ هکتار، تشکیل شده است. در سال ۱۵۳۶ هائری هشتم^۲ اراضی هاید را به محلی برای شکار و به ویژه شکار گوزن اختصاص داد و در زمان جیمز اول اجازه ورود محدود مردم به پارک داده شد.

در پیرامون پارک، شبکه‌های اصلی رفت و آمد شهری و همچنین ایستگاه‌های قطار زیرزمینی وجود دارد که ارتباط به این پارک را از نقاط مختلف لندن تسهیل می‌کند.

عناصر و فضاهای اصلی پارک عبارتند از:

- گوشه هایدپارک یا محل سخنرانی آزاد در کنار ماربل آرج یا (قوس مرمری) که افراد می‌توانند در آن بدون مانع در هر زمینه‌ای سخنرانی کنند.
- فضای یادبود دیانا (پرنس ولز) و همسر و ولیعهد در جنوب پارک
- یادبود هلوکاست (قتل عام یهودیان)
- محل برگزاری کنسرت
- مجسمه آشیل (قهرمان یونانی)
- دریاچه اصلی با امکان قایق‌رانی بدون موتور در آن
- جاده اختصاصی پادشاه در قسمت جنوبی

- مسیرهای ورزشی نظیر: مسیر دوچرخه، اسکیت، اسب‌سواری
- فضاهای باز جهت استراحت، آفتابگیری و ورزش
- خدمات پذیرایی نظیر رستوران و بوفه‌ها
- سرویس‌های بهداشتی
- در حاشیه جنوب شرقی پارک (بروک گیت) یک مجموعه یادبود جالب برای تجلیل از حیوانات کمک‌کننده به ارتش انگلستان در جنگ جهانی دوم اختصاص یافته است.

راهنمای تصویر هوایی :

- ۱- یادبود ماربل آرج و محل صحبت آزاد
- ۲- محل بازی کودکان
- ۳- بوفه
- ۴- باغ ایتالیایی
- ۵- یادبود دیانا
- ۶- دریاچه
- ۷- یادبود آلبرت
- ۸- زمین ورزشی
- ۹- دریاچه اصلی برای قایق‌رانی
- ۱۰- محل آفتابگیری

تصویر هوایی هایدپارک - لندن

پارک باترسی - لندن - انگلستان: فضاهای باز میانی که انواع ورزش‌های هوای آزاد در آن انجام می‌شود.

پارک باترسی - لندن - انگلستان: فضای سبز میانی و درختان کهنسال پیرامون آن در مرکز پارک

پارک باترسی - لندن - انگلستان: مسیرهای مشترک دویدن و انواع دوچرخه‌سواری برای تمام سنین

پارک باترسی - لندن - انگلستان: مجموعه پروانه‌ها

پارک باترسی - لندن - انگلستان: مسیرهای چند منظوره ورزشی - گردشی

- بدنسازی
- تنیس
- قایق‌سواری (روئینگ)
- راکی
- کریکت
- هاکی
- ورزشگاه هزاره جدید

فضاهای فرهنگی پذیرایی - خدماتی:

- بنای یادبود بودایی‌ها (تأسیس در سال ۱۹۸۵)
- رستوران
- بوفه‌های ثابت
- بوفه‌های متحرک
- سرویس‌های بهداشتی

فضاهای هنری:

- گالری پامپ
- بازار آنتیک تزئینی
- بازار هنرمندان منطقه
- فضاهای هنری هزاره

فضاهای فعالیت - بازی:

- سرزمین ماجرا برای کودکان
- فضای بازی کودکان
- قطار ارتباطی
- قایق‌رانی
- باغ وحش کودکان
- فضاهای ورزشی
- اسکیت
- ماهیگیری
- دوچرخه‌سواری
- پیاده‌روی

راهنمای تصویر هوایی :

- ۱- هتل اسپا جلسی
- ۲- کافه
- ۳- دریاچه پارک
- ۴- پمپخانه دریاچه پارک
- ۵- زمین تنیس
- ۶- معبد یادبود بودائی‌ها
- ۷- آب‌نما
- ۸- پل آلبرت
- ۹- خانه قدیمی
- ۱۰- زمین ورزشی
- ۱۱- زمین فوتبال
- ۱۲- پارکینگ
- ۱۳- فضاهای اقامت
- ۱۴- مجموعه مسکونی لورل‌این گاردن

۱-۲-۳- باترسی پارک ۱- لندن انگلستان

باترسی پارک یکی از پارک‌های بسیار فعال و پرتحرک است که در محدوده مرکزی لندن و در مجاورت رودخانه تایمز قرار دارد.

مساحت پارک بیش از ۸۰ هکتار است. دسترسی به پارک از طریق معابر و شبکه‌های ارتباطی پیرامون آن و همچنین مترو به سهولت امکان‌پذیر است. این اراضی قبلاً محل دوئل افراد با یکدیگر بوده و توسط سرجیمز پنترون^۲ در بین سال‌های ۶۴-۱۸۴۶ طراحی و ساخته شده و در سال ۱۸۵۸ افتتاح گردیده است.

در سال ۱۹۵۱ در راستای تحقق برنامه فستیوال بریتانیا در آن باغ فستیوال نیز به وجود آمده است. پارک از باغ‌های مختلفی تشکیل شده است از جمله:

- باغ انگلیسی قدیمی
- باغ جدید زمستانی
- باغ گیاهان گرمسیری
- باغ راسل پیچ
- باغ گل رز
- باغ حیاط کارکنان
- باغ موفقیت
- باغ مینای طلایی
- باغ کاملیا
- فضاهای باز بدون درخت برای آفتابگیری و بازی

تصویر هوایی پارک باترسی و بافت مسکونی پیرامون آن - لندن

پارک کروکس ولی - شفیلد - انگلستان: تراس‌های با اختلاف سطح و سطوح شیب‌دار

پارک پاندروسا - شفیلد - انگلستان: خدمات جانبی (کتابخانه سیار کودک) در فستیوال صلح

پارک پاندروسا - شفیلد - انگلستان: پله‌های ورودی با سنگ طبیعی و... با روحیه طبیعی و دست نخورده

پارک کروکس ولی - شفیلد - انگلستان: دریاچه کوچک در پایین‌ترین سطح پارک

پارک وستون - شفیلد - انگلستان: بخشی از برکه با شکل طبیعی در قسمتی از پارک

پارک پاندروسا - شفیلد - انگلستان: فستیوال صلح با حضور هزاران نفری مردم شهر

پارک کروکس ولی - شفیلد - انگلستان: فضای بازی بول روی چمن در سطح یکی از تراس‌های پارک

پارک کروکس ولی - شفیلد - انگلستان: فضای بازی کودکان در یکی از تراس‌های پارک

بازی کودکان، منبع قدیمی ذخیره آب (یکی از ده منبع ذکر شده که در آن ماهیگیری نیز انجام می‌شود) و رستوران می‌باشد.

۳- پارک پاندروسا: این پارک دارای اختلاف سطح شدید با خیابان‌های اطراف و در داخل خود پارک می‌باشد که این اختلاف سطح ناشی از وجود مخازن آب قدیمی است. این پارک دارای زمین فوتبال، زمین بازی کودکان، زمین ورزش‌های خاص (کابل حرکتی) و زمین تجمع و برگزاری فستیوال است.

راهنمای تصویر هوایی:

۱- دریاچه پارک	۸- زمین ورزشی
۲- کروکس ولی	۹- محل بازی کودکان
۳- باشگاه قایق‌رانی	۱۰- قسمت بازی بچه‌ها
۴- پارک - موزه وستون	۱۱- زمین فوتبال
۵- یادمان جنگ	۱۲- فضای اردو روزانه
۶- ورودی	بچه‌های دبستان
۷- مجسمه ایلپوت	۱۳- مجموعه آپرتورپ

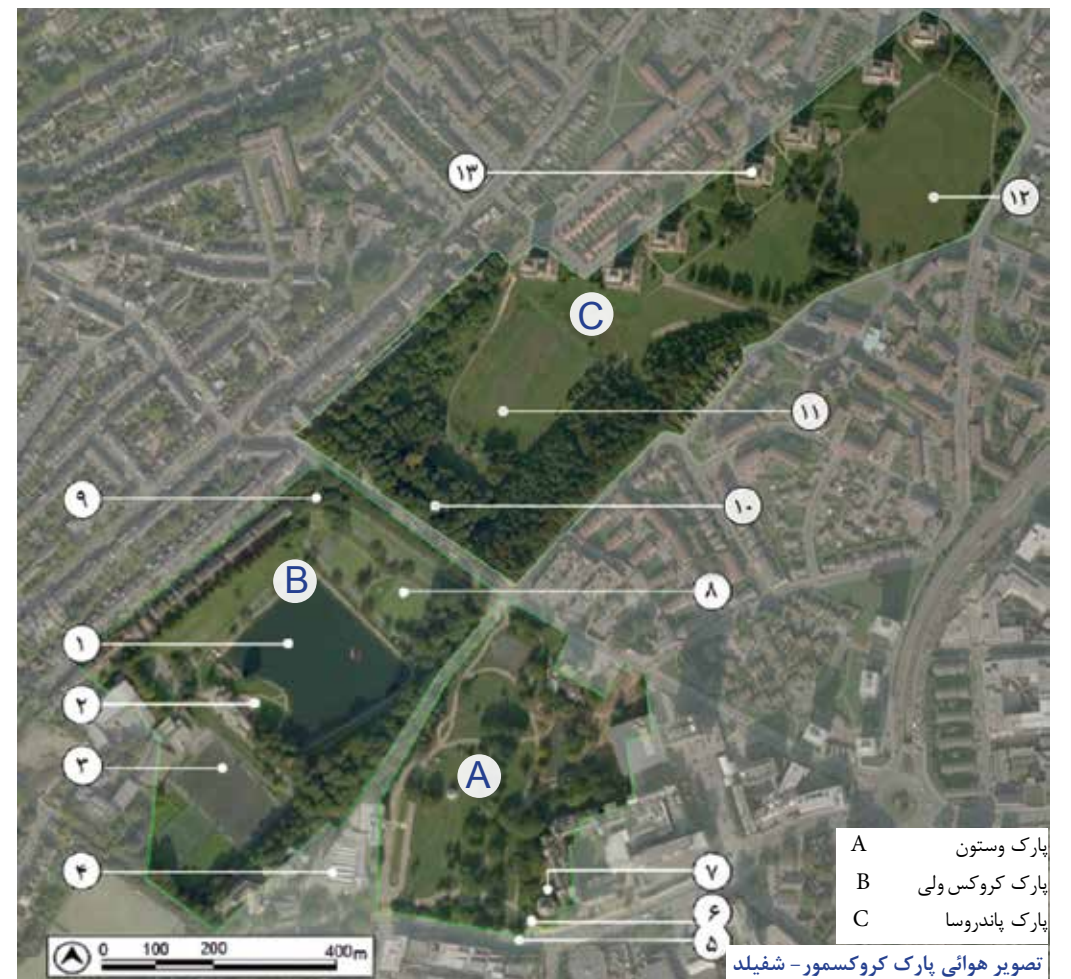
۱-۲-۴- پارک کروکسمور^۱ - شفیلد - انگلستان

مجموع سه پارک وستون، کروکس ولی و پاندروسا، کروکسمور نامیده می‌شود. این پارک در کنار کتابخانه دانشگاه و بیمارستان کودکان در غرب شهر شفیلد واقع در استان یورکشایر جنوبی قرار دارد. محدوده مورد نظر شامل سه پارک مختلف ولی پیوسته و در کنار هم است که توسط دو خیابان از یکدیگر جدا شده‌اند.

هر یک از سه پارک یاد شده دارای منظر، فضای سبز و امکانات متفاوتی است و به همین جهت هریک از پارک‌ها مورد استفاده گروه‌های مختلف بازدید کننده قرار می‌گیرد. مجموع مساحت سه پارک ۵ هکتار است. دو پارک از سه پارک قبلا حاوی ۱۰ منبع آب ذخیره برای استفاده شهر شفیلد در قرن ۱۸ میلادی بوده است.

۱- پارک وستون: این پارک در جنوب مجموعه قرار گرفته و شامل زمین تنیس، یادبود سی کنر، محل برگزاری کنسرت، یادبود جنگ، مجسمه الپوت، دریاچه، موزه علوم وستون و بناهایی متعلق به دانشگاه شفیلد می‌باشد.

۲- پارک کروکس ولی: دارای دو زمین بازی بولینگ چمنی، زمین

پارک لیزس - نیوکسل - انگلستان: قاب‌های چوبی تأکید کننده بر ارزش‌های پارک

پارک لیزس - نیوکسل - انگلستان: دریاچه و جزیره طبیعی در وسط آن

پارک لیزس - نیوکسل - انگلستان: زمین‌های بازی تنیس در پارک

از ساختمان‌های موجود در پارک می‌توان به استادیوم تیم فوتبال نیوکسل یونایتد در جنوب شرقی اشاره کرد. از فعالیت‌های ورزشی می‌توان به وجود فضاهایی همچون زمین‌های تنیس و تپه‌های بزرگ اشاره کرد.

پارک لیزس - نیوکسل - انگلستان: دریاچه مرکز پارک با یک مسیر آسفالتی از فضای سبز جدا شده است که ایده جالبی نیست.

پارک لیزس - نیوکسل - انگلستان: رستوران پارک

۱-۲-۵- پارک لیزس^۱ - نیوکسل - انگلستان

این پارک در قسمت شرق شهر نیوکسل و مشرف به رودخانه تایمز است.

پارک لیزس در سال ۱۸۷۳ بر روی عموم باز شد که اولین و قدیمی‌ترین پارک نیوکسل است.

از جمله مشخصات بارز این پارک وجود یک دریاچه مرکزی، یک تراس و یک ساختمان نوازندگان است که بعدها باعث ایجاد پارک‌های مشابه در سراسر انگلیس شد.

از مشخصات ویژه این پارک که آن را از پارک‌های مشابه مجزا می‌کند وجود یک حلقه فلزی در سراسر پارک است.

راهنمای تصویر هوایی:

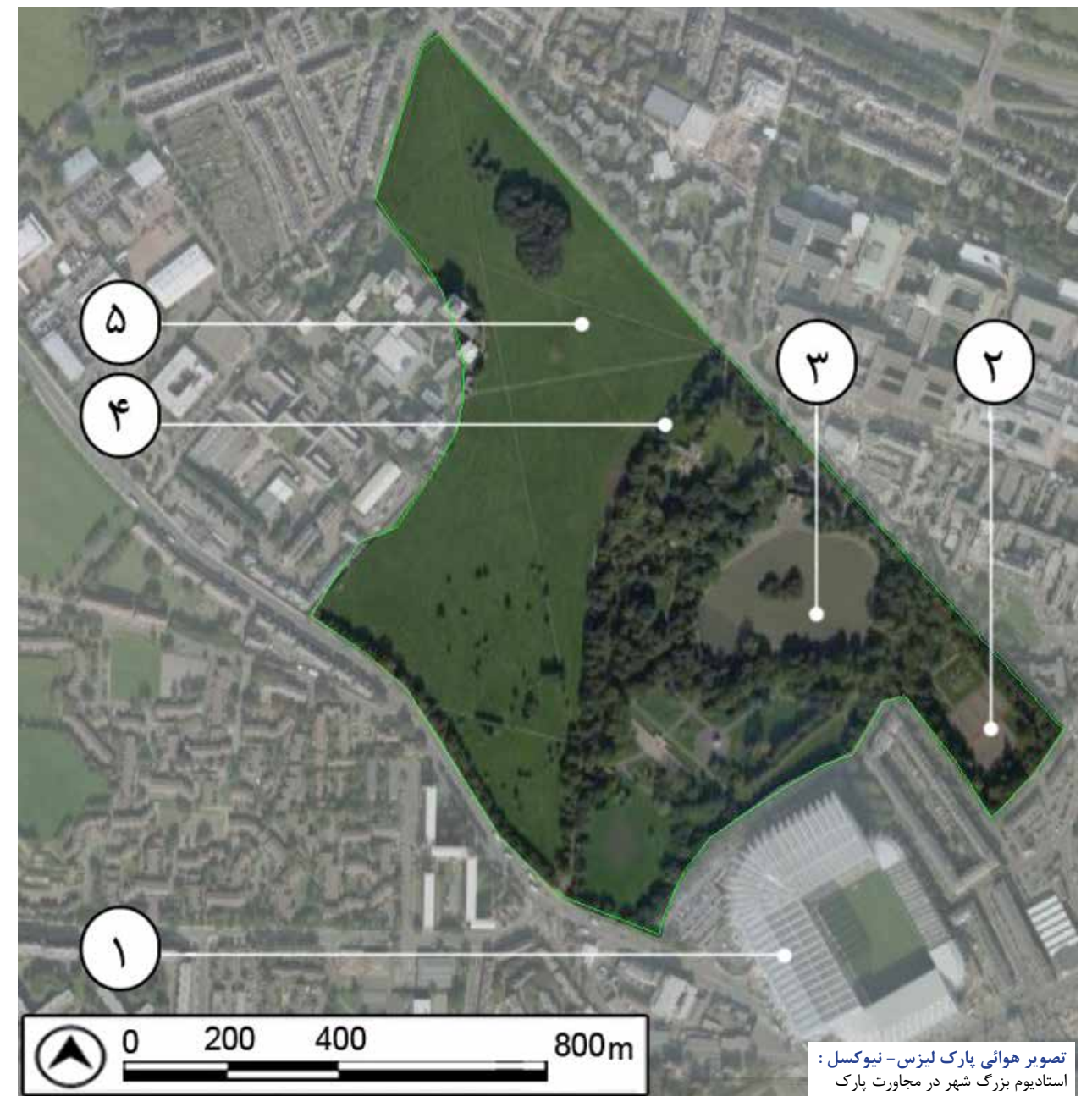
۱- استادیوم سنت جیمز پارک

۲- زمین‌های تنیس

۳- دریاچه پارک

۴- مسیر ویژه درختی

۵- فضای سبز - باز - ورزش - آفتاب - اسب سواری

تصویر هوایی پارک لیزس - نیوکسل: استادیوم بزرگ شهر در مجاورت پارک

پارک سیتروئن - پاریس - فرانسه: عناصر ویژه، ترکیب عناصر نرم و سخت در ورودی‌های پارک

پارک سیتروئن - پاریس - فرانسه: فضای باز میانی - محل تجمع، استراحت و بازی مردم در آفتاب

پارک سیتروئن - پاریس - فرانسه: درختان اندک و فضای باز وسیع مرکزی

پارک سیتروئن - پاریس - فرانسه: یکی از ورودی‌های پارک با آبشار پرسروصدا حذف‌شده شهر و طبیعت و بشارت‌دهنده نزدیکی به طبیعت

وسعت پارک زیاد نیست و مقیاس پارک عمدتاً محله‌ای است ولی به علت مباحث مطروحه درباره ایده‌های طراحی آن، همواره تعدادی از معماران، شهرسازان، طراحان منظر و گردشگران بازدیدکننده از پاریس، از این پارک بازدید می‌کنند و از این جهت این پارک به کاربری‌ای در مقیاس شهری تغییر پیدا کرده است. استفاده بازدیدکنندگان پارک از یک بالن در مرکز آن، این امکان را فراهم آورده است که فرد بتواند به ارتفاع ۳۲ متری برسد و منظره‌های جالبی از منطقه پارک و اطراف پاریس را ملاحظه کند. طراح پارک ژیل کلمنت^۱ و همکاران بوده‌اند که بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۱ طراحی و به اجراء درآمده است.

ساختمان‌ها: پارک شامل دو گلخانه، یکی حاوی گیاهان کمیاب که برای بازدیدکنندگان باز نیست و دیگری گیاهان مدیترانه‌ای است.

فضاهای پارک:

استخر انعکاسی و بازی فواره‌ها، دو باغ کوچک در شمال پارک، شش باغ خطی، باغ در حرکت و همچنین یک سالن در مرکز پارک را می‌توان نام برد.

شش باغ خطی یاد شده هر یک دارای ویژگی و نام خاصی است که عبارتند از: باغ آبی، سبز، نارنجی، قرمز، نقره‌ای و طلایی.

پارک سیتروئن - پاریس - فرانسه: باغ‌های کوچک در مسیر ورودی با حاشیه‌های پارک

پارک سیتروئن - پاریس - فرانسه: تصویری از ساختمان‌های مسکونی بیرون و مشرف به پارک

دارای طراحی‌های ویژه‌ای است که حسب مورد با جوی آب، آبشارهای مصنوعی، محوطه‌های خاص گلکاری و یا درختکاری شده و غیره ترکیب شده‌اند. برکه‌ها، آبشارها، آب‌نماها، درختان و درختچه‌های خاص در ابعاد و اندازه‌های مختلف با جزییات زیاد ولی با غلبه ساخت و ساز و مصالح بر طبیعت و درختان طراحی و اجراء شده‌اند.

ساختمان‌های مسکونی، هنری - فرهنگی، آموزشی و اداری در حاشیه پیرامونی و بیرون پارک مستقر و به خصوص ساختمان‌های مسکونی در اشراف به پارک طراحی شده‌اند. بدین ترتیب پارک علاوه بر کاربری فضاهای سبز و گذران اوقات فراغت مردم منطقه، موجب ارتقای کیفیت منظر ساختمان‌های متعدد در پیرامون پارک گردیده است. گرچه

راهنمای تصویر هوایی:

۱- رودخانه سن

۲- محل کاشت گل و گیاه

۳- بالن

۴- آب‌نما

۵- مرکز خرید پمپیدو

تصویر هوایی پارک سیتروئن - پاریس

پارک برسی - پاریس - فرانسه: برکه‌های منظم

پارک برسی - پاریس - فرانسه: برکه‌های آرامش آب در مرکز پارک

پارک برسی - پاریس - فرانسه: ساختمان‌های متنوع مسکونی در بدنه پارک و مشرف به آن

پارک برسی - پاریس - فرانسه: برخی از خطوط راه‌آهن قدیمی مربوط به سیستم حمل و نقل به انبارها در داخل پارک، حفظ شده‌اند.

فضاهای پارک عبارتند از: محل بازی اسکیت نمایشی، آبشارها، باغ‌های گل رز با ۹۵ گونه گل رز و خانه باد.

ساختمان‌های پارک عبارتند از: موزه هنر (طراحی شده توسط فرانک گری^۱) و تبدیل ساختمان‌های انبارها به کارگاه‌ها و نمایشگاه‌های هنری، رستوران‌های کوچک در انبارهای بازسازی شده مختلف که به هنرمندان اختصاص یافته است و همچنین در پیرامون پارک مجموعه‌ها و مجتمع‌های اداری و مسکونی مشرف به آن ایجاد شده است. از دیگر خصوصیات پارک وجود گونه‌های گیاهی متنوع و اختلاف سطح است. آبشارها و آبناها، منظر اصلی پیرامون پارک را تشکیل می‌دهد.

پارک برسی - پاریس - فرانسه: ساختمان سینماتک فرانسه در بدنه پارک و مشرف به آن

پارک برسی - پاریس - فرانسه: انبارهای قدیمی به رستوران‌ها - کارگاه‌های هنری تبدیل شده است.

پارک برسی - پاریس - فرانسه: ورزشگاه جدید در مجاورت و حاشیه پارک، نمای ساختمان برای هماهنگی با محیط طبیعی، پیرامون پوشیده از چمن است.

۱-۳-۲- پارک برسی^۱ - پاریس - فرانسه

این پارک در مجاورت رود سن و در مرکز پاریس قرار گرفته و دارای ۱۴ هکتار مساحت می‌باشد که متشکل از سه قسمت؛ باغ روماتیک، باغ بستر گل‌ها و باغ مدوز می‌باشد.

دسترسی به پارک از طریق خیابان‌های پیرامون و مترو امکان‌پذیر است.

این پارک توسط برنارد هوت^۲ و همکاران بین سال‌های ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۷ طراحی و اجراء شده است.

سابقه: این پارک در اراضی مربوط به انبارهای مرتبط با راه‌آهن که تغییر کاربری یافته، اجراء شده است و برخی از خطوط راه‌آهن به عنوان نمادی از گذشته حفظ شده است و انبارها و فضاهای بین آنها به کاربری‌های جدیدی اختصاص یافته‌اند.

قسمت غربی پارک به یک مجتمع ورزشی با طرحی جالب (دیواره سبز) اختصاص یافته است که دارای سالن‌های بسکتبال و تنیس می‌باشد.

راهنمای تصویر هوایی :

۱- مجتمع ورزشی

۲- سینما تکنو

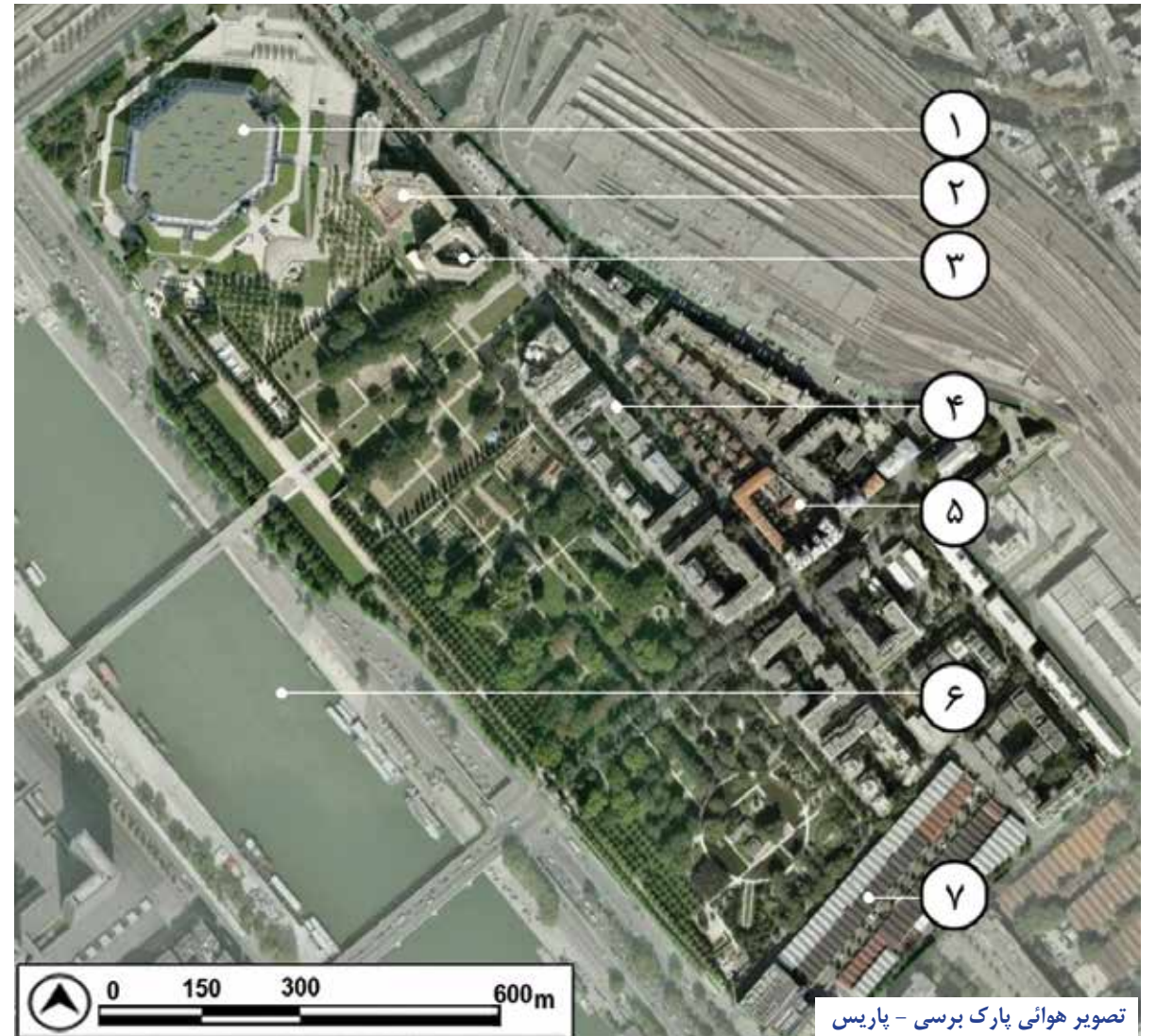
۳- نتردام دو برسی

۴- مجتمع‌های مسکونی و رستوران‌ها

۵- هتل

۶- رود سن

۷- دهکده برسی

تصویر هوایی پارک برسی - پاریس

پارک لاویل-پاریس-فرانسه: ساختمان مرکز موزیک در حاشیه پارک یکی از مجموعه‌های متعدد اجراء شده در بدنه پارک است.

پارک لاویل-پاریس-فرانسه: بناهای علمی-آموزشی در حاشیه پارک-ساختمان مرکز ژنود و ساختمان مرکز علوم که بیشتر مورد استفاده نسل جوان است.

پارک لاویل-پاریس-فرانسه: قسمتی از محدوده بازی بچه‌ها

پارک لاویل-پاریس-فرانسه: احداث چند بنای رنگی از یکنواختی فضای باز و بزرگ مرکزی و محور حرکتی در آن نکاسته است.

پارک لاویل-پاریس-فرانسه: مسیرهای سرپوشیده فلزی که جایگزین آلاچیق‌ها و مسیرهای سرپوشیده سبز و پرگل هستند و جز در مواقع بارندگی جذابیت چندانی برای عبور و مرور، توقف و استراحت ندارد.

۱-۳-۳- پارک لاویل^۱ - پاریس - فرانسه

این پارک در بخش ۱۹ و در لبه خارجی پاریس قرار گرفته است و مساحت آن به حدود ۵۵ هکتار بالغ می‌شود که حدود ۳۵ هکتار آن فضای سبز می‌باشد.

دسترسی به پارک از طریق کمربندی بولوارد پریفریک و همچنین سیستم مترو پاریس امکان‌پذیر است. این پارک توسط برنارد چومی بین سال‌های ۱۹۸۴ تا ۱۹۸۷ طراحی و به اجراء درآمده است.

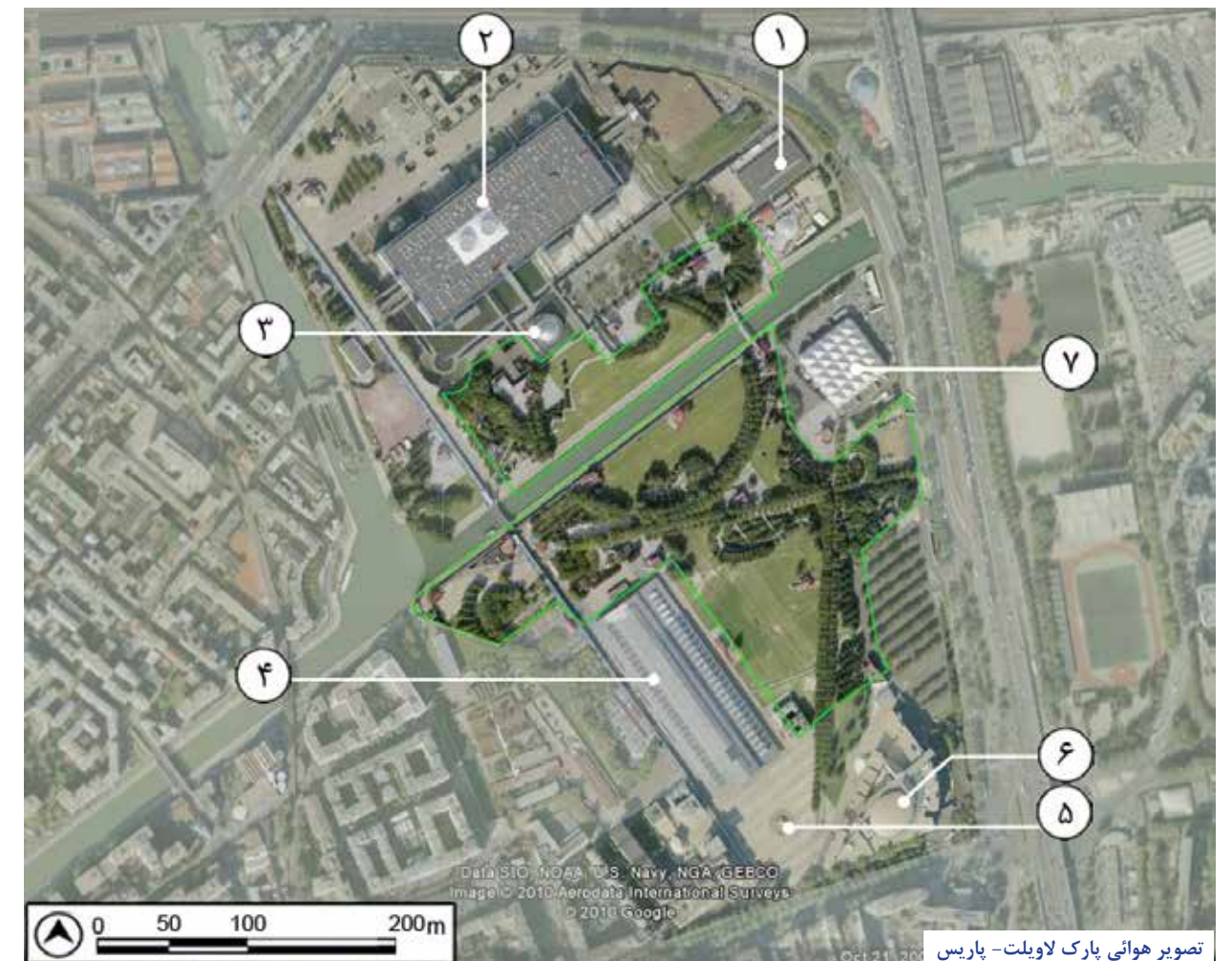
سابقه: این پارک بر روی اراضی محل کشتارگاه و بازار گوشت پاریس که تغییر مکان داده شده، بنا شده است.

بناهای داخل پارک عبارتند از:

- موزه علوم پاریس که بزرگ‌ترین موزه علمی در اروپا است.
- وجود ۳۵ بنای نمادین قرمز رنگ در پارک که به صورت پراکنده طراحی شده‌اند و برخی به عنوان رستوران مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- سینمای I-MAX لاگوبد که دارای سالن‌های آمفی‌تئاتر و سالن‌های برگزاری کنسرت است.
- از فضاهای تفریحی و امکانات پارک نیز می‌توان به وجود قایق‌های

راهنمای تصویر هوایی:

- ۱- کلوپ
- ۲- موزه علوم و صنعت
- ۳- ژنود
- ۴- فضای سرپوشیده
- ۵- آبنا
- ۶- ساختمان موزیک
- ۷- بنای فولی ۱۳ (زنیت)

تصویر هوایی پارک لاویل-پاریس

پارک توریا- والنسیا - اسپانیا : ورودی باغ گیاهان گرمسیری

پارک توریا- والنسیا - اسپانیا : مجسمه خوابیده گالیور (قهرمان سفرهای گالیور) که در اندازه بسیار بزرگ ساخته شده و هریک از قسمت‌های بدن و لباس او یکی از وسائل بازی کودکان است.

پارک توریا- والنسیا - اسپانیا : در پارک خطی برکه‌های ویژه‌ای برای بازی حیوانات اختصاص یافته است.

پارک توریا- والنسیا - اسپانیا : بنای اپرا و تئاتر سوفیا

راهنمای تصویر هوایی :

- ۱- پل سوپر توریا
- ۲- مجموعه موزه اقیانوس و دریا
- ۳- پل آسود داور
- ۴- موزه علوم و هنر
- ۵- مرکز هنری سوفیا
- ۶- پل ارت رینز
- ۷- موزه پرنس فیلیپ
- ۸- پل رینو
- ۹- مجسمه گالیور
- ۱۰- پل آنجل
- ۱۱- کاخ موزیکال
- ۱۲- پارک فواره‌ها
- ۱۳- پل آرگون
- ۱۴- باغ گل
- ۱۵- پل فلور
- ۱۶- پل دلمار
- ۱۷- گلخانه
- ۱۸- پل اکسپوزیسیو
- ۱۹- زمین ورزشی
- ۲۰- یادمان
- ۲۱- موزه بلاز
- ۲۲- پل دلریل
- ۲۳- موزه سن پیو
- ۲۴- قلعه سرانو
- ۲۵- زمین فوتبال
- ۲۶- محل اقامت و کمپ
- ۲۷- پل سن خزه
- ۲۸- زمین بازی راگی
- ۲۹- پل هنر
- ۳۰- دوچرخه و اسب سواری
- ۳۱- پل آدامز
- ۳۲- پارک و آبنا و دیوار سبز
- ۳۳- پیست اسکیت
- ۳۴- پل کامپانار
- ۳۵- موزه لاس روکاس
- ۳۶- پل ۹ اکتبر
- ۳۷- دریاچه و پارک

پارک توریا- والنسیا - اسپانیا : آبناها و سرپوشیده‌های سبز در یکی از باغ‌های موجود در پارک توریا

گوناگون از جمله:

- کاخ موسیقی والنسیا که محل برگزاری کنسرت‌های مختلف است
- مرکز علوم و هنر والنسیا
- کاخ هنر
- پل‌های آرگون و پل ۹ اکتبر
- ایستگاه قطار دل ترنت
- موزه لاس روکاس
- موزه سرولو
- موزه فالاس
- موزه تاریخ شهر و باغ گیاه‌شناسی که خود به ۹ باغ کوچک‌تر از لحاظ پوشش گیاهی تقسیم می‌شود.
- پوشش گیاهی پارک خود نیز به باغ‌ها و بخش‌های متفاوتی متناسب با نوع استفاده بازدیدکننده‌گان تقسیم می‌شوند به عنوان مثال:
- بخش کمپافار
- باغ سرهای آبی
- بخش ۹ اکتبر
- بخش روولا
- بخش هزاره‌ی نو
- بخش واقعیت
- باغ موزه آثار طبیعی
- موزه بدر اینگاسیاسالا
- موزه شاهزاده فلیپه

۳-۱-۴- پارک خطی توریا^۱- والنسیا- اسپانیا

این پارک در محوطه بستر کانال قدیمی رودخانه توریا در مرکز شهر والنسیا- اسپانیا بنا شده است و مرزبندی آن توسط دیوارهای کانال رودخانه انجام شده است.

سابقه: طغیان رودخانه در سال ۱۹۵۷ باعث تصمیم‌گیری به تغییر جهت آن و استفاده از شاخه دیگر رودخانه گردید و در نتیجه ایجاد یک پارک خطی در این بستر در دستور کار قرار گرفت، پارک توریا بسیار فعال بوده و می‌توان آن را یک محور و مرکز فرهنگی- هنری- تفریحی- آموزشی در بستر پارک خطی نام برد که موجب هویت جدیدی برای شهر والنسیا گردیده و کیفیت مناطق پیرامونی خود را ارتقاء داده و به عبارتی حیات جدیدی به پیرامون خود هدیه داده است. طول پارک حدود ۹ کیلومتر و عرض آن متفاوت است.

- از فضاهای تفریحی ورزشی پارک توریا می‌توان موارد زیر را نام برد :
- مرکز بازی کودکان در شرق پارک که به شکل قهرمان داستان گالیور در ابعاد بسیار بزرگ، که هر عضو بدن آن به عنوان وسیله‌ای برای بازی کودکان تبدیل شده است.
- پیست دوچرخه‌سواری ۹ اکتبر
- پیست اسکیت نمایشی فرشته محافظ
- مرکز تفریحی رودخانه رانت که برای کودکان تا سن ۱۴ سال مناسب است.
- بخش جهان حیوانات
- این پارک خطی که دارای طول ۹ کیلومتری است دارای بناهای

پارک برایانت^۱ - نیویورک - آمریکا: وجود قفسه‌های متعدد کتب جدید، میز و صندلی‌های کوچک قابل جابجایی، مردم رهگذر یا مراجعه‌کننده به پارک را به برداشتن و مطالعه کتاب تشویق می‌کند.

پارک ساحلی رودخانه تایمز^۲ - لندن - انگلستان: حضور مجموعه‌ای از عرضه‌کنندگان کتاب‌های قدیمی با قیمت ارزان، مشوق حضور و توسعه کتابخوانی مردم، خرید کتاب و به وجود آمدن محیط فرهنگی در پارک است.

سنترال پارک^۲ - نیویورک - آمریکا: خیابان مجاور پارک محلی برای عرضه و فروش تابلوها و پوسترهای نقاشی

ب: فعالیت‌های فرهنگی

یکی از فعالیت‌های برخی از پارک‌های مقیاس شهری تشویق مردم به کتاب و کتابخوانی است. این فعالیت از طریق ایجاد یک کتابخانه کوچک و یا ارائه تسهیلات دسترسی به کتاب از طریق قفسه‌های متعدد کتاب در هوای آزاد صورت می‌گیرد. چنین فعالیتی به پارک ویژگی فرهنگی می‌بخشد و مشوق نسل جوان برای مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی در محیطی طبیعی می‌گردد.

ب- ۱. خرید و فروش کتاب

حضور کتاب در پارک عمومی حضوری ارزشمند است، زیرا طبیعت و کتاب هر دو آرام‌بخش انسان تحت فشار در زندگی شهری است. شهرداری‌ها می‌توانند با ارائه تسهیلات و حمایت از کتاب‌فروشی‌ها که در حقیقت حمایت از فعالان بخش فرهنگی در شهر است، ضمن ایجاد تسهیلات و اشتغال برای اهل فرهنگ، از حضور آن‌ها در اطراف پارک‌ها حمایت نمایند و بدین ترتیب هر پارک را به یک معبد فرهنگی تبدیل می‌کند.

ب- ۲. عرضه محصولات هنری- فرهنگی در مسیرهای مجاور پارک‌های شهری

استقرار کاربری‌های فرهنگی (فروش کتاب)، هنری (فروش آثار هنری) در خیابان‌های مجاور پارک موجب ارتقای کیفیت فرهنگی- هنری محیط پیرامونی پارک می‌گردد. چنین فعالیت‌هایی موجب تقویت نقش هنری- اجتماعی و علمی پارک گردیده و محیط پارک را به جای پناهگاهی برای تجمع معتادان و ولگردان به مجموعه‌ای برای حضور هنرمندان- اندیشمندان، سخنوران و دوستداران علم و ادب تبدیل کرده، همچنین بر ساختمان‌ها و مجموعه‌های پیرامونی نیز تأثیری مثبت گذاشته و کیفیت ساختمانی و عملکرد آن‌ها را ارتقاء داده است.

۴-۱ - فعالیت‌های مختلف مردم در پارک‌ها و عناصر پارک

مردم در این پارک‌ها مرور و به چند مورد از فعالیت‌ها در پارک‌های اروپایی و آمریکایی اشاره و به عنوان جمع‌بندی مباحث در این بخش ارائه می‌شود.

الف: نشستن- نظاره کردن- فکر کردن

الف- ۱. آرامش در حضور دیگران

مردم در شهرهای بزرگ تحت فشارهای متعدد اقتصادی، اجتماعی، روانی، آلودگی و ... قرار دارند. شرایط زندگی نوعی انزواء را بر مردم تحمیل می‌کند و مردم برای تقلیل این فشارها به پارک‌های شهری می‌آیند و برای مبارزه با انزواء حضور در جمع را برمی‌گزینند.

مردم در پارک‌های بزرگ، در حالی که در جمع مردم می‌نشینند، حداقل حریم (گوشه‌ای از یک نیمکت) را برای خویش انتخاب و به مطالعه می‌پردازند و رهگذران و یا بازی کودکان را نظاره می‌کنند و بدین ترتیب در کنار دیگران آرامش می‌یابند.

پارک شهری وست پرنس استریت^۱ - ادینبورو - انگلستان: بسیاری از مردم شهرهای بزرگ، حتی مطالعه در پارک در کنار سایرین را به انجام همان فعالیت در انزواء ترجیح می‌دهند.

پارک شهری- مجاور میدان سرخ- مسکو- روسیه: گذراندن لحظاتی لذت‌بخش در طبیعت و در کنار سایر مردم

پارک توریا^۱ - والنسیا - اسپانیا: مجتمع علوم و هنر با حجم عظیم و تکرار بی‌شمار عنصر سازه در نما در تضاد با روحیه نرم و لطیف پارک است.

پارک توریا - والنسیا - اسپانیا : مجتمع نمایش دلفین‌ها

پارک توریا - والنسیا - اسپانیا : معرفی ارزش‌های اقیانوس‌ها، دریاها، رودخانه‌ها در درون پارک‌ها با روحیه پارک انطباق دارد به شرط آنکه معماری بکار برده شده بر طبیعت پارک منطبق بوده و از ارزش‌های آن نگاهد.

پ- ۴. مجموعه علوم و هنر

در پارک‌های جدید از جمله توریا بنای مراکز هنری، فرهنگی و غیره از معماری روز بهره می‌برند. گاهی این بناها آنقدر خودستا و در عین حال بر پیرامون تأثیرگذارند که پارک تحت تأثیر بنا قرار می‌گیرد و یا به عبارتی پارک به حیاط ساختمان تبدیل می‌شود.

پ- ۵. مجموعه نمایشی حیوانات (دلفین‌ها)

کاربری‌هایی که موجب شادی کودکان و یا آشنایی آنان با زندگی حیوانات (آکواریوم‌ها) و یا توانایی و هوش آنها (دلفیناریوم‌ها) است. در تعدادی از پارک‌ها طراحی و اجراء شده است. بدیهی است که محل استقرار طرح بناهای یاد شده بهتر است در تلفیق با طبیعت و عناصر طبیعی صورت گیرد که موجب قطع ارتباط مردم با طبیعت نگردد.

پ- ۶. مجموعه اقیانوس‌شناسی

بناهای مرتبط با اقیانوس‌ها و دریاها و موجودات درون آنها را می‌توان در ارتباط با طبیعت و در درون پارک‌ها خلق کرد و ارزش‌های آنها را به مردم به ویژه کودکان ارائه نمود اما اینگونه بناها نیز مانند سایر بناهای پیش گفته بهتر است با ویژگی‌های پارک و فضاهای پیرامونی طراحی و اجراء شود. بناهایی که نمونه‌های معماری آن در همه جا قابل مشاهده است به ارزش پارک نمی‌افزاید.

پ: فعالیت‌های علمی - آموزشی

پ- ۱. موزه - پارک

در برخی پارک‌های شهری برای آموزش و افزایش آگاهی مردم و به خصوص کودکان و نسل جوان، موزه‌های تاریخی، طبیعی و یا موزه‌های علوم در مجاورت پارک‌ها احداث می‌شوند به طوری که با زبان و روش‌های ساده، تاریخ طبیعی و تاریخ علوم به کودکان و جوانان آموزش داده شود. پارک- موزه‌های متعددی در شهرهای اروپا نمونه این گونه پارک- موزه‌های شهری است.

پارک موزه یورک^۱ - یورک - انگلستان: ساختمان موزه اگر در ترکیب متناسبی با پارک قرار گیرد، به فضای پیرامون خود هویت و ارزش می‌بخشد.

موزه علوم، پارک موزه وستون^۲ - شفیلد - انگلستان: ساختمان موزه می‌بایست به نحوی با فضای منعطف پارک ترکیب و یا هماهنگ شود. ساختمان‌های بسیار بسته (فوق) با نمای یکنواخت مناسب استقرار در پارک یا مجاور آن نیست.

باغ موزه تاریخ طبیعی^۳ - پاریس - فرانسه: صرفنظر از حجم سنگین بنای موزه و نرده‌های جدا کننده موزه تاریخ طبیعی و علی‌رغم پایه‌های مکعب‌شکل مجسمه‌ها، حضور انواع مجسمه حیوانات در فضای سبز پارک با روحیه پارک و نظر استفاده‌کنندگان هم‌خوانی دارد.

پ- ۳. موزه تاریخ طبیعی

موزه تاریخ طبیعی که درباره تکامل طبیعت است یکی از عناصری است که در برخی پارک‌های اروپایی استقرار یافته است و به علت توجه به عناصر طبیعی با طبیعت پارک دارای همخوانی است. ترکیب برخی از عناصر موزه از جمله انواع مجسمه‌های حیوانات با فضای پارک می‌تواند از تأثیر حجم ساختمان بر فضای سبز پارک بکاهد.

پارک ساحلی^۱ - بستن - آمریکا: محل استقرار گروه کنسرت و فضای باز مقابل آن که مرکزی برای تجمع مردم است.

سنترال پارک^۲ - نیویورک - آمریکا: پیش‌بینی مسیرهای پیاده‌روی و دویدن در ارتباط با طبیعت یکی از نیازهای پارک در مقیاس شهری است. گرچه می‌توان این مسیرها را در پارک کوچک‌تر نیز پیش‌بینی نمود، ولی وسعت پارک و طولانی بودن مسیر مورد نیاز شهروندان جوان است.

پارک توپلری^۲ - پاریس - فرانسه: دویدن در مسیری متنوع فرخ‌بخش‌ترین ورزش برای جوانان و میان‌سالان در محیط طبیعی است.

ت- ۴: برگزاری کنسرت‌های بزرگ در پارک‌های شهری

در تعدادی از پارک‌های شهری جهان در اروپا، آمریکا و آسیا محل‌هایی برای برگزاری کنسرت‌های بزرگ با حضور هزاران نفر از مردم پیش‌بینی شده است. طبعاً فضای پیش‌بینی شده فاقد درخت و در برخی موارد در شیب طبیعی زمین استقرار می‌یابد.

ث: فعالیت‌های ورزشی

انواع ورزش‌های کم‌صدا (فردی یا جمعی) در پارک‌های شهری قابل انجام است. طبعاً نوع ورزش به تناسب آداب و رسوم، یا آب و هوا و موقعیت پارک‌ها متفاوت است.

ث- ۱. پیاده‌روی

اصلی‌ترین فعالیت در هر پارک در مقیاس شهری، پیاده‌روی است زیرا (در پارک‌های با مقیاس کوچک‌تر امکان دویدن مسافت‌های طولانی وجود ندارد). پیاده‌روی در ساعات روز و در روشنایی، از استقبال بیشتری برخوردار است، زیرا در شب به علت وسعت پارک، حس ایمنی کافی برای فعالیت فردی وجود ندارد.

ث- ۲. دویدن

بعد از پیاده‌روی، دویدن در پارک یکی از اصلی‌ترین نوع استفاده از پارک‌های شهری است. در ساعات مختلف روز از سنین مختلف، ورزشکاران دوندۀ از پارک‌های شهری و مسیرهای حرکتی آن بهره می‌برند.

ت: فعالیت‌های هنری- موسیقی

پارک‌های مقیاس شهری یکی از عرصه‌های حضور هنرمندان، نقاش، مجسمه‌ساز و موسیقیدان است.

ت- ۱. حضور نقاشان

حمایت از نقاشان و چهره‌نگاران و تخصیص فضا برای ارتباط آنان با مردم نه تنها به تقویت مالی و حمایت از هنر آن‌ها می‌انجامد و مورد استقبال مردم است بلکه یکی از فعالیت‌های خاطره‌انگیز برای هر فرد بازدیدکننده از پارک است.

پارک شهری - سن پیترزبورگ^۱ - روسیه: نقاشان و چهره‌نگاران در کنار نرده‌های پارک با استقبال مردم به خصوص نسل جوان مواجه هستند.

ت- ۲. حضور نوازندگان (اجرای انواع موسیقی)

در پارک‌های شهری یکی از فضاهای تجمع و ارتباط مردم، میدین و یا فضاهای برگزاری کنسرت است. موسیقی موجب تقویت پیوندهای عاطفی مردم بوده و برای ساعت‌های متمادی آن‌ها را به نشاط می‌آورد. در بسیاری کشورها، علاوه بر ارکسترهای بزرگ شهر، ارکستر نیروهای مسلح نیز به طور منظم کنسرت برگزار می‌کنند.

پارک شهری - سن پیترزبورگ - روسیه: اجرای آهنگ‌های کلاسیک توسط گروه نوازندگان ارتش مورد استقبال مردم است.

ت- ۳. حضور نوازندگان از ملیت‌ها یا اقوام مختلف

حضور نوازندگان از ملیت‌ها یا اقوام مختلف در پارک‌های شهری موجب ایجاد دوستی بین ملل و اقوام می‌گردد و فضای پارک را با نشاط بیشتری مواجه می‌سازد و به خصوص تأثیر بسیار مثبتی بر کودکان و نوجوانان دارد.

پارک خطی فرانکفورت^۲ (مرکز شهر) - فرانکفورت - آلمان: حضور نوازندگان از ملیت‌های مختلف در پارک خطی این شهر با استقبال شدید مردم شهر مواجه گردیده است.

پارک باترسی^۱ - لندن - انگلستان: انواع ورزش‌های رزمی در محدوده مناسبی از پارک شهری مستقر می‌شود. حرکات سریع و بانشاط ورزشکاران به پارک روحیه و شادی می‌بخشد.

پارک باترسی - لندن - انگلستان: یکی از فضاهای آرام‌بخش و در عین حال فعال در پارک‌های شهری زمین‌های بازی تنیس است که بازی پرتحرک و در عین حال بدون سروصدا است.

سنترال پارک^۲ - نیویورک - آمریکا: فضای باز مرکز پارک مورد استفاده و بازی نوجوانان قرار می‌گیرد.

ث- ۶. ورزش‌های رزمی

بسیاری از ورزشکاران ورزش‌های رزمی علاقمندند که در فضای باز و روی چمن تمرین کنند. مدیریت پارک‌های شهری نیز نه تنها مخالفتی نمی‌نمایند بلکه برخی تسهیلات نیز در اختیار جوانان قرار می‌دهند. چون تحرک و حرکات سریع آنان به بخشی از پارک نشاط می‌بخشد.

ث- ۷. تنیس

در غالب پارک‌های مقیاس شهری مجموعه زمین‌های تنیس پیش‌بینی شده است. بازی در هوای پراکسیژن پارک به مراتب مفرح‌تر از بازی در زمین‌های ورزشی محصور در بین ساختمان‌های شهری در یک شهر بزرگ است.

بدین علت این‌گونه زمین‌های ورزشی از استقبال خوبی از طرف ورزشکاران و طرفداران طبیعت برخوردار می‌باشند.

ث- ۸. انواع بازی‌های جمعی کودکان

در غالب پارک‌های مقیاس شهری فضاهای متنوع و مجزایی برای بازی کودکان، نوجوانان، جوانان و گروه‌های مسن‌تر پیش‌بینی شده است. فعالیت، سر و صدا و نشاط بازیکنان به فضای پیرامون خود نیز نشاط می‌بخشد و فعالیت کودکان به صورت جمعی را تسهیل می‌کند که تأثیر این امر به خصوص برای تشویق کودکان کنونی و جوانان آتی برای همکاری با دیگران بسیار ثمربخش و آموزنده است.

ث- ۳. ورزش‌های آرامش‌بخش - یوگا

از ورزش‌های قابل انجام در پارک‌های مقیاس شهری ورزش یوگا و یا ورزش‌های آرام مشابه آن است. این ورزش‌ها از آرامش پارک تأثیر می‌پذیرند و به پیرامون خود نیز آرامش می‌دهند.

پارک باترسی^۱ - لندن - انگلستان: پارک‌های شهری می‌توانند محلی برای انواع ورزش‌های آرامش‌بخش نظیر یوگا باشند.

ث- ۴. ورزش‌های آرام - تپله بزرگ

در برخی از پارک‌های شهری، زمین مسطح چمن برای نوعی بازی با گوی فلزی که بیشتر مورد استقبال و استفاده مردان و یا زنان مسن قرار می‌گیرد، پیش‌بینی شده است. این نوع ورزش در کشور فرانسه متداول‌تر است.

پارک وستون^۲ - شفیلد - انگلستان: بازی آرام بولینگ چمن، ساعت‌های متمادی گروه‌های متفاوت سنی، به خصوص سالمندان را سرگرم و موجبات تقویت دوستی بین آنان را فراهم می‌سازد.

ث- ۵. ورزش‌های فکری

وجود فضاهایی برای ورزش‌های فکری نظیر شطرنج، تخته نرد و ... موجب می‌شود که کسانی که به این‌گونه ورزش‌ها و بازی‌های فکری علاقمندند در پارک حضور یابند. این افراد معمولاً انسان‌هایی فکور با رفتاری آرام و موقر هستند و بدین علت موجب ارتقای کیفیت والای فرهنگی و اجتماعی پارک می‌شوند و محیط اطراف این گونه بازی‌ها از آرامش و امنیت بیشتری برخوردار است.

پارک کوچک در دوین سیرکل^۳ - واشنگتن - آمریکا: فارغ از مسائل نژادی و جنسی یک سیاهپوست و یک سفیدپوست به بازی شطرنج مشغولند و زنی نیز بر بازی نظارت می‌کند.

هایدپارک^۱ - لندن - انگلستان: اسب‌سواری آرام در مسیری برنامه‌ریزی شده که مزاحم استفاده سایرین از پارک نیست و برای سنین مختلف قابل استفاده است.

سنترال پارک^۲ - نیویورک - آمریکا: ورزش قایق‌رانی (بدون موتور) در انواع مختلف قایق‌ها، که یکی از ورزش‌های مورد علاقه مردم، در رابطه با عنصر طبیعی (آب) است.

پارک باترسی^۳ - لندن - انگلستان: آموزش استفاده از انواع دوچرخه و سه‌چرخه در بخشی از پارک شهری، آماده نمودن کودکان و جوانان برای استفاده از این وسیله به جای اتومبیل است.

ث- ۱۲. اسب سواری

محیط طبیعی و فضای گسترده پارک‌های مقیاس شهری؛ این امکان را فراهم می‌سازد که ورزش مفرح سواری با استفاده از حیوانات اهلی در آن انجام شود و به همین علت ورزش اسب‌سواری در برخی از پارک‌های مقیاس شهری پیش‌بینی شده است. طبعاً مسیر حرکت اسب‌ها فاقد آسفالت یا کف‌سازی سخت بوده و به صورت خاک یا ماسه اجراء می‌شود. مردم در سنین مختلف از این ورزش استفاده کرده و به خصوص کودکان و جوانان از سواری و نزدیکی با اسب‌ها احساس بسیار خوبی دارند.

ث- ۱۳. قایق‌رانی

در غالب پارک‌های با مقیاس شهری، دریاچه وجود دارد و تقریباً در تمامی آن‌ها امکان قایق‌رانی پیش‌بینی شده است در پارک‌های ساحلی شهری قایق‌رانی مسابقه‌ای و در پارک‌های شهری قایق‌رانی ورزشی- تفریحی انجام می‌شود ولی در هیچیک از آن‌ها قایق‌رانی با قایق موتوری انجام نمی‌گیرد.

از آن‌جا که امکان حادثه برای قایق‌رانی وجود دارد، لازم است تمهیدات ایمنی لازم برای حمایت و حفاظت قایق‌رانان و یا سرنشین قایق‌ها پیش‌بینی گردد.

ث- ۱۴. سه‌چرخه سواری

دوچرخه از وسایلی است که در حمل و نقل شهری، درون‌شهری، حرکت در طبیعت و ورزش کاربرد دارد. در برخی پارک‌های مقیاس شهری انواع مختلف دوچرخه و سه‌چرخه تهیه و در اختیار افراد به خصوص کودکان قرار می‌گیرد که در محیط طبیعی پارک بتوانند با آن حرکت کرده و از ارزش‌های طبیعی پارک بازدید و از این وسیله متناسب با سن، تجربه و نیاز خود بهره گیرند.

ث- ۹. ورزش‌های جمعی

در پارک‌های شهری وسیع، از جمله ورزش‌های قابل انجام؛ بازی‌های فوتبال (گل کوچک، بسکتبال، والیبال و... است)، تحرک و سرعت در این بازی مورد علاقه جوانان و کودکان است.

برای جلوگیری از تداخل فضای ورزشی بزرگسالان با جوانان و کودکان که موجب اختلال در بازی کودکان شده و در برخی موارد برای آنان حادثه‌آفرین است، فضای بازی بزرگسالان جدا از فضای بازی کودکان و جوانان در نظر گرفته می‌شود.

سنترال پارک^۱ - نیویورک - آمریکا: فضای مستقل و متناسبی جهت بازی جوانان در نظر گرفته شده است.

پارک باترسی^۲ - لندن - انگلستان: در برخی از پارک‌های شهری که مساحت کافی دارند، پیش‌بینی محلی برای ورزش‌های جمعی نظیر فوتبال کوچک پیش‌بینی شده است. این محوطه با یک محل پذیرایی (بوفه) تکمیل می‌شود.

سنترال پارک - نیویورک - آمریکا: بخشی از پارک مورد استفاده گروه‌های مسن‌تر برای ورزش‌های آرام صبحگاهی قرار گرفته است.

هایدپارک^۱- لندن- انگلستان: آموزش اسکیت بخشی از خدمات است که در مسیر ورزش اسکیت در درون پارک انجام می‌گردد.

پارک کروکسمور^۲- شفیلد- انگلستان: چند پایه ساده با یک کابل فلزی مقاوم، قرقره و ... اجزای اصلی سرسره در شیب هستند که می‌توانند نقل و انتقال از نقطه‌ای به نقطه دیگر به صورت یک ورزش شاد را به وجود آورند و مورد استقبال جوانان است.

هایدپارک- لندن- انگلستان : یک پارک شهری متناسب با نیازهای اقلیمی و آداب و رسوم مردم برای حضور در طبیعت طراحی می‌شود. فضای باز و بدون سایه درخت در پارک‌های شهری کشورهای اروپایی، فضایی برای استراحت و ارتباط ویژه انسان با یک عنصر طبیعی (آفتاب) است.

ث- ۱۸. آموزش‌های ورزشی

انجام برخی ورزش‌ها و یا استفاده از برخی وسایل ورزشی نیاز به آموزش دارد. در برخی از پارک‌های شهری علاوه بر پیش‌بینی مسیرهای ورزشی، برای ورزش‌های خاص، آموزش آن ورزش نیز توسط مربیان ذیصلاح انجام می‌شود.

آموزش ورزش‌ها در محیط طبیعی پارک در حضور دیگران، موجب جلب توجه سایرین به این ورزش‌ها و تشویق آن‌ها برای شروع ورزش است.

ث- ۱۹. سرسره ارتفاع

در برخی از پارک‌های شهری که دارای اختلاف سطح و یا شیب مناسب هستند در مجموعه‌های تجمع جوانان، انواع ورزش‌های مختلف پرتحرک از جمله صخره‌نوردی مصنوعی، سیستم‌های سرسره در ارتفاع نصب و یک مجموعه پرهیجان برای جوانان به وجود می‌آید. طبقاً این مجموعه در محدوده‌ای ایجاد می‌شود که برای سایر مردم از جمله کودکان مزاحمتی به وجود نیاورد.

ج: رابطه با عناصر طبیعی

پارک شهری فضایی است برای ارتباط انسان، طبیعت و عناصر طبیعی نظیر آفتاب، آب، گیاه، نسیم، خاک و ...

ج- ۱. رابطه با آفتاب

به طور معمول در پارک‌های اروپایی، بخش وسیعی فاقد درخت پیش‌بینی شده است که برای آفتاب‌گیری استراحت و یا بازی‌های جمعی مردم با یکدیگر و یا بازی با حیوانات دست‌آموز استفاده می‌شود.

در برخی پارک‌ها صندلی استراحت در آفتاب و برخی تسهیلات نیز در ازاء دریافت کرایه ارائه می‌گردد.

ث- ۱۵. دوچرخه‌سواری کودکان

در بسیاری از پارک‌های شهری، مسیرهایی برای دوچرخه‌سواری کودکان در طبیعت، آموزش دوچرخه و در صورت فراهم بودن شرایط، پیست‌های دوچرخه‌سواری نمایشی نیز پیش‌بینی شده است. طبقاً مسیرهای حرکتی این ورزش نباید به مانعی برای ارتباط افراد پیاده با طبیعت تبدیل گردد و یا محیط نایمن برای حرکت و بازی آزادانه کودکان به وجود آورد.

پارک باترسی^۱- لندن- انگلستان: پیش‌بینی مسیرهای دوچرخه‌سواری در طبیعت یکی از راه‌حل‌های استفاده از این ورزش در شهرهایی است که به علت تردد و تراکم ترافیک و نایمینی مسیرهای شهری امکان استفاده از دوچرخه وجود ندارد.

سنترال پارک^۲- نیویورک- آمریکا: مسیر مستقل دوچرخه‌سواری (با قابلیت استفاده اسکیت) در درون پارک مورد استقبال زیاد مردم به ویژه نسل جوان قرار می‌گیرد (به علت تراکم ترافیک، در این شهر امکان استفاده مناسب از دوچرخه وجود ندارد).

پارک ساحلی دوسلدورف^۲- دوسلدورف - آلمان: ورزش اسکیت اکنون یکی از ورزش‌های مورد توجه کودکان و جوانان است. پیش‌بینی مسیر یا محوطه‌ای برای اسکیت حرکتی (غیرنمایشی) در تعدادی از پارک‌های اروپایی انجام شده است. ورزش اسکیت مورد علاقه و ارتباط سه نسل به طور همزمان است.

پارک ساحلی تایمز^۱-لندن-انگلستان: فواره‌های غیرمنظم در مسیر پارک ساحلی

پارک خطی فرانکفورت^۲-فرانکفورت-آلمان: آب‌نمای قدیمی در مقابل ساختمان فرهنگی محلی برای آب‌بازی کودکان در فصل مناسب است.

پارک تریسیس^۳-آتن-یونان: دریاچه‌ها و برکه‌های آب نه تنها مورد استفاده مردم و آرامش‌بخش برای آن‌هاست بلکه موجبات بازی و شادی پرندگان و حیوانات خانگی را نیز فراهم می‌سازد.

ج-۲-۳- بازی با فواره‌های غیرمنظم

فواره‌های غیرمنظم و فضای پرتحرک و پرتوبیتی که به وجود می‌آورند مورد علاقه کودکان است. بالاخص که حرکت و جهش آب هم‌چون بازی شطرنج بین کودکان و سیستم آب‌فشان است.

ج-۲-۴- آبتنی در آب‌نماهای کم‌عمق

کودکان از هر غفلت والدین خود استفاده می‌کنند و به داخل آب می‌روند. اگر عمق آب‌نماهای پارک کم و آب آن تمیز و تصفیه شده باشد فضای مورد علاقه کودکان است.

ج-۲-۵- آب (برکه)

برکه‌های آب آرامش‌بخش هستند، حضور پرندگان نظیر مرغابی و قو صحنه‌های بسیار زیبایی از حرکت و آرامش این پرندگان را در آب به وجود می‌آورد که موجب سرگرمی و نشاط مردم و کودکان است. رفتار این پرندگان با جوجه‌های خود یکی از مناظر بسیار زیبا و مورد علاقه کودکان است.

تقریباً تمام پارک‌های جهان در روزهای آفتابی مرکز مناسبی برای تجمع مردم به طور دوستانه و بدون توجه به رنگ، نژاد، مذهب، جنسیت، سن و گرایش‌های سیاسی در زیر نور آفتاب، این عنصر گرانددر و طبیعی است. کودکان در محیط ایمن پارک و تحت حمایت والدین با جست و خیزهای نشاط‌بخش خود بیشترین لذت را از این فضای طبیعی و جمعی می‌برند.

ج-۲. رابطه با آب

آب، در اشکال و انواع مختلف یکی از ارزش‌های هر پارک شهری است، صدا، رطوبت، تلالو، حرکات مختلف، آرامش و هیجان، همگی به نحوی مورد استقبال و استفاده مردم و جوانان است.

ج-۲-۱- آب (فواره)

فواره‌های متنوع، مرتفع، شیب‌دار، دوار، رقصان و ... هر یک به نحوی در تلطیف فضای پارک و انتشار موسیقی صدای آب و بازی با آب نقش دارند.

ج-۲-۲- بازی با آب

آب یکی از عناصر طبیعی است که حضور آن در پارک شهری در هر شکل (دریاچه، برکه، آب‌نما، فواره، آبشار و...) محیطی مطبوع و آرام‌بخش و در عین حال پرنشاط را به وجود می‌آورد. آب برای کودکان یکی از بهترین عناصر تفریح و بازی است. چون به طور هم‌زمان سردی، گرمی، ورزش نسیم، سبکی در آب، خطر و ... را تجربه می‌کنند.

سنترال پارک^۱-نیویورک-آمریکا: آفتاب عامل ایجاد محبت، آشنایی و دوستی بین مردم است. حضور مردم با راحتی خیال و استراحت در آفتاب در حضور دیگران یادآور روز سیزده نوروز در ایران است.

پارک شهری-مجاور میدان سرخ-مسکو-روسیه: حرکت در دالان فواره‌ها مورد استقبال مردم و جوانان است.

پارک ساحلی برایتون^۲-برایتون-انگلستان: حوضچه آب حتی در کنار دریا مورد استقبال و استفاده کودکان است.

پارک ساحلی آکسفورد^۱ - آکسفورد - انگلستان: مجموعه درختان چنار و تاج عظیم آن‌ها معرف قدمت، ابهت و ارزش طبیعی و شخصیت این پارک است.

پارک ساحلی آکسفورد - آکسفورد - انگلستان: قدم زدن در میان ردیف درختان عظیم کهنسال چندصدساله، احساس ارتباط با تاریخ و طبیعت را در انسان تشدید می‌کند و آرامش می‌بخشد.

سنترال پارک^۲ - نیویورک - آمریکا: علیرغم اشکال هندسی (مستطیل) در درون پارک، بستر طبیعی اولیه آن به شکل طبیعی حفظ شده است.

ج-۴-۲ - مجموعه‌های درختان کهنسال

حمایت، توجه و نگهداری فقط مربوط به تک‌درختان

نیست. مجموعه‌های درختان کهنسال چنار، بلوط، افرا و...

و تاریخ تولد آن‌ها یکی از نشانه‌های ارزشی هر یک از

پارک‌های شهری اروپایی است.

ج-۴-۳ - مسیرهای سایه‌دار

ردیف درختان کهنسال و عظیم‌الجثه با تاج‌های گسترده

در مسیرها و معابر پارک، نشان‌دهنده توجه مردم هر شهر به

فضای سبز و پارک و ذکر قدمت درختان یکی از افتخارات

مردم شهر در گفتگو با ساکنین سایر شهرهاست.

انبوه برگ‌های به هم تنیده این درختان مأمن و لانه

انواع پرندگان است. به طوری که چنین مسیرهایی به صورت

دالانی سرشار از سایه و آواز دلپذیر پرندگان مختلف است.

چ: حفظ بستر طبیعی

ممکن است اراضی پارک‌های بزرگ دارای اختلاف

سطوح و شیب زیاد و بستری متفاوت از نظر جنس باشد.

حفظ بستر طبیعی حتی‌المقدور با ویژگی‌های اولیه و

اجتناب از تخریب و خاکبرداری و خاک‌ریزی منطقی‌ترین

روش برخورد با بستر طبیعی یک پارک مقیاس شهری

است.

ج-۲-۶ - آب (دریاچه شبه طبیعی)

پیش‌بینی دریاچه به صورت شبه طبیعی، با درختان

متنوع زیبا که در برخی موارد با یک جزیره با قابلیت گردش

تکمیل می‌شود، از ارزش‌های برخی پارک‌های شهری

است. این جزیره‌های آرام و بی‌سر و صدا به مأمن پرندگان

مختلف تبدیل می‌شود. پرواز مداوم پرندگان به جزیره، سر و

صدا و آواز خواندن آن‌ها، محیطی دلچسب و آرام‌بخش در

قلب پارک به وجود می‌آورند.

پارک باترسی^۱ - لندن - انگلستان: دریاچه، جزیره شبه طبیعی، انبوه درختان جزیره در مرکز پر هیاهوی لندن، فضایی آرام و دور از هیاهو را در اختیار مردم قرار می‌دهد.

پارک دانشگاه آکسفورد^۲ - آکسفورد - انگلستان: مسیر حرکتی پیاده در کنار گونه‌های بسیار متنوع گیاهی آرامش‌بخش، آموزنده و خاطره‌انگیز است.

پارک دانشگاه آکسفورد - آکسفورد - انگلستان: درختان کهنسال با دقت و وسواس زیاد مورد حمایت قرار می‌گیرد.

سنترال پارک^۱ - نیویورک - آمریکا: فضاهای بازی ترکیبی و متنوع از انواع فضاها و انواع پیچیدگی‌ها برای کودکان که موجب ارتقاء تجربه آن‌ها در درک فضا خواهد شد.

پارک شهری - مسکو - روسیه: بازی‌های پرهیجان قابل جمع و باز شدن در گوشه‌هایی از پارک

پارک باترسی^۲ - لندن - انگلستان: قفس‌های بزرگ نحوه زندگی و آوازخوانی پرندگان و یا حیوانات کوچک را در معرض دید کودکان قرار می‌دهد.

خ- ۲. بازی‌های پیچیده کودکانه

استفاده از وسایلی که حرکت در آن متضمن فکر بوده و کودک ضمن حرکت در آن همزمان اندیشه خود را به کار می‌اندازد و از نرمش بدنی برخوردار می‌گردد، به محیط بازی کودکان تنوع و خلاقیت می‌بخشد.

خ- ۳. بازی‌های جمعی کودکان (شهر کوچک)

در برخی پارک‌های شهری، مجموعه طراحی شده برای بازی کودکان حاوی فضاهای متنوعی است که علاوه بر بازی، کودکان را تشویق به همکاری، حمایت و راهنمایی یکدیگر می‌کند.

مجموعه بازی‌ها، تداعی‌کننده یک شهر کوچک با ساختمان‌ها، راه‌ها، پل‌ها، زیرگذرها و مسیرهای شیب‌دار است.

خ- ۴. بازی‌های پرهیجان

در برخی پارک‌های شهری، بازی‌های پرهیجان (منظور شهربازی نیست)، در حد محدود و به صورت چند وسیله در محیطی محدود، پیش‌بینی و نصب شده است. بدین ترتیب نوباوگان و جوانان می‌توانند در حضور والدین خود از هیجان بیشتری برخوردار شوند.

د: آموزش کودکان

یکی از فعالیت‌های پارک‌ها آموزش کودکان در محیط طبیعی است. کودکان تحت حمایت و راهنمایی والدین خود با سرعت و دقت بیشتری آموزش می‌بینند.

د- ۱. آموزش ارزش حیوانات و پرندگان

آموزش به کودکان درباره ارزش حضور حیوانات کوچک از جمله پرندگان، خزندگان، حشرات در زندگی انسان، در بسیاری از پارک‌های شهری مورد توجه است.

ح: مسیرهای مجاور پارک‌های شهری

خیابان‌های مجاور پارک که جداکننده پارک و بافت شهری است، معمولاً متراکم و پرتردد هستند. از سویی تحت فشار ویژگی‌های کالبدی معمولاً متراکم بافت‌های پیرامون و از طرفی نشانه‌ای از ارزش‌های فضای سبز در مجاورت این بافت‌ها است. در صورت طراحی مناسب این خیابان‌ها می‌توانند تداوم‌دهنده ارزش‌های طبیعی پارک در بافت شهری پیرامون باشند.

سنترال پارک^۱ - نیویورک - آمریکا: ردیف درختان کهنسال در دو سوی معبر مجاور پارک، نشانه‌ای از تداوم ارزش‌های فضای سبز در خارج پارک و نفوذ آن به بافت شهری مجاور است.

ح- ۱. فضای سبز خیابان‌های مجاور پارک

این خیابان‌ها از نقطه‌نظر انتقال ارزش‌های فضای سبز، سرزندگی، لطافت، تقلیل درجه حرارت تابستانی در بافت پیرامونی هر پارک شهری نقش مهمی دارند. بنابراین عرض مناسب این خیابان‌ها و نوع کاشت درختان می‌تواند در ارتقای کیفیت محیط پیرامونی پارک و انتقال ارزش‌های طبیعی به بافت شهری مجاور نقش مهمی ایفا کند.

پارک ساحلی مورکامب^۲ - مورکامب - انگلیس: استفاده از وسایل بازی پیچیده برای کودکان

خ: کودکان در پارک - بازی - آموزش و ...

فضای حضور و بازی کودکان بخش مهمی از یک پارک شهری است. کودک در حال گردش در پارک و ضمن بازی مورد آموزش قرار می‌گیرد.

خ- ۱. حس ویژگی‌ها و تنوع بستر طبیعت

در یک پارک شهری، منطقه بازی کودکان باید علاوه بر بازی‌های معمولی، حاوی بازی‌هایی در بستر طبیعت باشد تا کودکان را با ویژگی‌های بستر طبیعت و اختلاف سطوح طبیعی بستر زمین آشنا سازد.

پارک سن آن ول^۲ - برایتون - انگلیس: در یک پارک شهری منطقه بازی کودکان با استفاده از شیب طبیعی زمین و در انطباق با آن طراحی شده است.

پارک باترسی^۱ - لندن - انگلستان: حضور همزمان والدین و کودکان در فضای طبیعی پارک امکان آموزش کار با وسایل مکانیکی را به کودکان می‌دهد.

پارک باترسی^۱ - لندن - انگلستان: بازی کودکان می‌تواند حاوی فضایی برای آموزش و آشنایی کودکان با وسایل مکانیکی روزمره، نظیر تراکتور، بیل مکانیکی، لودر و ... باشد.

پارک لوکزامبورگ^۲ - پاریس - فرانسه: قسمتی از محل بازی کودکان با اسب‌های کوچک (پونی) برای سواری کودکان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

د-۵. آموزش کار با وسایل مکانیکی

در پارک‌ها و به خصوص پارک‌های شهری محدوده‌های بازی کودکان می‌تواند شامل آموزش و بازی کودکان با وسایل مکانیکی که به طور ساده، ایمن و قابل فهم ساخته شده‌اند باشد و بدین ترتیب دانش کودکان درباره این وسایل ارتقاء می‌یابد و ذهن آن‌ها برای استفاده از انواع وسایل مکانیکی در صنعت و زندگی آماده می‌شود.

د-۶. وسایل مفید زندگی

در پارک‌های شهری، در بخشی از محدوده بازی کودکان می‌توان از انواع وسایلی که در زندگی امروزه نقش دارند استفاده نمود. آموزش معمولاً درباره وسایل مکانیکی نظیر: لودر، تراکتور، بیل مکانیکی و ... که مورد استفاده روزمره در شهرهای بزرگ و مورد علاقه خاص کودکان است، انجام می‌گیرد. ولی نوع طراحی این وسایل به گونه‌ای است که ایمنی کامل برای بازی کودکان را دارد.

د-۷. ارتباط و استفاده از حیوانات

محدوده بازی کودکان می‌تواند شامل بخشی برای ارتباط و استفاده سواری از اسب‌های کوچک (پونی) که مناسب برای سواری کودکان است، باشد. بدین ترتیب کودکان در کنار والدین خود، ضمن تماس و آشنایی با اسب، از یک سواری ایمن و شاد لذت می‌برند.

د-۲. پرندگان حیوانات کوچک در پارک

در شهرهای بزرگ، کودکان امکان آشنایی و تماس با حیوانات و پرندگان مختلف را ندارند. فراهم آوردن زمینه آشنایی، تماس و یا لمس این حیوانات موجب دوستی کودک با حیوانات را فراهم می‌سازد. در چنین صورتی، کودکان به تدریج به دوستداران طبیعت و حیوانات تبدیل می‌گردند. پارک‌های مقیاس شهری یکی از فضاهای مناسب برای این منظور است.

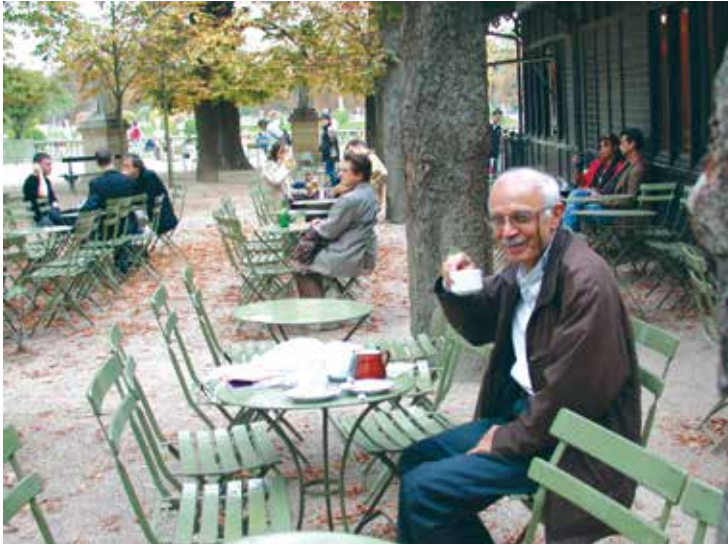
پارک باترسی^۱ - لندن - انگلستان: محیط پارک یکی از فضاهایی است که می‌توان کودکان و نوجوانان را با ویژگی‌های زندگی حیوانات کوچک آشنا نمود.

پارک باترسی^۱ - لندن - انگلستان: محیط طبیعی پارک شهری یکی از نقاطی است که می‌توان موجبات ارتباط کودکان با حیوانات اهلی را فراهم ساخت.

پارک آهوان^۲ - آکسفورد - انگلستان: مجموعه آهوان رها شده در طبیعت

پارک لوکزامبورگ^۱ - پاریس - فرانسه: بوفه برای نوشیدن انواع آشامیدنی‌ها، بستنی‌ها، غذاهای سبک با فضای پذیرایی در مجاورت فضای طبیعی پارک، مورد علاقه مردم و یکی از فضاهای استراحت و گذران اوقات فراغت مردم است.

پارک باترسی^۲ - لندن - انگلستان: رستوران در فضای آزاد و یا در محیط‌های جاذب از جمله در مجاورت باغ‌های گل، زیر سایه درختان کهنسال و یا در کنار دریاچه‌ها همواره مورد علاقه و استفاده مردم است.

پارک باترسی - لندن - انگلستان: برخی نقاط انتخابی، انتهای محور پارک و یا در میدانی و معابر مجاور پارک محل مناسبی برای برپایی یادمان‌های مختلف است.

ذ: پذیرایی

صرف غذا در کنار دوستان و یا خانواده یکی از فعالیت‌های مرسوم برای گذران اوقات فراغت انسان است. ولی صرف غذا در محیط پارک، در کنار آواز پرندگان، صدای فواره‌ها، حرکت زیبای قوها، تحرک ورزشکاران و در سایه درختان کهنسال از لذت بسیار بیشتری برخوردار است.

ذ- ۱. چایخانه (بوفه)

یکی از آرامش‌بخش‌ترین انواع تغذیه، غذا خوردن در محیط سبز و طبیعی است. بنابراین رستوران‌های پارک‌ها همواره یکی از فضاهایی است که مورد استقبال و استفاده مردم قرار می‌گیرد که برای نزدیکی به طبیعت و یا گذران اوقات فراغت به پارک‌ها می‌آیند.

ذ- ۲. غذاخوری (رستوران) در محیطی طبیعی

بعد از ورزش یا گردش در طبیعت، صرف غذا به همراه خانواده و یا دوستان ورزشکار، در یک محیط طبیعی در مجاورت آب یا گل، یکی از مفرح‌ترین انواع صرف غذا و گذران اوقات فراغت است. برخلاف رستوران‌های شهری، صرف غذا در این رستوران‌ها فاقد محدودیت زمانی است، که خود عاملی برای حضور بیشتر مردم در طبیعت زیبای پارک است.

ر: بناهای یادبود- یادمان

در فضاهای متعدد پارک‌های شهری امکان احداث بناهای کوچک یادبود، یادمان، تجلیل و ... وجود دارد و بناها طبعاً نباید آنقدر حجیم باشند که تأثیر مخرب بر منظر بستر پارک داشته باشند و یا آرامش پارک را خدشه‌دار کنند.

ر- ۱. بناهای یادبود- دوستی و ...

(توجه به ارزش‌های انسانی و اخلاقی)

در برخی پارک‌های مقیاس شهری، بناهای یادبود و یا دوستی ساخته می‌شود. این بناها درباره دوستی ملل، احترام به انسان‌های فرهیخته، دوستداران و خادمان به طبیعت، انسان‌ها یا حیوانات فداکار و ... است.

د- ۸. حضور پرندگان

حضور پرندگان در پارک فضای مطبوع و آرام‌بخش را برای کودکان فراهم می‌کند. دانه دادن به پرندگان رابطه دوستانه و محبت‌آمیز به پرندگان را به کودکان می‌آموزد.

پارک شهری - مجاور میدان سرخ - مسکو: کودکان در حضور و زیر نظر والدین رابطه عاطفی با پرندگان برقرار می‌کنند.

پارک شهری - نانجین - چین: خرید پرندگان و آزادسازی آن‌ها در یک پارک شهری یکی از صحنه‌های زیبای رابطه انسان و پرندگان است.

پارک شهری - نانجین - چین: پرواز ده‌ها بادبادک زیبا، رنگین، متحرک در پهنه آسمان آبی برای هر فرد حتی انسان‌های افسرده شادی می‌آورد.

د- ۱۰. فضای شادی‌بخش

یکی از وظایف یک پارک شهری، ارتقای روحیه شهروندان و ایجاد شادی برای بازدیدکنندگان است. رنگ شاد گل‌ها، آواز پرندگان، صدای آب، صدای نسیم در برگ‌ها، از عوامل ایجاد این شادی هستند، اما حضور فعالیت‌های شادی‌بخش همراه با رنگ‌های شاد، در این زمینه بسیار مؤثر و مفیدند.

پارک تپه کالتون^۱ - ادینبورو - انگلستان: بنای یادبود ادمیرال نلسون بر فراز تپه مشرف به شهر

پارک نمایشگاهی - مسکو: مجسمه مردان شهیر دوران اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی از درون سنگ‌های بزرگ تراشیده و به شدت بر فضای پیرامون خود تأثیر گذار است.

هایدپارک کورنر^۲ - لندن - انگلستان: مجموعه یادبود از شهدای نیوزیلند در جنگ

ر- ۲. یادبود مشاهیر

(توجه به ارزش‌های فرهنگی و ملی)

در پارک‌های با مقیاس شهری در گوشه‌ها و یا میادین پارک‌های شهری، مجسمه‌ها و یادمان‌های مشاهیر، سرداران، ادیبان و ... نصب و یا ساخته می‌شود و در بسیاری مواقع پارک شهری به نام آن مشاهیر نام‌گذاری می‌شود.

ر- ۳: مجسمه مشاهیر

در برخی از پارک‌ها، در مسیر معابر اصلی بیرونی و یا در مسیرهای درون پارک مجسمه مشاهیر نصب گردیده است. اما نکته بسیار مهم نحوه ارائه مجسمه مشاهیر و کیفیت آن است. قطعاً نصب سر بریده یک شاعر یا دانشمند بر روی یک پایه سنگی نمی‌تواند بیان‌کننده درجه احترام یک جامعه نسبت به فرهیختگان خود باشد.

ر- ۴ . یادبود شهدای جنگ

(توجه به رخدادهای مهم تاریخی)

میادین یا فضاهای حاشیه‌ای در پارک‌های شهری یا مجاور آن‌ها می‌تواند به بنای یادبود یا بزرگداشت انسان‌های فداکار، وقایع، حوادث مهم و ... که از نظر محتوا، حجم و طرح متناسب با پارک باشد اختصاص یابد، اما هرگونه حجم، ساختمان و یا نشانه باید به نحوی باشد که منظر طبیعی و ارزش‌های فضای سبز پارک را تحت فشار قرار ندهد.

ر- ۵. بنای یادبود و منظر پارک

اکنون مدتی است که حفظ منظر سبز پارک اولویت اول طراحی است. برای حفظ این منظر، بنای یادبود در ارتفاعی قرار می‌گیرد که مزاحم منظر پارک نگردد. از جمله برای یادبود سربازان، در واشنگتن در درون پارک و در ارتفاع پایین‌تر از سطح زمین بنای یادبود ساده‌ای حاوی دیواری تیره‌رنگ که از یک طرف تصاویر مردم بازدیدکننده را منعکس و از طرف دیگر حاوی اسامی ده‌ها هزار سرباز کشته شده آمریکایی در جنگ ویتنام است به اجراء در آمده است. سادگی و بی‌پیرایگی و متانت این بنا یا این دیواره مورد استقبال شدید مردم و بسیار تأثیرگذار است.

ر- ۶. یادبودهای ویژه

(توجه به رخدادهای خاص)

بخش‌هایی از فضاهای انتخابی در درون و یا حاشیه پارک شهری می‌تواند به فضای ایجاد یادمان‌ها و یادبودهای ویژه اختصاص یابد تا بازدیدکنندگان از پارک دقایقی به احترام فضا یا موضوع، توقف و فکر کنند. این فضا به بخش‌های پیرامون خود تأثیر و هویت می‌بخشد.

ز: استفاده از انواع مجسمه‌های متناسب با طبیعت

ز- ۱. استفاده از انواع مجسمه‌های متناسب

ساخت و نصب انواع مجسمه‌های حیوانات و پرندگان که خود بخشی از طبیعت هستند در پارک‌های شهری، موجب یادآوری خاطره‌ها و تلطیف فضای پارک‌ها می‌گردد.

پارک مرکزی^۱ - واشنگتن - آمریکا: بنای یادبود کشته‌شدگان جنگ ویتنام در قسمتی از پارک، در سطحی پایین‌تر از زمین مورد بازدید انبوه مردم قرار می‌گیرد.

هایدپارک کورنر^۲ - لندن - انگلستان: بنای یادبود حیواناتی که در ارتش انگلستان خدمت کرده و در جنگ دوم جهانی کشته شده‌اند.

پارک ساحلی مورکامپ^۳ - مورکامپ - انگلستان: مجسمه‌های پرندگان دریایی، در ترکیب با سنگ و گیاه و در مسیر پارک ساحلی یادآور حضور این پرندگان پر سروصدا در پارک است.

پارک پنج حس^۱ - دهلی - هندوستان: قطار برقی داخل پارک، یکی از وسایل ارتباطی و در عین حال تفریحی این پارک است.

پارک داخلی دانشگاه استانیسلاس^۲ - کالیفرنیا - آمریکا: اتومبیل‌های برقی که منطبق با ارزش‌های طبیعی است بدون صدا و بدون دود که گاه به‌طور خصوصی و بدون حضور راننده و گاه باراننده برای ارتباط‌های داخلی مورد استفاده قرار می‌گیرد و مورد استقبال مردم، دانشجویان و کارکنان در این دانشگاه است.

سنترال پارک^۲ - نیویورک - آمریکا: حضور اسب در طبیعت، یادآور گذشته‌های دور و استفاده انسان از اسب در طبیعت است.

ژ - ۲. قطارهای برقی

استفاده از قطارهای برقی (که فاقد آلودگی هوا ولی دارای آلودگی منظر است) نیز می‌تواند ارتباط بین قسمت‌های یک پارک بزرگ مقیاس شهری را فراهم آورد. استفاده از پایه‌های متناسب و حداقل سیم برق که منظر پارک را خدشه‌دار نسازد باید مورد توجه قرار گیرد.

ژ - ۳. اتومبیل برقی

یکی از وسایل ارتباطی داخلی در برخی پارک‌ها استفاده از اتومبیل باطری‌دار (برای جلوگیری از آلودگی) است که در نوع کوچک آن رانندگی توسط کرایه‌کنندگان انجام می‌شود و در انواع بزرگ‌تر توسط راننده هدایت می‌گردد.

ژ - ۴. درشکه

یکی از وسایل ارتباطی در پارک‌های شهری درشکه است. درشکه وسیله‌ای است که به علت اتکاء به حیوان (اسب) مورد توجه و علاقه کودکان است و به علت آرامش در حرکت، ریتم حرکت پای اسب، سرعت کم کاملاً منطبق با طبیعت یک پارک بزرگ است. برای جلوگیری از آلودگی محیط پارک به تولیدات اسب، لازم است تمهیدات لازم شستشو در محل ایستگاه‌های درشکه و همچنین روشی برای جلوگیری از پخش مدفوع اسب مورد توجه قرار گیرد.

ز - ۲. استفاده از مجسمه‌های چوبی

در پارک‌ها و به خصوص در پارک‌هایی که به احترام به طبیعت و عنصر طبیعی پایبند هستند، طبیعی است که می‌بایست از حداقل بنا برخوردار بوده و حتی در اجرای مجسمه‌ها نیز از مصالح طبیعی استفاده کنند. چوب یکی از مصالحی است که با درختان و گیاهان پارک هماهنگی دارد.

پارک شهری - ژنو - سوئیس: استفاده از یک درخت خشکیده برای ساخت یک نیمکت طولی بصورت کرم خاکی

پارک سن آن ول برایتون^۱ - برایتون - انگلستان: مجسمه انسانی در خاک با پوشش گونه‌های گیاهی

پارک باترسی^۲ - لندن - انگلستان: قطار تفریحی با سیمای مفرح خود یکی از وسایل نقل و انتقال در این پارک شهری است.

پارک باترسی^۱- لندن- انگلستان: دوچرخه‌های ویژه جمع‌آوری زباله در پارک که بدون دود حرکت می‌کند.

پارک گوئل^۲- بارسلون- اسپانیا: عناصر مختلف پارک از جمله نیمکت‌ها، متناسب با طرح کلی پارک طراحی و اجراء شده است.

هاید پارک^۳- لندن- انگلستان: کیوسک (فروش اغذیه) طراحی شده با نمای چوبی

س- ۲: وسایل غیرموتوری تمیز کردن پارک

اگرچه لازم است برای عبور وسایل نقلیه اعم از اضطراری، حمل و نقل کود، زباله و یا تعویض خاک باغچه مسیرهای کم‌عرض در داخل پارک‌ها پیش‌بینی شود، ولی به جهت احترام به طبیعت و جلوگیری از آلودگی هوای پارک اگر از وسایل بدون موتور استفاده شود مناسب‌تر است.

س- ۳: طراحی نیمکت و سایر اثاثیه

هر پارک در منطقه خاص شهری و در منطقه ویژه جغرافیایی قرار گرفته و در بستری متفاوت از دیگر پارک‌ها طراحی می‌شود و طبعاً می‌بایست دارای طرحی ویژه منطبق بر شرایط خاص اراضی پارک و پیرامون آن باشد. اثاثیه و عناصر پارک نیز در انطباق ویژگی‌های آن، خود دارای طرحی ویژه خواهند بود.

س- ۴: طراحی عناصر خدماتی

در بسیاری از پارک‌های اروپایی، طرح پارک شامل همه پارک از جمله بناهای خدماتی، پذیرایی، اثاثیه پارک، روشنایی طرح کامل کاشت و غیره است.

۵. ریگشا

نوع دیگری از وسایل ارتباطی درون برخی پارک‌ها ریگشا (سه‌چرخه‌ای که به وسیله انسان رانده می‌شود) می‌باشد. از آنجا که ریگشا با نیروی انسان به حرکت درمی‌آید، سرنشین با تلاش، تحرک و خستگی انسان دیگری آشنا می‌شود. حضور و آشنایی چند انسان، یکی راننده و دیگری سرنشین موجب ایجاد ارتباطی است که به هر حال از رابطه راننده تاکسی و سرنشین در درون پارک بهتر است.

سنتال پارک^۱- نیویورک- آمریکا: ریگشا یکی از وسایل حمل و نقل در مجاورت و با درون پارک است.

۶. دوچرخه‌های ویژه جمعی

یکی از وسایل لذت‌بخش در گردش در پارک‌های بزرگ، استفاده از دوچرخه‌های ویژه است که به صورت جمعی مورد استفاده قرار می‌گیرد. استفاده از این وسیله موجب کار مشترک اعضاء خانواده شده و به خصوص آموزش مناسبی جهت همکاری به کودکان است.

پارک‌های مختلف در کشورهای مختلف: دوچرخه‌های ویژه که جمع خانواده آن را می‌رانند.

س: طرح‌های ویژه برای پارک

س- ۱: اثاثیه پارک

یک پارک شهری ده‌ها و صدها سال ادامه حیات خواهد داد و به همین دلیل باید عناصر و اجزاء پارک از جمله اثاثیه آن دارای طرحی خاص متناسب با اقلیم و ویژگی‌های منطقه‌ای باشد. طراحی مناسب اثاثیه پارک اگر به خوبی صورت گیرد، ضمن ارتقای ارزش پارک، ستایش استفاده‌کنندگان را به همراه خواهد داشت، به کودکان آموزش می‌دهد و از همه مهم‌تر با دوام بیشتر خود موجب صرفه‌جویی در هزینه نگهداری پارک می‌شود.

پارک برایانت^۲- نیویورک- آمریکا: کلیه اثاثیه این پارک به طور ویژه طراحی شده و آرم پارک بروی همه آن‌ها حک شده است.

۱-۵ - جمع‌بندی

پارک‌های معرفی شده در اروپا، آسیا و آمریکا در سرزمین‌های سبز با باران کافی قرار گرفته‌اند و در نتیجه بستر این پارک‌ها پوشیده از سبزی است، پارک‌ها بدون نیاز به آبیاری دائمی، سرزنده و سرسبز هستند، در اروپا به خصوص در قسمت‌های شمالی موضوع اصلی، استفاده هرچه بیشتر از آفتاب است. به همین دلیل پارک‌ها هنگامی بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرند که هوا آفتابی است و مردم برای استفاده از آفتاب به پارک‌ها سرازیر می‌شوند و به همین علت مراکز پارک غالباً بدون درخت و بدون سایه است تا مانعی در مقابل ارتباط آفتاب و انسان قرار نگیرد و این فضاهای باز بدون مانع مورد استفاده کودکان، دوندگان، ورزشکاران و بازی حیوانات اهلی همراه انسان‌ها قرار می‌گیرند.

در اروپا که اراضی شهری گران و کم است انتقال یا تغییر کاربری‌های دارای اراضی بزرگ نظیر کارخانه‌ها، پادگان‌ها، کشتارگاه‌ها، انبارها و غیره به خارج شهر و یا طراحی مجدد سایت ایستگاه‌های راه‌آهن فرصت مغتنمی در اختیار شهرداری‌ها قرار می‌دهد که به نیازهای شهروندان در مورد فضاهای سبز شهری پاسخ دهند. اما گرانی زمین از یک طرف و کمبود زمین برای کاربری‌های مورد نیاز شهر نظیر بناهای آموزشی-هنری - ورزشی موجب می‌شود که همه اراضی آزاد شده در اختیار فضای سبز قرار نگیرد بلکه این بناها نیز در بخشهایی از فضای تخلیه شده و در ترکیب با فضای سبز ساخته شوند.

هنر طراحان پارک در این است که ترکیب این کاربری‌ها به نحوی صورت گیرد که فضای سبز، استقلال، شخصیت، هویت و ارزش‌های خود را حفظ کند و بناها به نحوی مستقر شوند که گویی مکمل فضای سبز هستند. در پارک‌های جدید اروپایی ضمن رعایت این نکته، به علت گرانی و کمبود زمین در اطراف پارک‌ها، خدمات عمومی در مقیاس شهری و یا ملی که شامل بناهای اداری، مسکونی، فرهنگی، ورزشی، آموزشی، هنری و غیره، ایجاد شده‌اند. پیش‌بینی خدمات عمومی در اطراف پارک‌ها

متأثر از نیازهای اجتماعی-شهری-اقتصادی کلان‌شهرهاست که در حال حاضر در کلان‌شهرهای کشور ما نیز وجود دارد و در نتیجه ایجاد این کاربری‌ها برحسب اجبار در اطراف و داخل بسیاری از پارک‌های ما نیز انجام شده است.

تفاوت قابل اشاره بین این دو این است که در اروپا طراحی پارک‌ها همراه با طراحی عملکردها و کاربری‌های یاد شده انجام و اجرای این‌به‌مربوط به این عملکردها معمولاً همزمان با اجرای پارک صورت می‌گیرد. در نتیجه پارک‌ها و بناهای پیرامونی مکمل یکدیگرند. در حالی که در ایران ابتدا پارک ایجاد و به مرور بر اثر سودجویی اقتصادی، عدم درک ارزش فضای سبز و یا سلیقه نازل مدیران و مسئولین پارک و مدیران شهری، به تدریج ساختمان‌های متعدد در داخل و یا پیرامون پارک‌های شهری احداث می‌گردند و ارزش‌های منظر پارک و عملکرد آن را خدشه‌دار می‌سازند (به توضیحات پارک لاله تهران مراجعه شود).

نکته قابل تعمق در بناهای پارک‌های جدید اروپایی، تلفیق نسبی بنا با فضای سبز، استفاده از منظر پارک برای همه بناهای ساخته شده، هماهنگی نسبی بناها با پارک، عدم تسلط بنا بر پارک و تناسب تعدد بناها با وسعت پارک و همچنین حفظ فاصله مناسب از پارک و یا ایجاد فضای حائل سبز ویژه بین پارک و این‌گونه بناهاست. نوع طراحی فضاهای داخلی پارک‌ها منطبق با نیاز و آب و هوای اروپاست که به طور کلی با ایران متفاوت است. نکته حائز اهمیت، استفاده از آب به صورت ساکن (برکه و دریاچه) و یا به صورت فواره‌ها و آب‌نماهاست. در حالی که در کشورهای اروپایی به علت بارندگی و رطوبت نیاز چندانی به آب نیست. علاقه مردم به حضور آب، صدای فواره‌ها و آبشارها، به خصوص علاقه کودکان به آب و بازی با آن جا نیز وجود دارد که این علاقه در سیالیت و طراوت آب نهفته است.

پارک سیتروئن^۲ - پاریس - فرانسه: فضاهای باز بخش میانی پارک محل تجمع و تعامل اجتماعی و ارتباط با آفتاب است.

۲ برداشتی از باغ ایرانی

تقاشی گل و مرغ در باغ ایرانی - کار استاد محمد ناصری پور

۲-۰ - مقدمه

تاریخ‌نگاران و مسافران در طی چند هزار سال در کتب تاریخی و یا گزارش سفرهای خویش، اشارات متعددی به باغ و باغ‌سازی در ایران داشته‌اند و این اسناد حاکی از آن است که در هر عصر و دوره‌ای، متناسب با شرایط اقلیمی- اجتماعی- اقتصادی، باغ‌های متعددی در شهرهای مختلف این سرزمین به وجود آمده است.

در مورد علاقمندی ایرانیان به ایجاد باغ، دلایل مختلفی عنوان شده است.

یکی از این دلایل، اعتقاد ایرانیان به جهان دیگر است و این که پاداش اعمال خوب در آن جهان، به صورت سکونت در باغ‌های زیبای مثمر، در کنار جویبارها و در جوار پری‌پیکران زیباروست، این باغ‌ها همواره در رؤیاهای ایرانیان، به خصوص مردمان وجود داشته است و به همین دلیل همه طبقات اجتماعی، پادشاهان، دولتمردان، حکام محلی، ثروتمندان و زمین‌داران و حتی شهروندان، با اندکی ثروت همواره آرزو داشتند که زیباترین باغ‌ها را در اختیار داشته باشند. حتی مردمان عادی نیز با کاشت درختانی چند از قبیل کاج، سرو و توت در حیاط خانه خود به این رویای خویش جامه عمل می‌پوشاندند. علاوه بر علت یاد شده، علت واقعی دیگری از دوران باستان وجود داشته است و آن ناشی از تلاش سرپرست خانواده برای ایجاد فضای مناسب برای گذران اوقات خانواده و حریم خصوصی خویش در محیطی بسته و کنترل شده اما سبز و خرم و نشاط‌بخش بوده است.

در مورد سابقه ایجاد باغ در ایران و علل آن، آقای دکتر علیرضا آریان‌پور^۱ در کتاب ارزنده خویش فرموده‌اند:

"*باغ‌های باصفا، درخت‌زارها، جویبارها و چشمه‌سارها از دیرباز مورد دل‌بستگی ما ایرانی‌ها که محیط زندگیمان خشک و نسبتاً کویری است،*

بوده زیرا مردم این سرزمین همواره به طبیعت، درخت، گل و سبزه عشق می‌ورزیده‌اند. پدیده باغ‌سازی از زمان‌های پیش از تاریخ در کشور ما وجود داشته است. نقوش برکه آب و درخت‌زار بر روی سفال‌های پیدا شده در شوش و هم‌چنین سایر نشانه‌های به دست آمده نمایانگر اهمیت باغ در زندگی مردم به خصوص مردم خو گرفته با خشکی، کویر و سوزندگی خورشید در سرزمین کهنسال ما می‌باشد. ایرانیان، بسیار پیشتر از سایر اقوام و ملل پی برده‌اند که باغ‌سازی اساس کشاورزی است و نیکوترین شیوه‌های باغ‌سازی را نیز، از زمان‌های دیرین به دست آورده بودند.

از افسانه‌های کهن چنین برمی‌آید که خاستگاه آریایی‌ها، سرزمینی سرسبز و پوشیده از جنگل بوده و برکه‌ها و چشمه‌سارهای پرآب داشته است، ولی کم‌کم به دلایل ناشناخته، خشکی و ویرانی بر آن سرزمین چیره و چشمه‌سارها خشکیده است.

آریائیان در جستجوی سرزمینی مناسب، راهی دیگر جای‌ها می‌شوند و به ایران می‌رسند و نام خود را بر آن می‌گذارند. این قوم در روزگار دور، بر آن بوده‌اند که مرز و بوم تازه را چون خاستگاه‌شان سرسبز و بارور کنند. با تجربه‌ای که در زمانی دراز به دست می‌آورند جوی‌های بسیاری را از رودهای خروشان جدا و دشت‌های خشک را به کشتزار و درخت‌زار تبدیل می‌نمایند و در زمانی دیگر به شیوه کندن کاریز پی می‌برند، و نه تنها پیرامون سرای خود را سرسبز می‌سازند، بلکه گرداگرد شهر و ده و بیرون باروها را نیز با بوستان‌ها و باغ‌ها می‌پوشانند.

به طوری که از نوشته‌های مورخان یونانی به دست می‌آید، نزدیک به سه هزار سال پیش، پیرامون خانه‌های بیشتر ایرانیان را باغ‌ها احاطه کرده بودند و واژه پردیس به همان باغ‌های پیرامون خانه‌ها گفته می‌شده است. این شیوه بعداً برای سایرین نیز سرمشق شده و به دنبال آن این واژه فارسی به دوردست‌ها رفته است، به طوری که امروزه در زبان‌های یونانی، فرانسوی، سامی و دیگر زبان‌ها نیز با تغییرات و دگرگونی‌هایی به کار برده می‌شود. علامه علی‌اکبر دهخدا^۲ درباره معنی واژه پردیس می‌نویسد: " پردیس لغتی است مأخوذ از زبان مادی (پارادئرا) به معنی باغ و بستان. از همین لغت، پردیس در فارسی و فردوس در عربی است." این واژه که در اوستا دوبار به کار برده شده از دو جزء ترکیب یافته،

یکی Pairi به معنی پیرامون و دیگری Daeza به معنی انباشتن و دیوار کشیدن است که بر روی هم به معنای درخت‌کاری و گل‌کاری پیرامون ساختمان می‌باشد. این واژه در پهلوی به پالیز تبدیل شده و در فارسی دری هم به کار رفته است، هر چند که امروزه " پالیز"، سبزی‌کاری و کشتزار خیار، هندوانه و خربزه را گویند. دردوره هخامنشیان و بعد از

آن در سرتاسر سرزمین ایران، تعداد بیشمار ی باغ‌های بزرگ و باشکوه وجود داشته، چنان‌که گزنفون^۱ نیز چندین بار به آن‌ها اشاره نموده است. این‌گونه باغ‌ها که در یونان آن روزگار وجود نداشت مردم آن سامان و دیگر کشورها را جلب نظر آمد و همان واژه فارسی را نیز به کار بردند. امروزه این واژه در زبان یونانی به صورت Paradesos به معنی باغ، و در زبان فرانسه به صورت Paradis، و در زبان انگلیسی به صورت Paradise به معنی بهشت به کار برده می‌شود. بنا به گفته گزنفون چهار قرن و نیم پیش از میلاد در لیدیا، باغی زیبا و بزرگ به نام پارادیس وجود داشته است. باغ‌های معلق بابل نیز که به وسیله بخت‌النصر به خاطر همسر ایرانی وی، دختر فرمانروای ماد، احداث شده‌اند بر طبق همان اصول طرح پارادیس ایجاد گردیده، به طوری که از نظمی خاص و الگویی مناسب برخوردار و تا زمان اسکندر هم بر جای مانده بودند.

نام دیگر این فضای سرسبز و دل‌انگیز "باغ" است. باغ هم واژه‌ای فارسی است که در پهلوی و سغدی نیز به همین شکل bagh به کار برده شده است. برخی باغ را مشترک در فارسی و تازی می‌دانند و بعضی نیز برآنند که این واژه در اصل تازی بوده و جمع آن را "بیغان" می‌آوردند، مانند نار و نیران، و حال آن‌که این واژه قطعاً فارسی است و از فارسی به دیگر زبان‌ها رفته است. صاحب آندراج می‌نویسد که در عرف هند باغ را باک گویند.

در کتاب فارس‌نامه ابن‌بلخی^۲ که بین سال‌های پانصد و ده هجری قمری تألیف شده، سلسله‌های پیش از اسلام را بنا به روایت قدیم چهار سلسله به نام پیشدادیان، کیانیان، اشکانیان و ساسانیان برشمرده است. مؤلف این کتاب، منوچهر پسر میشتخواریار را که هفتمین پادشاه پیشدادی است نخستین کسی می‌داند که در جهان به احداث باغ و بوستان پرداخته و می‌نویسد: "آثار او آن است کی اول کسی که باغ ساخت او بود و ریاحین گوناگون کی بر کوهسارها و دشت‌ها رسته بود جمع کرد و بکشت و فرمود تا چهار دیوار گرد آن درکشیدند و آن را بوستان نام کرد، یعنی معدن بوی‌ها."

از این گذشته در فرهنگ ایرانیان، به درخت‌کاری و نگهداری درخت به عنوان امری نیکو و پسندیده تأکید گردیده است.

آیین و کیش قدیم ایرانیان به کشاورزی و باغ‌سازی اهمیت خاصی داده و آن را ستایش نموده است، چنان‌که در وندیداد (فرگرد سوم- فقره ۳۳) می‌خوانیم که زردشت به اهورامزدا گوید: "ای آفریننده جهان مادی، ای یگانه پاک، چهارمین کسی که زمین را به منتهی درجه وجد آورد کیست؟" اهورامزدا پاسخ می‌دهد: "آن کس که بیشترین مقدار گندم

کشت کند و بیشترین سبزی‌ها را بکارد و بیشترین درخت‌ها بنشاند. کسی که زمین خشک را آب دهد و زمین خیس (باتلاق) را بخشکاند و زیر کشت برد."

زردشت، پیامبر عهد باستان در اوستا (که کتاب مقدس اوست) و درگاتها (که سرودی است مذهبی)، مردم را به درخت‌کاری و نگهداری درخت‌ها پندها داده است. زنده ماندن داستان کهن سروهای کاشمر و فریومد، تا به امروز خود نشانه ایمانی است که مردم آن روزگار به کاشتن درخت داشته‌اند.

ایران در تقاطع راه‌های زمینی قرار داشته و به طور متوالی مورد تهاجم ملل دیگر و اقوام وحشی قرار گرفته است و طبیعی است که باغ‌های احداث شده در طول تاریخ، علیرغم این‌که به علت انطباق با اقلیم و انطباق با آب و خاک، شرایط پایداری داشته‌اند اما در اثر این تهاجم‌ها، فنوات تأمین‌کننده آب باغ‌ها و یا خود باغ‌ها نابود شده‌اند و هر نسل با کوشش بسیار، باغ‌های تخریبی را احیاء و یا باغ‌های جدیدی احداث نموده‌اند.

در دوران تلاش درازمدت ایرانیان برای احیای طبیعت و تقویت رابطه انسان و گیاه، حوادث گوناگونی رخ داده است که بعضاً به صورت داستان‌های حماسی درآمده‌اند از جمله:

داستان آن دو درخت را که حکایت از اعتقاد ایرانیان به حفاظت از درخت‌ها و باغ‌ها دارد از تاریخ بیهقی^۳ نقل می‌کنیم:

گفته‌اند که زرتشت در دیه کشمر نزدیک کاشمر امروز و در دیه فریومد سبزوار به گفته ابوالحسن بیهقی^۴ " دو طالع اختیار کرد و فرمود تا بدان دو طالع دو درخت سرو بکشتند"، که از دوردست‌ها به دیدن آن می‌آمدند و آن را می‌ستاییدند. فردوسی عقیده دارد که زرتشت این درختان سرو را از بهشت به زمین آورده است:

یکی شاخ سرو آورید از بهشت

به دروازه شهر کشمر بکشت

دقیقی می‌گوید:

بهشتیش خوان گر ندانی همی

چرا سرو کشمیرش خوانی همی

چرا تو نخوانی نهال بهشت

که چون سرو کشمر به گیتی که کشت

مشهد: فضای سبز باغ در صحن نو امام رضا (ع) - اینک این فضای سبز وجود ندارد.

تهران: چنار تجریش - امامزاده صالح

امامزاده محسن - همدان: درختان کهنسال با شکلی خاص منظر اصلی و طبیعی ساختمان امامزاده است.

سرو کاشمر، هزار و چهارصد و پنج سال زندگی کرد و با بدنی به قطر بیست و هفت تازیانه بر پای ایستاده بود، تا این که به دستور متوکل عباسی آن را از خاک جدا نموده و بریده‌های پیکرش را بر هزار و سیصد شتر بار کرده و برای استفاده در کاخ خلیفه مسلمین به یغما بردند.

و اما سرو فریومد به روایت بیهقی، "عمر و بقا بیش از آن یافت، یعنی حدود دویست و نود و یک سال پس از سرو کشمرو مدت بقای این سرو در فریومد هزار و ششصد و نود و یک سال بود، پس امیر اسفهلار ینالتکین بن خوارزمشاه فرمود تا آن را بسوختند، چرا که طراوت این درخت و سرسبزی و آبادانی این سرزمین در چشم این بیگانه چون خاری آزاردهنده بود. به قول بیهقی، "خاصیت درخت فریومد آن بود که هر پادشاه که چشم او بر آن افتادی، او را در آن سال نکبت رسیدی، و عمرها این تجربه مکرر گردانیده بود."

پس از حمله اعراب به ایران و پذیرش دین اسلام توسط ایرانیان و در ادامه علاقمندی، احترام و رابطه ایشان با طبیعت، ایجاد باغ یک سنت حسنه محسوب می‌گردید.

در دوره اسلامی نیز ایجاد باغ‌ها و درخت‌زارها هم‌چنان مورد علاقه ساکنان این سرزمین کهنسال بوده و علاوه بر باغ‌های بزرگ و باشکوه بیرون شهرها، تا چندین سده پدیده باغ‌سازی در درون و پیرامون شهرها، خاص این سرزمین بوده است. شهرهای کهنسال ایران از زمان‌های بسیار دور طبیعت‌گرایی را می‌شناختند، و باید اذعان نمود که بالاخره این شیوه از سرزمین‌های شرقی به وسیله افرادی که از سایر نواحی به مشرق‌زمین سفر می‌نمودند و با خصوصیات برتر زندگی مردم آن آشنا می‌شدند، به کشورهای اروپایی شناسانده شده است. ویل دورانت^۱ در تاریخ تمدن (عصر ایمان) می‌نویسد که باغ به سبک ایرانی، مورد تقلید سایر ملل نیز قرار گرفته و در بین مسلمین و اعراب و همچنین در هندوستان رواج یافته و در قرون وسطی موجب الهام اروپاییان گردیده است.

اگر حمل بر ایران‌ستایی و یا گفته مبالغه‌آمیز در مورد ارزش باغ‌های ایرانی نگردد، می‌توان اظهار نمود که اصولاً حضور باغ در معماری مسکونی (خانه‌ها با درختان مختلف مثمر و غیرمثمر و بوته‌ها در کاخ‌ها با باغ‌های بسیار زیبا در پیرامون بنا)، در اماکن مذهبی (مقابر امامان نظیر صحن نو حرم امام رضا (ع)، مقابر امامزادگان (از جمله امامزاده محسن در همدان و امامزاده صالح در تهران)، در فضای تجاری - پذیرایی (کاروانسراها) و به طور کلی در شهرسازی، جزو دستاوردهای بارزش ایرانیان بوده و اشاعه آن نیز در سطح جهان از این سرزمین آغاز شده است.

به طور کلی نظریه مردم ایران در پیرامون باغ و کوشک‌های آن، باید مورد توجه و قدردانی کسانی قرار گیرد که در حال حاضر به زندگی در هوای آزاد علاقمندند. معماران معاصر در طرح خانه‌هایی که در آن‌ها استخر، درخت و گل، داخل قسمت مسکونی ساختمان می‌شود، با طراحان ایرانی که بین داخل کوشک و باغ‌های خود مرزی نمی‌شناختند هم‌ذوق و هم‌سلیقه هستند. مردم ایران از جلوه طبیعت در باغ‌های خود، به شیوه‌ای بی‌تکلف و ساده لذت می‌برند و هرگز به محیط آن، جنبه افسانه‌ای و تخیلی نمی‌دهند. از این جهت نظر ایرانیان بیشتر شباهت به وضع کنونی ما دارد و حال آن که در نیم‌قرن قبل چنین نظریه‌ای در اروپا و امریکا وجود نداشت.

در این مورد آقای دکتر آریانپور معتقدند:

"به گواهی تاریخ، در اروپای قرون وسطی که از حیث وجود خرافات و نادانی همانند آن دوره در تاریخ کمتر یافت می‌شود، مردم آن مناطق در شهرهایی نامأنوس و در خانه‌هایی بسیار کوچک، واقع در کوچه‌های تنگ زندگی می‌کردند و به ندرت در خانه‌ای درخت و سبزه می‌کاشتند،

و باغ عمومی و فضای سبز معنا و مفهومی نداشته و میادین عمومی شهر نیز در گورستان و کلیسا خلاصه می‌شده است، و چون شهرهای آنجا نیز عموماً در محاصره برج و باروهای دفاعی قرار داشته، با ازدیاد جمعیت، مرتباً بر تراکم ساختمانی افزوده می‌شده و به طور کلی عناصر تشکیل دهنده شهرهای آنجا کلیسا و منازل بوده است، هرچند که برخی عقیده بر آن دارند که میادین زیبایی که در اروپاست مربوط به دوره قرون وسطی است. در چنین دورانی، بیشتر شهرهای ایران در محاصره باغ‌های سرسبز و انبوه و پناه‌گاهی برای آسایش ساکنان آن‌ها بوده است و شهرهایی چون اصفهان، شیراز، چند سده پیش از آن، نیشابور، بلخ، هرات، سمرقند و بخارا از نظر زیبایی، طراوت و ظرافت و داشتن باغ‌های بزرگ، بی‌نظیر و بی‌شمار در دنیای آن روز به خود می‌بالیده است. شهرهای ما، علاوه بر داشتن باغ‌های متعدد از هفت عنصر اصلی شهرسازی، یعنی منزل، بازار، کاروانسرا، مسجد، مدرسه، حمام و چایخانه هم به اندازه کافی برخوردار بوده است. وصف باغ‌های اصفهان را در قرون وسطی در کتاب محاسن اصفهان^۱ می‌توان دریافت. مفضل بن سعدبن حسین مافروخی در این کتاب، باغ فلاسان، باغ احمدسیاه، باغ کاران، باغ بکر و چند باغ دیگر را نام برده و توصیف نموده است. پس از رنسانس نیز که آغاز باروک بوده و باغ‌سازی در اروپا اوج خود را طی می‌کرده باز هم چشم‌اندازهای کم نظیر باغ‌های ایران، جهانگردان غربی را به تحیر وامی‌داشته است. جهانگردان اروپایی هم‌چون پیترودلواله و شاردن که در آن عهد باغ‌های اصفهان را دیده‌اند، یادآور شده‌اند که برای اولین بار در عمر خود چنین مناظری را مشاهده کرده‌اند.

شیوه باغ‌سازی در کشورهای شرقی نیز از باغ‌های ایرانی بهره گرفته است. بابرشاه از شاهان مغولی حاکم بر هند، شیوه باغ‌آرایی ایرانی را به سرزمین هند برد و باغ‌هایی را در آگرا واقع در شمال هند احداث کرد که معدودی از آن‌ها تا به امروز موجود است و سپس جهانگیر، یکی از جانشینان وی چندین باغ در منطقه کشمیر ایجاد نمود که امروزه نامدارترین باغ‌های خاورزمین به شمار می‌روند.

سرای کرمانشاهی - در بازار اراک: انبوهی و حجم فضای سبز به حدی است که حجم بناهای تجارتی را غیرقابل رؤیت ساخته است.

کاروانسرای امیر - مجموعه بازارهای تبریز: فضای سبز بسیار زیبا و حوض آب بزرگ، عناصر طبیعی در درون یک مجموعه تجاری - خدماتی

کاروانسرای در بازار قزوین: فضای سبز بسیار زیبا و درختان گلدار در درون یک مجموعه تجاری - خدماتی

- تناسب وسعت باغ با آب دائمی قابل حصول و در اختیار باغ
- تناسب وسعت باغ با هزینه تخصیصی برای ایجاد باغ
- تناسب وسعت باغ با شرایط اقلیمی و ویژگی‌های منطقه

از آنجا که وسعت باغ با آب در اختیار می‌باید متناسب باشد و در سرزمین ایران تأمین آب مشکل بوده است، باغ‌های ایران به‌طور معمول دارای مساحتی متناسب با آب بوده است. برخی باغ‌های کنونی مساحتی بین ۱/۵ تا ۶/۵ هکتار دارند. مساحت برخی از نمونه‌های باغ‌های موجود در ایران عبارتند از^۱:

حدود ۱/۵ هکتار	۱. باغ قدمگاه- نیشابور
حدود ۲/۵ هکتار	۲. باغ فین- کاشان
حدود ۳ هکتار	۳. باغ شازده- ماهان
حدود ۵ هکتار	۴. باغ دولت‌آباد- یزد
حدود ۴ هکتار	۵. باغ نظر- شیراز
حدود ۵ هکتار	۶. باغ جهان نما- شیراز
حدود ۶ هکتار	۷. باغ چهل ستون- اصفهان
حدود ۶/۵ هکتار	۸. باغ گلشن- طبس
حدود ۴/۱ هکتار	مساحت متوسط هشت باغ فوق

۲.۱.۲. تأمین آب

وسعت و پایداری باغ، ارتباط کاملی به میزان تأمین آب دارد که در گذشته از طریق: حفر قنات اختصاصی، از طریق انشعاب از رودخانه‌های دائمی، از طریق استفاده از آب چشمه‌های ارتفاعات مجاور تأمین می‌گردید.

چشمه سرچشمه محلات: آب فراوان این چشمه و مسیر زیبای آن مهم‌ترین خاطره بازدیدکننده از این شهر است. این چشمه منبع اصلی تأمین آب باغ‌های متعدد در شهر محلات است.

تابلو نقاشی، در چارچوب دیواری که مثل قاب عکس آن را در بر گرفته است، یکباره پیش چشم، سبز می‌شود. آنجا گل و سبزه، اصل است و درخت میوه فرع؛ اینجا گل و سبزه، فرع است و درخت بارور، اصل. یک باغبان ایرانی، کوشش می‌کند که بی‌جهت درخت غیرمثمر در باغ او سبز نشود، اگر نارون دارد یکی است، آن هم نشستن و قلیان کشیدن عصرها در زیر سایه آن، و اگر بید و جودانه هم دارد، یکی است، آن هم برای استفاده در مورد داشتن بیل و دسته کلنگ و تبر. بید مشک و چنار و سرو و کاج، حتی صنوبر، همه حلدی دارند.

مرد می‌خواهد که از بیابان لوط ناپیند بگذرد و وارد باغ گلشن طبس شود، و آن وقت حس نکند که فرق بیابان و خیابان چیست؟"

چند اصل در احداث باغ

از آنجا که ایجاد باغ، پرهزینه و احداث کامل آن نیاز به زمان دارد، بنابراین لازم است که قبل از احداث یک باغ خوب، چند اصل در ذهن بنیان‌گذار باغ مورد قبول قرار گیرد.

اول نیکی: ایجاد باغ حتی اگر خصوصی باشد، یک عمل نیک است زیرا شروع آن با حفر قنات که یک کار نیک است و موجب آبادانی می‌گردد آغاز می‌شود و اگر کسی از آن یا از میوه‌های باغ استفاده نماید ثواب آن به حساب بنیان‌گذار باغ گذارده می‌شود.

دوم ماندگاری: باغ باید ماندگار باشد و نسل‌ها دوام یابد تا ذکر خیر استفاده‌کنندگان به روح بانی باغ برسد و بدین ترتیب بودجه مصرف شده قابل توجه گردد. بنابراین باید به عوامل ماندگاری باغ توجه شود. از جمله کاربرد گونه‌های گیاهی و درختان دیرزیست نظیر: سرو، چنار و غیره و به کارگیری مصالح با کیفیت مرغوب.

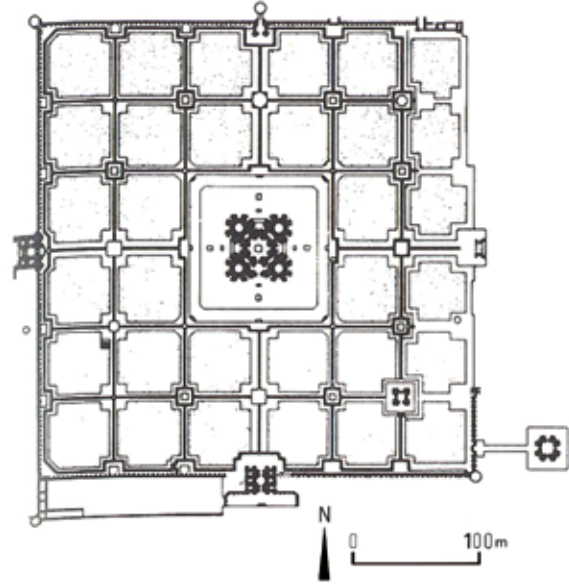
سوم پایداری: برای ماندگاری، اجزای باغ باید پایدار باشد. یعنی اجزای تشکیل دهنده آن با هم و با طبیعت و اقلیم پیرامون هماهنگ باشد.

۲-۱- اجزاء و عناصر باغ

اجزاء و عناصر مؤثر در احداث باغ بسیار متعدد و متنوع‌اند، اما اصلی‌ترین آن‌ها که امروزه نیز می‌تواند در طراحی مورد استفاده ما قرار بگیرد عبارتند از:

۲.۱.۱. وسعت متناسب

یکی از اجزای مهم و تأثیرگذار در طراحی، اجزاء و ماندگاری هر باغ تعادل در چند تناسب است از جمله:

دهلی- هند- باغ چهارباغ: مقبره همایون و تقسیمات متقارن کرت‌ها

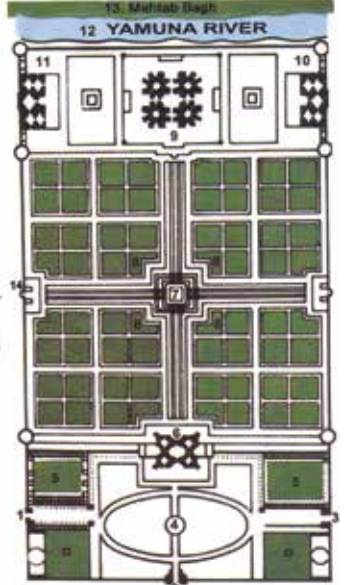
باغ مقبره همایون در دهلی- هندوستان: یکی از بخش‌های چهارباغ مقبره

ساختار سرزمین ایران در حال حاضر عبارت است از کویری غیرقابل زیست در وسط و رشته کوه‌های بلند در پیرامون آن و در نتیجه استقرار غالب شهرهای کشور در دامنه و یا در مجاورت این کوه‌ها و طبعاً باغ‌هایی نیز که در حال حاضر وجود دارد غالباً در چنین شرایط اقلیمی، واقع شده است و زندگی آن‌ها بیش از هر چیز متکی به آب اختصاصی هر باغ است. به علت تفاوت شرایط اقلیمی، تفاوت بنیادی بین باغ‌های ایرانی و باغ‌های اروپایی و یا آسیای شرقی طبیعی است.

آقای دکتر باستانی پاریزی^۱ در مورد تفاوت بنیادی بین باغ‌های ایرانی و سایر کشورها توصیف جالبی بیان داشته‌اند.

"باغ در فرنگ، یک چیزی است و در ایران، چیز دیگرست. زیرا مبنای ساخت آن با هم تفاوت دارد، آنجا باید جنگل را بکنند و شاخه‌های زائد درختان را ببرند، و بر جای آن چمن‌کاری کنند و باغ بریزند و گل و سبزه اهلی- به جای درخت جنگلی به بار آورند، تازه جنگلشان هم، خود باغ است و «بودوبولنی» نشانه و نمونه آن.

اما در ایران، باغ از میان بیابان و ریگزار خشک و برهوت، مثل یک

نقشه باغ (چهارباغ) تاج‌محل- اگرا- هند: تأثیر پذیرفته از الگو چهار باغ ایرانی

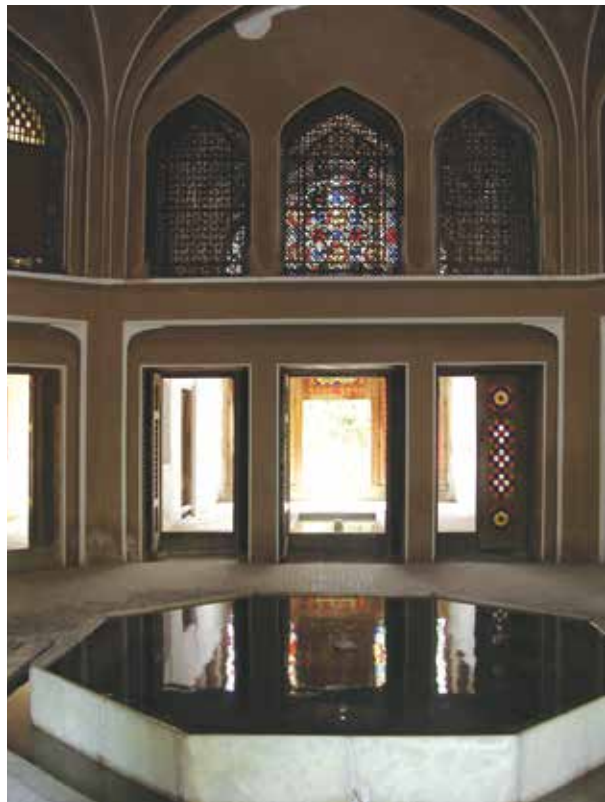
تاج‌محل- اگرا- هند: محور اصلی ورودی- ساختمان در محور ورودی و آب نمای اصلی انعکاس‌دهنده حجم ساختمان در آب

باغ تاج‌محل- اگرا- هند: منظره محور اصلی در مقابل ساختمان اصلی باغ و در انتهای فضای حائل ورودی

باغ فین- کاشان: ظهور و حضور آب در داخل ساختمان اصلی در محور اصلی باغ

باغ دولت‌آباد- یزد: حضور آب، در چند فضای داخل ساختمان نشانه‌ای از اهمیت آب در بستر باغ و در داخل ساختمان است.

باغ فین- کاشان: درختان بلند سایه‌دار در محور اصلی باغ نقش سه‌گانه ایجاد سایه، تعدیل درجه حرارت و تقلیل تبخیر آب جاری در جویبار را دارند.

خاک مورد استفاده می‌بایست از نوع مرغوب باشد و اگر در محل باغ، چنین خاکی وجود نداشت از فواصل دور با ارابه یا حیوانات بارکش به محل حمل می‌گردید.

در بسیاری موارد، خاک موجود به نحوی مورد اصلاح قرار می‌گرفت. روش‌های اصلاح و تقویت خاک باغ در انطباق با شرایط اقلیمی و امکانات پیرامونی انتخاب می‌گردید. در اراضی پرشیب یکی از روش‌های صرفه‌جویی در مصرف خاک، ایجاد تراس‌های متعدد برای کنترل شیب زمین و ایجاد بستر جدید برای کاشت گیاهان بوده است.

۲.۱.۴. گیاه

گونه‌های اصلی گیاهی در باغ‌ها معمولاً ترکیبی از درختان، درختچه‌ها و گل‌ها بوده است و درختان خود از چند دسته اصلی تشکیل می‌شدند.

- درختان محافظ یا بادشکن برای محافظت باغ از بادهای مخرب
- درختان همیشه سبز برای حفظ منظر در زمستان
- درختان سایه‌دار برای ایجاد فضای خنک برای استراحت
- درختان یا بوته‌های مثمر برای استفاده در فصل تابستان
- گیاهان تزئینی که در فصول مختلف برای استفاده از بو یا رنگ کاشته می‌شده است.

اما نکته مهم این است که همه انواع گونه‌های به کار رفته به نحوی در انطباق و با سازگاری با اقلیم منطقه و میزان آب بوده است، زیرا در غیر این صورت به زودی از بین می‌رفته‌اند.

بنا به نظر استاد مهندس عباسعلی منیعی^۱ درختان، بوته‌ها و گل‌های معمول در باغ‌های ایران به سه دسته تقسیم شده‌اند. ایشان برای هر یک از این سه گروه تعدادی را نام برده‌اند از جمله:

- اول:** درختان و بوته‌های تزئینی مانند: سروناز یا سرو شیراز، کاج ایرانی، ارس یا سرو کوهی، صنوبر، بید، چنار، افرا، ابریشم و غیره
- دوم:** درختان بارور مانند: انواع بادام، گلابی، سیب، زردآلو، مو، آلو، گیلان، آلبالو، انجیر، انار و غیره
- سوم:** گل‌ها و پیازه‌های بومی ایران مانند: ورک، گل محمدی، سنبل، نرگس، زنبق و غیره.

۲.۱.۵. دیوارهای محافظ (ایمنی و اقلیمی)

دیوارهای محافظ به طور کلی در دو نوع به اجرا درمی‌آیند: الف) دیوارهای محافظ خارجی برای ایجاد امنیت و جلوگیری از دید و یا حضور دیگران که معمولاً بلندتر، بسته و بدون آرایش زیاد و از جنس خشت و گل و یا خشت و آجر بوده است.

آب فقط به عنوان عامل ادامه حیات باغ مورد استفاده قرار نمی‌گرفته، بلکه تلاش می‌شده است که به روش‌های مختلف در میزان آب مبالغه گردد تا احساس شادی و فرح‌بخشی بیشتری به دیدار کننده دست دهد.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود مساحت متوسط باغ‌های ذکر شده حدود ۴/۱ هکتار است که نشان‌دهنده محدودیت‌های توسعه باغ است. برای برخی باغ‌ها یک قنات و برای برخی چند قنات تخصیص می‌یافته است و برخی از باغ‌ها نیز فقط با قسمتی از آب قنات آبیاری می‌شده است. اکنون که صحبت از قنات شد نمی‌توان ارزش این کار بی‌نظیر ایرانیان که برخی از آن‌های آن، یک شاهکار مهندسی است یاد نکرد. از جمله به قنات قصبه که در گناباد استان خراسان قرار دارد و آقای دکتر پاپلی یزدی^۱ و همکارانشان تحقیق ارزشمندی درباره ویژگی‌های این قنات انجام داده‌اند.

نحوه ظهور آب در باغ، در ساختمان کوشک، قبل از کوشک و یا بعد از کوشک، نحوه حرکت و چرخش آب، چگونگی ایجاد صدا، ایجاد تالو آب جوی‌ها، نحوه استفاده از انعکاس آب استخر اصلی و جوی‌ها در ساختمان‌ها حائز اهمیت بوده و ذوق و سلیقه طراح در آن بسیار مؤثر بوده است.

آبیاری باغ از طریق حرکت ثقلی آب انجام می‌گردد و غالباً در فواره‌ها نیز از فشار طبیعی آب استفاده می‌شود.

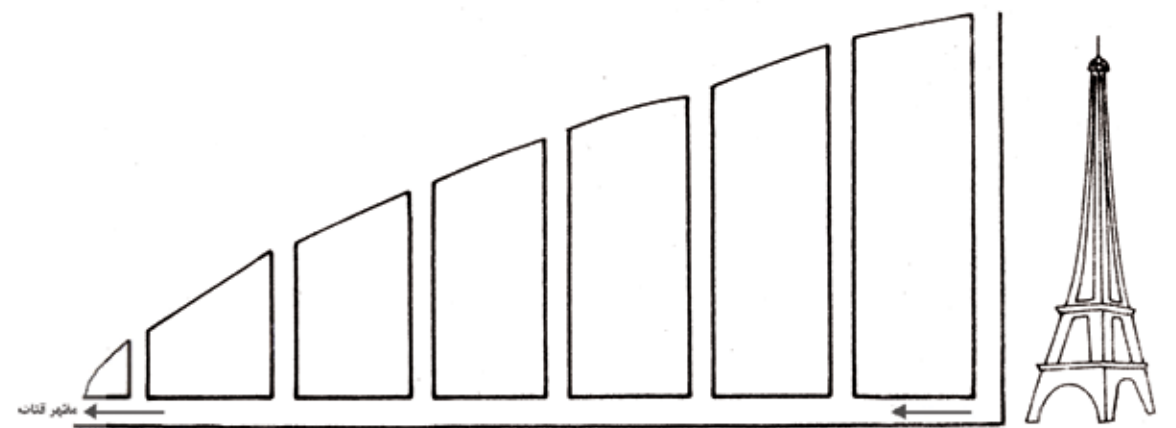
باغ فین کاشان: مظهر قنات در پشت ساختمان باغ

باغ سلیمانیه- تهران: مظهر قنات در حوض خانه وسط ساختمان قرار گرفته و به صورت جویی پهن از ساختمان به سوی باغ روان است.

قنات قصبه- گناباد: یکی از مسیرهای اصلی جمع‌آوری آب- به حجم مسیر و مقطع ویژه آن توجه شود. این نمونه‌ای از قنات‌های متعدد در شهرهای حاشیه کویر مرکزی ایران است.^۱

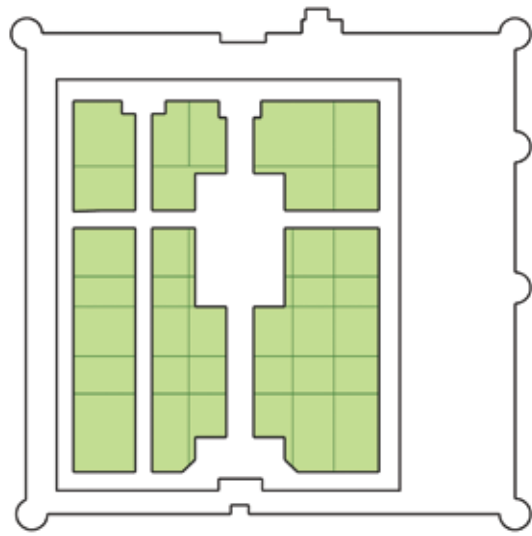

مقایسه ارتفاع، مادر چاه قنات قصبه گناباد با برج ایفل - نشان‌دهنده عظمت کار مهندسی احداث اینگونه قنات‌ها از چند هزار سال پیش در ایران است.^۱

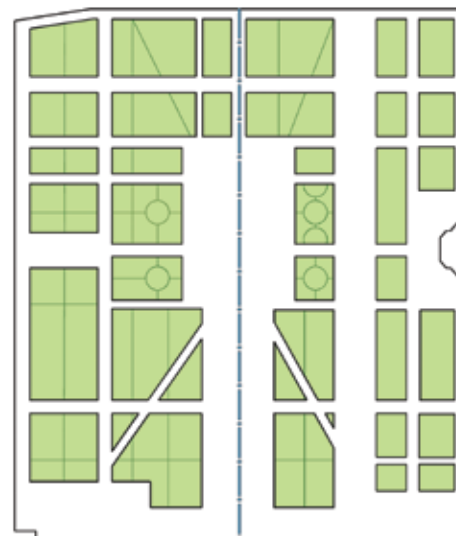

باغ شازده- ماهان: اختلاف سطح بستر باغ و تقسیم به سطوح تقریباً مساوی

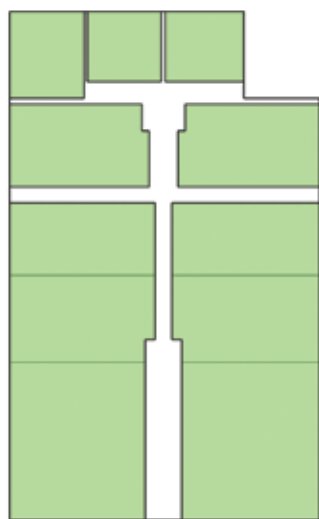
این تقسیم‌ها در برخی باغ‌های موجود همراه با محور تقارن طرح آن‌ها در کروکی‌های این صفحه ارائه شده است.^۱

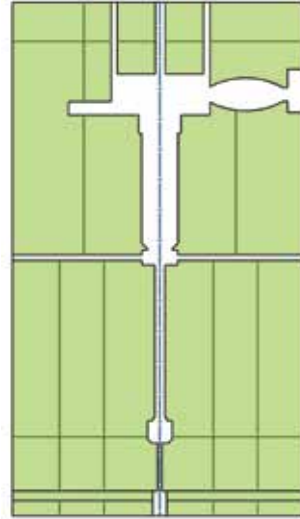
باغ فین- کاشان

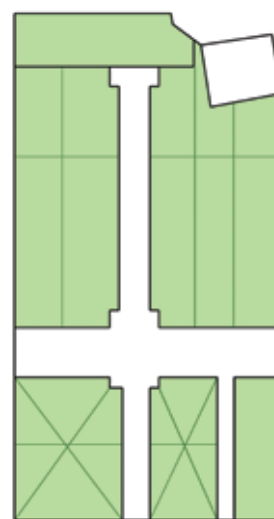
باغ چهل ستون- اصفهان

باغ ارم- شیراز

باغ گلشن- طبس

باغ هشت بهشت- اصفهان

ب) دیوارهای داخلی، شامل انواع پرچین‌ها با مصالح مختلف.

هر دو نوع دیوار برای تعدیل شرایط اقلیمی خارج باغ و ایجاد شرایط مناسب و ویژه برای رشد گیاهان داخل باغ "یعنی تشکیل اقلیم فرعی"، لازم است. در برخی باغ‌ها دیوار داخلی نیز از جنس سخت ساخته شده است که به عنوان نمونه می‌توان باغ مشتاقیه در کرمان را نام برد.

۲.۱.۶. فضای حائل ورود

از آنجا که باغ معمولاً اولاً خصوصی، ثانیاً متعلق به طبقات فرادست و یا هیئت حاکم بود و ثالثاً محیطی کاملاً متمایز و برفراز اراضی پیرامون خویش بوده است، غالباً حضور در باغ از طریق فضای حائل با اختلاف سطح (از پایین به بالا)، عبور از فضای ساخته شده (ورودی) صورت می‌گرفت که فضای حائل ورودی را نیز شکل می‌داد و بدین ترتیب کسی که از فواصل دور می‌آمد فرصت می‌یافت در این فضای حائل لختی مکث کند و خود را برای ورود به باغ آماده سازد.

۲.۱.۷. بستر سازی

چون آبیاری باغ به طریق ثقلی (جوی) انجام می‌شده، بنابراین لازم بوده است که شیب باغ به نحوی سامان‌دهی شود که هدایت و تقسیم آب برحسب نیاز بخش‌های مختلف امکان‌پذیر گردد تا ضمن آن که آب در ترازها آرام می‌گیرد، اختلاف سطح باغ از طریق جویبارهای محور میانی که معمولاً محور آب نیز بوده است سامان یابد.

بدین علت باغ در جهت طولی (جهت اصلی)، دارای محوری اصلی بوده است که حرکت جویبارها و تقسیم آب را انجام می‌داده و در جهت عرضی، سطوح جانبی دارای شیب کم بوده‌اند که کاشت‌های اصلی در آن‌ها صورت می‌پذیرفته است. باغ‌ها به طور معمول، دارای محور فرعی عمود بر محور اصلی بوده است که باغ را به چهار، شش و یا هشت بخش و بیشتر تقسیم می‌کرده است.

باغ قدمگاه- نیشابور: دیوار حفاظ خارجی- ایجاد بادرو برای مقاومت بیشتر دیوار در مقابل باد شدید منطقه و در عین حال استفاده از نسیم عبوری از آن است.

یک باغ در گلستان- نزدیک مشهد: درختان بلند بادشکن حفاظ طبیعی باغ در مقابل بادهای گرم منطقه

باغ مشتاقیه- کرمان: دیوار آجری نیمه‌بسته، تعدیل کننده شرایط اقلیمی برای فضای سبز بخش مرکزی باغ

یک باغ در گلستان- نزدیک مشهد: دیوار کاهگلی محافظ خارجی باغ

باغ قدمگاه- نیشابور: دیوار حفاظ خارجی با ضخامت زیادتر احداث شده و برای استفاده از فضای تلف شده محل اطراف بازدیدکنندگان در آن تعبیه شده است.

باغ فین کاشان: هر حوض علاوه بر نقش زیبایی و تلطیف کننده هوا و فضا، منبع آب تنظیم کننده فواره‌های پایین دست است.

باغ قدمگاه- نیشابور: اجرای فرم پولک ماهی (سینه‌گفتی) در کف جوی برای ایجاد تالو آب

۲. ۱. ۱۰. حرکت آب

میزان آب مهم‌ترین عنصر ایجاد و تداوم حیات باغ است و حرکت آب به عنوان نمادی از گذران هستی و زندگی، نقش مهمی در باغ داشته است و طراحان باغ تلاش می‌نمودند که به اشکال مختلف، میزان آب را بیش از آنچه هست نمایش دهند، از جمله از طریق حرکت آب در جهات مختلف و در ترازهای متفاوت، چرخش آب در پاشویه‌ها، جوی‌ها، به صورت طبیعی و یا آبشارهای دست‌ساخت و فواره‌ها و ایجاد تالو در مسیر حرکت (با شکل دادن به کف جویبارها و یا با ایجاد نقش برجسته در مسیر آب و در شیب‌ها)، و همچنین بازی نور و آب از جمله: انعکاس نور آفتاب در آب به سقف حوضخانه‌ها و ایوان‌های ساختمان کوشک و بسیاری تمهیدات دیگر. آب علاوه بر حرکت ثقلی و روان به صورت فواره‌ها، به ویژه در محور اصلی باغ مورد استفاده قرار می‌گیرد.

فواره‌ها با اختلاف سطح آب در طول باغ شکل می‌گیرند. از نمونه‌های قابل ذکر فواره‌های زیبا و هم تراز در باغ فین کاشان است.

۲. ۱. ۱۱. مصالح بستر باغ

برای احداث بستر، دیوارها و ساختمان‌ها از مصالح مختلفی که از یک طرف منطبق با اقلیم و از طرفی در دسترس بوده، استفاده می‌شده است و جز در موارد خاص، مصالح از فواصل دوردست حمل نمی‌گردید. کاربرد مصالح در نقاط مختلف عبارت بوده‌اند از:

الف) کف‌ها: به‌طور معمول در پیرامون ساختمان اصلی، محورهای اصلی، مسیرهای حرکت میهمانان از آجر پخته به ابعاد بزرگ به صورت تخت در وسط محورها و به صورت هَره در کناره‌ها استفاده می‌شد. در نقاط فرعی کف مسیرها خاک، خرده آجر و شن رودخانه مورد استفاده قرار می‌گرفت. آجرها برای مقاومت بیشتر به صورت هَره و سنگ‌ها به صورت هَره یا جداول و یا پلاک ضخیم کار می‌شد.

باغ شالیمار- لاهور- پاکستان: اجرای فرم پولک ماهی (سینه‌گفتی) در کف جوی و دیوار شیب‌دار ریزش آب (کارگران در حال تمیز کردن دیوارها هستند).

در صورتی که باغ دارای شیب کم و یا بدون اختلاف سطح جدی بوده است مانند باغ دولت‌آباد- یزد و باغ فین- کاشان سطح محور اصلی تقریباً تراز (با شیب کم) و در صورتی که دارای اختلاف سطح زیاد بوده است مانند باغ قدمگاه- نیشابور و یا باغ شازده- ماهان، محور اصلی باغ به چند صفحه تقریباً متساوی تقسیم گردیده است.

۲. ۱. ۸. محور اصلی- منظر اصلی

محور اصلی باغ علاوه بر تشکیل استخوان‌بندی آبیاری تشکیل‌دهنده اصلی‌ترین منظر باغ نیز می‌باشد، معمولاً درختان سایه‌دار با عمر طولانی در دو سوی این محور غرس می‌شد که علاوه بر تشکیل منظر بااهمیت و ایجاد سایه به علت بستن منظر از دو سو طول باغ را بزرگ‌تر و ساختمان اصلی باغ را که در مرکز این محور در انتها قرار داشت با شکوه‌تر جلوه‌گر می‌نمود. بدین ترتیب تقریباً منظر ثابت و تا حدی یکنواخت به وجود می‌آمد (به علت ارتفاع درختان غروب زودتر به سراغ این محور می‌آمد) در تصاویر باغ شازده- ماهان، فین- کاشان و دولت‌آباد- یزد ثابت بودن منظر قابل مشاهده است.

باغ شاهزاده ماهان- کرمان: فضای حائل ورودی تزئین شده با آجر و کاشی

باغ دولت‌آباد- یزد: شیب کم زمین امکان ایجاد آب‌نمای طولی را فراهم ساخته است.

باغ قدمگاه- نیشابور: برای تنظیم حرکت آب و کاشت درخت، زمین به چند صفحه با اختلاف ارتفاع حدود ۱/۵- ۱ متر تقسیم شده است.

باغ قدمگاه- نیشابور: ساختمان حائل ورودی که فضای مکث و آماده شدن ورود از باغ عمومی به باغ اصلی است.

باغ قدمگاه- نیشابور: فضای حائل ورودی باغ قدمگاه- قسمت بیرونی. این بنا در محل اختلاف سطح زیاد دو باغ عمومی و باغ اصلی بنا شده است.

باغ قدمگاه - نیشابور: استفاده از آجر بزرگ برای پله‌ها، دیوار و کف

باغ قدمگاه - نیشابور: دیوارهای اصلی حائل اختلاف سطح (تصویر پله‌های آجری باغ قدمگاه)

ب) جوی‌ها: بدنه جوی‌های اصلی با آجر پخته مرغوب و یا سنگ اجراء می‌گردید و کف جوی‌ها از انواع کاشی‌های الوان و یا سنگ استفاده می‌شد. همان‌گونه که اشاره شد گاهی به منظور ایجاد صدا یا تالالو نور، سنگ یا کاشی کف جوی با سنگ و دارای نقوش برجسته بود و در برخی موارد کف جوی‌ها با سنگ تخت به صورت خشکه‌چین و یا شن رودخانه‌ای تنظیم می‌گردید.

در بدنه جوی‌های فرعی نیز از آجر و سنگ به صورت طبیعی همراه با خاک و خاک کوبیده به همراه ریشه درختان استفاده می‌گردید و جوی‌های آبیاری در حاشیه‌ها معمولاً از گل (خاک کوبیده شده) ساخته می‌شد.

پ) دیوارها: مصالح نگهدارنده دیوارهای حائل برحسب ارتفاع آن از سنگ به صورت لاشه، خشکه‌چینی و یا با ملات شفته آهک یا گل انجام می‌شد و نمای دیوارها برحسب مورد از آجر و یا سنگ یا کاهگل و یا ترکیب اجراء می‌گردید.

ت) پله‌ها: به طور معمول از آجر بزرگ بصورت هرّه و در برخی موارد سنگی و چوبی نیز استفاده می‌گردید.

۲.۱.۲. ساختمان‌ها

کوشک و یا ساختمان اربابی که اندازه آن بر حسب ثروت و یا نیاز مالک انتخاب و برای اشراف به باغ معمولاً در بالاترین ارتفاع و یا در وسط باغ بنا می‌شده است. برای استفاده از منظر اصلی باغ و نور آفتاب، معمولاً بنا در ضلع شمالی باغ بنا می‌گردید. بدین ترتیب باغ مناسب باغی بود که طول

باغ دولت‌آباد - یزد: پس از تعمیرات دیوارها و جدول جداکننده باغچه‌ها از آجر بزرگ

باغ مشیرالممالک - یزد: استفاده از کاشی آبی در جویبار اصلی

آن در جهت شمال جنوب و شیب آن از شمال به جنوب بوده است. به‌طور معمول مظهر قنات در پشت ساختمان (برای جلوگیری از صدمه به ساختمان و یا نشست پی‌های آن) و یا در مجاورت یا داخل آن پیش‌بینی می‌گردید. ساختمان‌های خدماتی و ملحقات آن نظیر: حمام، آب‌انبار، انبار، آشپزخانه، منازل خدمه ساختمان و غیره در فاصله مناسبی از ساختمان اصلی قرار می‌گرفت تا ساختمان اصلی و باغ محفوظ‌تر باشد.

ساختمان‌های خدماتی مورد نیاز نگهبان، خدمتکاران، باغبانان و یا نوکران نیز متناسب با نیاز مالک شامل محل باغبانان، نگهبانان، اصطبل، ورودی باغ، انبارها و غیره در قسمت‌های جانبی و معمولاً در پایین‌دست باغ دور از مسیرهای عبور میهمانان احداث می‌شد.

معماری بناهای احداثی در باغ‌های ایران، حاوی آموزه‌های ارزشمندی در ترکیب بنا با عناصر طبیعی و استفاده هوشمندانه از توان‌های مثبت عناصر طبیعی در ساختمان است. گرچه در این نوشته فشرده نمی‌توان به جزئیات و ویژگی‌های این بناها پرداخت، ولی اشاره به برخی از این ویژگی‌ها مفید خواهد بود.

۲-۲. باغ و تعدیل شرایط اقلیمی

۲-۲-۱ - کنترل و هدایت باد

از ویژگی‌های قابل ذکر بنا در باغ‌های ایران، روش هوشمندانه در تعدیل شرایط اقلیمی داخل ساختمان از طریق کنترل و هدایت باد به داخل ساختمان و عبور دادن آن از فراز آب حوض‌های داخل هم‌کف و یا زیرزمین ساختمان و تقلیل درجه حرارت آن و ایجاد نسیم است.

۲-۲-۲ - استفاده از باد و تعدیل درجه حرارت

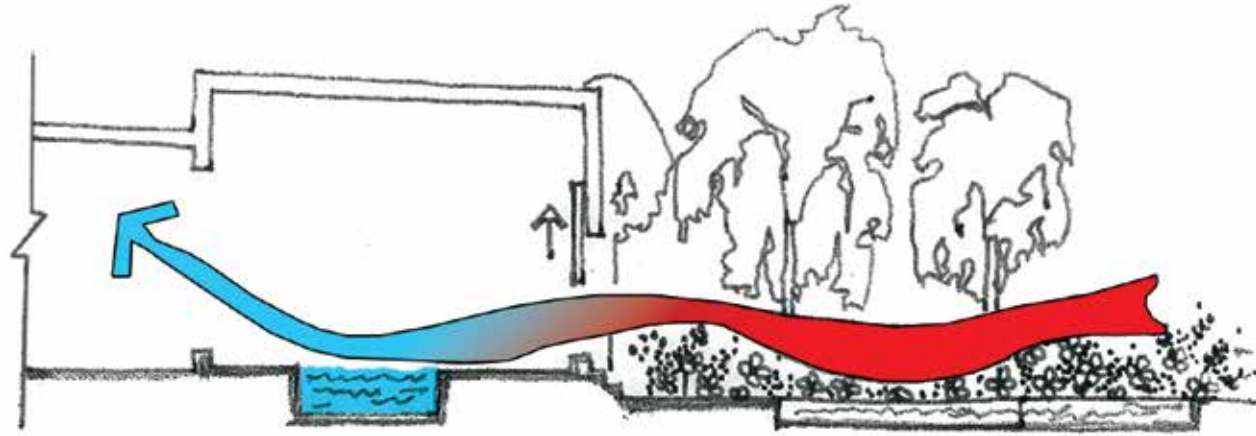
به طور معمول بادگیرها باد را از ارتفاع بالا به درون ساختمان و معمولاً به همکف یا به حوضخانه در زیر همکف منتقل و باد از فراز به سطح حوض آب پر شده از آب قنات برخورد می‌کرد و با اخذ رطوبت و اندکی تقلیل درجه حرارت با فشار طبیعی باد اینک به صورت نسیم به داخل کانالی که به اطاق اصلی (پذیرایی) و یا اطاق‌های دیگر مرتبط است هدایت می‌شد و برای کنترل بیشتر و زیبایی افزون‌تر از مسیر کمد‌های تعبیه شده در دیوار، داخل فضا می‌گردید.

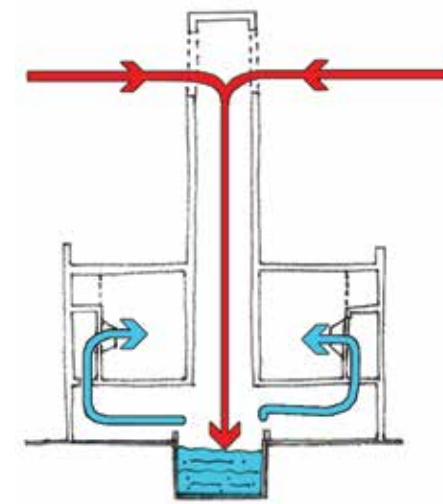
باغ دولت‌آباد - یزد: ورودی‌های ساختمان در امتداد محور اصلی باغ و با دید به آن

باغ دولت‌آباد - یزد: ساختمان‌های خدماتی در فاصله از ساختمان اصلی با ورودی جدا

مسیر عبور نسیم معطر از باغ به بنا

دعوت باد به داخل بنا و استفاده از آن در تعدیل درجه حرارت به کمک آب

باغ دولت آباد- یزد: استفاده هوشمندانه از باد در تعدیل درجه حرارت داخل بنا

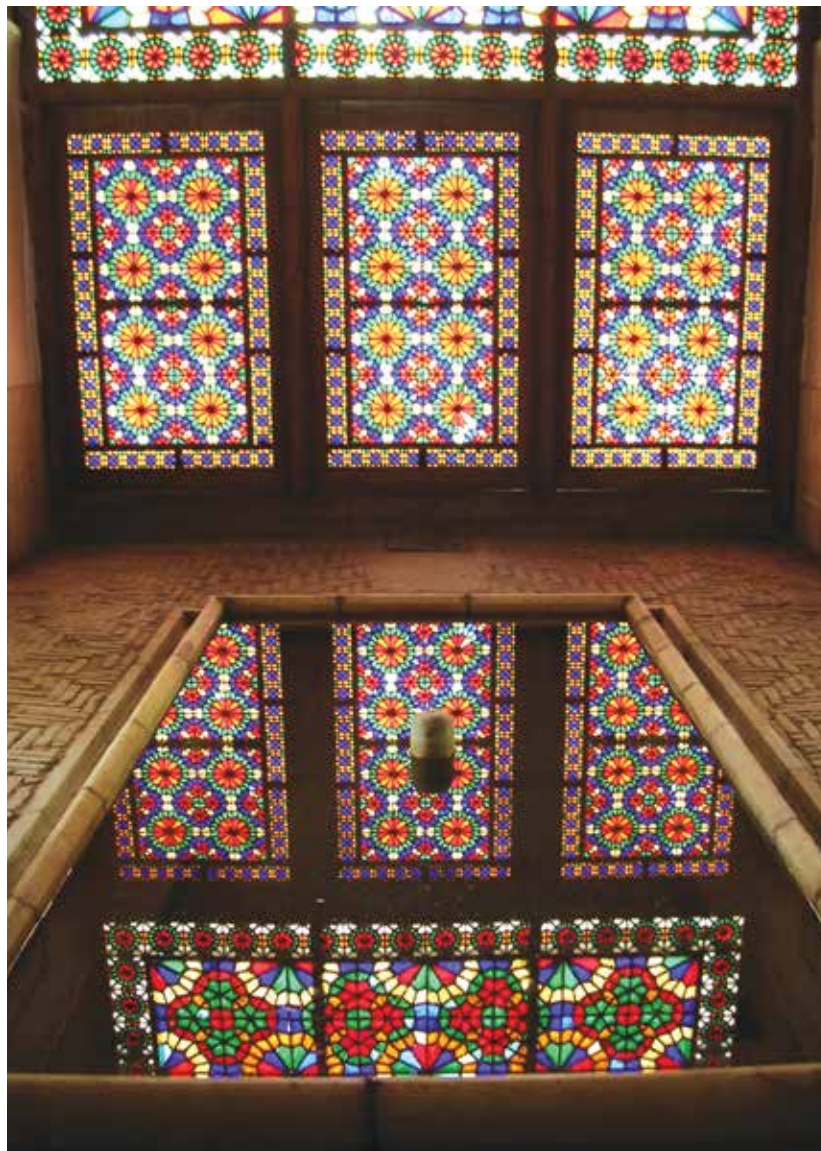
۲-۳- رنگ و نور

در ساختمان‌های داخل باغ برای کنترل نور خورشید معمولاً در پنجره‌ها از شیشه‌های رنگی استفاده می‌شد، اما در این کار نیز با هوشمندی، همزمان به چند منظور توجه می‌گردید.

شیشه‌ها با نقش و نگار و رنگ‌های شاد، بدیل گل‌های باغ بودند به عبارتی در موقع بسته بودن پنجره‌ها، گویی گل‌های باغ بر روی پنجره‌ها نشسته‌اند.

تنوع رنگی شیشه‌ها موجب می‌گردید که تأثیر حرکت خورشید بر این شیشه‌ها، بر روی دیوارها و کف اطاق‌ها منعکس و هر ساعت از روز اطاق به رنگ و شکلی جدید آراسته شود.

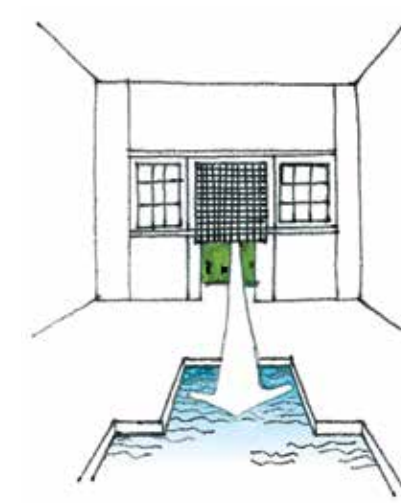
تابش نورهای رنگی بر سطح حوض آب داخل ساختمان و انعکاس آن بر دیوارها که بر اثر موج آب ناشی از فواره در حال حرکت بودند جشنی واقعی از نور، رنگ، حرکت و شادی در داخل بنا به وجود می‌آورد.

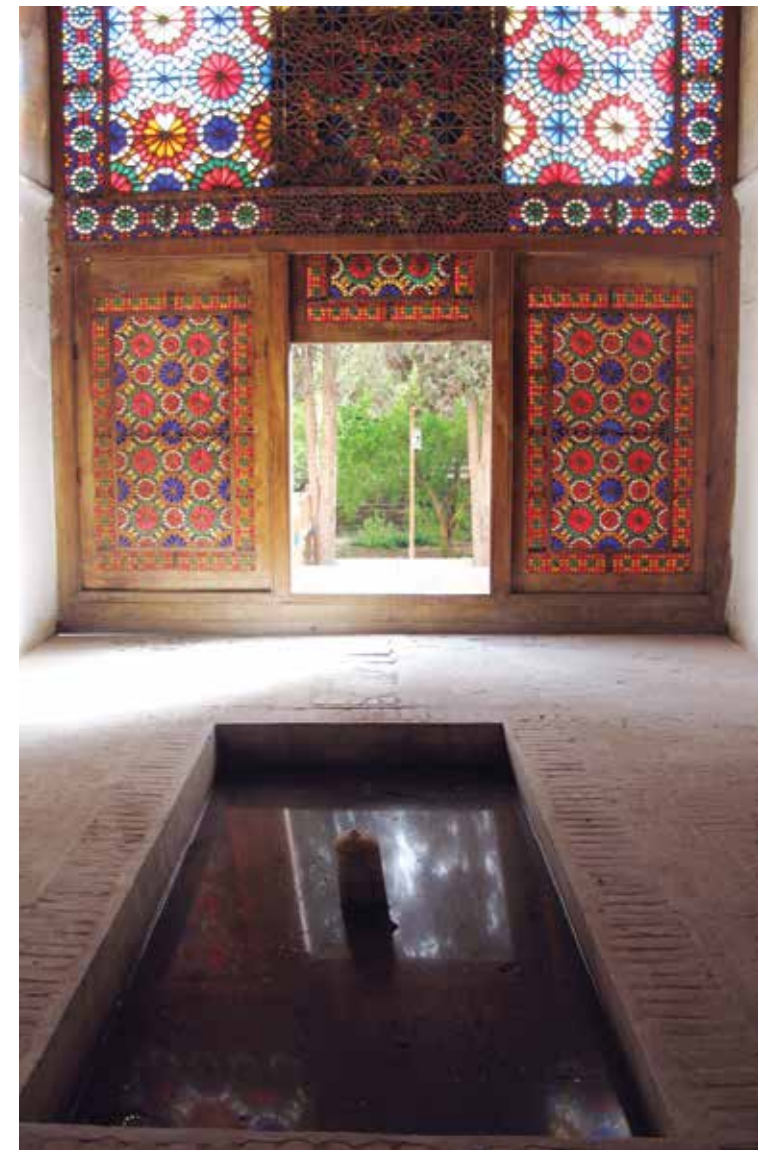
باغ دولت آباد- یزد: رنگ‌های زنده و شاد پنجره‌ها از شدت نور می‌کاهد و آن را به تابلویی رنگین و در حال تغییر تبدیل می‌کند و انعکاس آن بر سطح آب، هر لحظه وضعیت جدید و زیبایی از رنگ و نور به وجود می‌آورد.

۲-۳-۲ استفاده از نسیم معطر سطح باغ در ساختمان

برای استفاده از نسیم ملایمی که در بستر باغ وجود دارد و حاوی درجه حرارت مطلوب‌تر و رطوبت بیشتری است پنجره‌هایی در قسمت‌های پایین جبهه اطاق، در مجاورت باغ تعبیه می‌شد و در مواقع مناسب با باز کردن این پنجره‌ها نسیم ملایم باغ که از بوی گل‌ها نیز آکنده شده به داخل اطاق دعوت و هدایت می‌گردید. در برخی موارد و برای بار دوم، این نسیم از روی حوض‌های داخل بنا نیز عبور داده می‌شد.

دعوت نسیم معطر شده با بوی گل‌ها به داخل بنا

باغ دولت آباد- یزد: تنظیم هنرمندانه ورود نور به ساختمان از طریق شیشه‌های رنگی و ارائه تصویری هنری از گل‌های باغ در سطح پنجره و در کف و در عین حال امکان حضور نسیم از فراز گل‌ها به درون ساختمان

۲-۴ - جمع‌بندی

باغ ایرانی باسابقه پرآوازه چند هزار ساله خود همواره مورد توجه مشتاقان طبیعت در جهان و ایران بوده است. گرچه شاعران و علاقمندان در هزاران قطعه شعر زیبا باغ را نشانه‌ای از بهشت دانسته‌اند، باغ ایران فضایی زمینی و نه آسمانی - واقعی و نه رویایی بوده است، که برای آسایش و رفاه ساکنین ثروتمند خود و یا بازدیدکنندگان آن به وجود آمده و نقش عمده‌ای در تعدیل هوای نامساعد محیط زندگی انسان ایرانی داشته است.

حیات باغ ایرانی به تداوم آب وابسته بوده و به همین دلیل وسعت آن متناسب با میزان آب دائمی در اختیار باغ بوده، کمبود آب و نقش حیاتی آن در باغ موجب می‌گردد که حضور آب روان در نقاط مختلف باغ نشانه‌ای از زندگی باشد. باغ‌ها غالباً خصوصی بوده‌اند بنابراین دیوار یا حفاظ لازمه باغ بوده است. در تزئین آن از گل و گیاه و درختان مثمر استفاده می‌شده و در برخی موارد که جنبه عمومی می‌یافته اجباراً نوع گونه‌ها، از مثمر به غیرمثمر و از گل‌ها به بوته‌ها و یا گونه‌های پوششی قابل استفاده تغییر می‌یافته است. به علت نامساعد بودن هوا و خشکی آن، باغ‌ها نیاز به توجه و تیمار دائمی داشته و به عبارتی بسیار ظریف و حساس بوده‌اند. به علت همین حساسیت در گذشته و استقرار اکنون آن‌ها در درون بافت متراکم شهری، می‌بایست همواره با فضا و یا بافت حمایت‌کننده اطراف مورد حمایت قرار گیرد.

باغ‌های موجود در شهرهای کشور، نمونه‌هایی از این باغ‌های قدیمی هستند و اگرچه نمی‌توانند نماینده همه ویژگی‌های باغ‌های گذشته باشند، اما ما را به ساختار اصلی آن‌ها رهنمون می‌کنند. نکته حائز اهمیت و قابل تعمق این است که آیا ما می‌توانیم همه اجزاء و ساختار باغ ایرانی را با همان ویژگی در فضاهای سبز کنونی و آتی خود به کار بریم یا فقط بخش‌ها و اجزای خاصی از این باغ‌ها می‌توانند در طراحی‌ها مورد استفاده قرار گیرند؟

سؤال این است که: آیا در طرح‌های ساختمان‌های خود می‌توانیم از درس‌های ساختمان در باغ ایرانی از جمله: نیروی باد، خنکای نسیم، تالو حرکت آب، موسیقی صدای آب، بوی خوش گل‌ها، ترکیب فضای سبز و ساختمان، حضور طبیعت در درون ساختمان، رنگ‌های شاد و زیبایی طبیعت و ... استفاده کنیم.

آیا با حساسیت و ظرافت باغ‌های ایرانی می‌توانیم از انبوه مردم مشتاق، کودکان پرتحرک و علاقمند، جوانان بانشاط در یک باغ کوچک پذیرایی کنیم در حالی که مثلاً برای حفاظت مجموعه باغ‌های الحمرا در اسپانیا حداکثر زمان توقف هر فرد در باغ به مدت ۲ ساعت آن هم به صورت کنترل شده است.

این موضوع در بخش‌های دیگر این نوشتار متعاقباً مورد بحث قرار می‌گیرد.

۳-۰ - مقدمه

از آغاز این قرن و همراه با توسعه شهرها و شهرنشینی نیاز به فضاهای سبز عمومی که بتواند پاسخ‌گوی جمعیت رو به افزون شهرها باشد به شدت احساس گردید و به همین منظور در برخی از شهرها ایجاد فضاهای سبز عمومی با عنوان باغ ملی در دستور کار قرار گرفت که از جمله باغ ملی مشهد، باغ ملی تبریز و پارک شهر تهران قابل ذکرند.

۳-۱ - باغ‌های ملی

در محور مرکزی باغ ملی مشهد، ساختار باغ ایرانی پیش‌بینی شده و به جای کوشک، ساختمان باشگاه برای پذیرایی و برگزاری جشن‌ها احداث و در کرت‌های جانبی آن درختان غیرمثمر سایه‌انداز در نظر گرفته شده بود. در نامگذاری این باغ‌ها کلمه "باغ" اشاره به سابقه باغ ایرانی و کلمه "ملی" به جهت اشاره به عمومی بودن آن می‌باشد و نشان‌دهنده تمایل مدیران شهری برای ایجاد باغ عمومی در مقیاس شهری یا ملی بوده است، اما در عین حال مساحت کم و امکانات اندک این باغ‌ها، نمی‌توانسته است پاسخ‌گوی نیازهای شهرهای بزرگی هم‌چون مشهد، تبریز و تهران باشد.

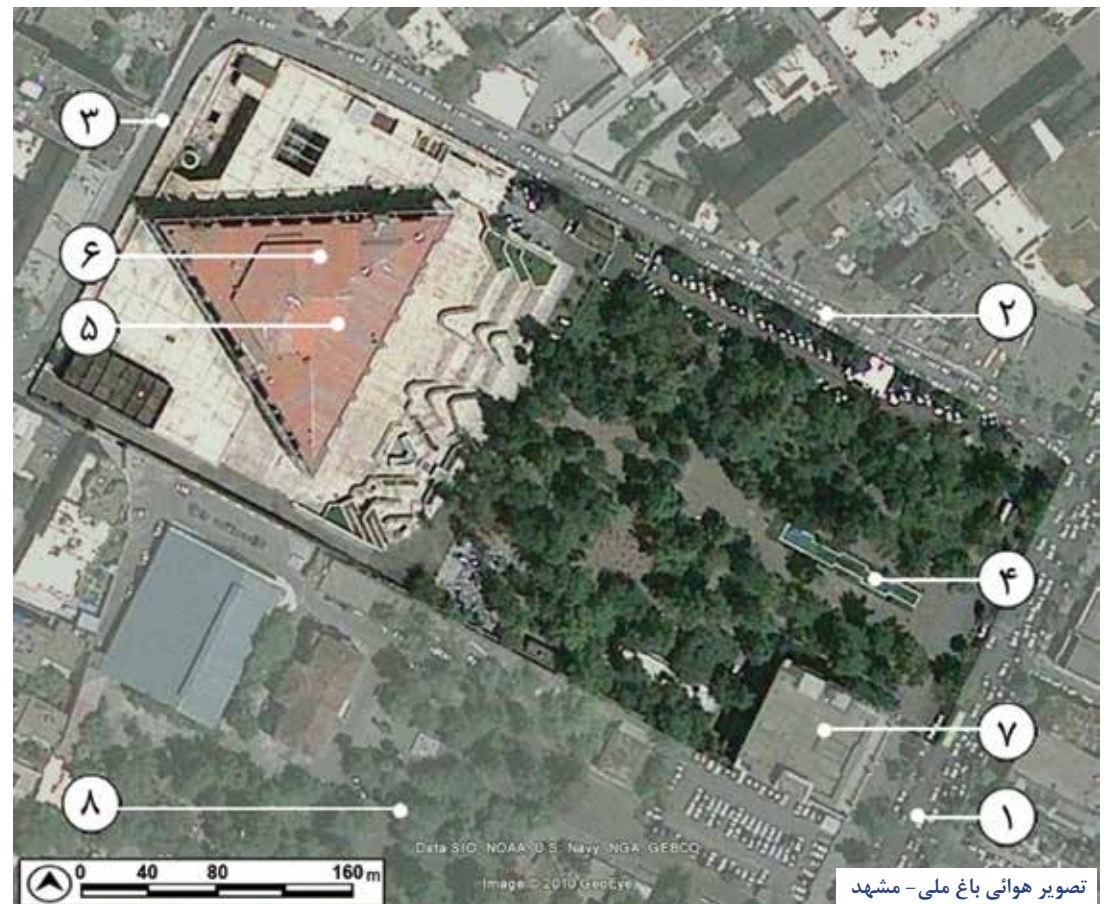
در باغ‌های ملی یاد شده برخی از اجزای اصلی باغ‌های ایرانی

نظیر وجود محور اصلی و یا پیش‌بینی ساختمان در بالای این محور و تقسیم‌بندی مشابه کرت‌های باغ ایرانی پیش‌بینی شده بود با این تفاوت که برای محور مشجر جویباری، محور گل، به جای کوشک باشگاه با معماری جدید، و به جای گل و گیاه و درختان مثمر، درختان غیرمثمر و چمن کاشته شده بود.

باغ‌های ملی در طول چند دهه اخیر نیز دچار تغییر و تحول گردید، از جمله در باغ ملی مشهد^۱ در دهه پنجاه، بدون توجه به مساحت محدود این باغ، ساختمان عظیمی با نمای شیشه‌ای برای استقرار استودیوهای تلویزیون ساخته شد که مقیاس متناسب باغ را دگرگون ساخت و اصولاً آن را از تناسب منطقی اولیه خارج نمود. احداث آب‌نماهای محور مرکزی نیز از تغییرات انجام شده است. متأسفانه اخیراً بخشی از باغ از آن جدا و به پارکینگ اتومبیل تخصیص یافته است.

راهنمای تصویر هوایی :

۱- خیابان ارگ	۵- محل سابق باشگاه تخریب شد
۲- خیابان جنت	۶- ساختمان صدا و سیما (جایگزین باشگاه)
۳- خیابان گلستان	۷- اتاق بازرگانی
۴- آبنما	۸- تأسیسات ارتش

تصویر هوایی باغ ملی - مشهد

۳-۲ - پارک‌های مقیاس شهری

در دهه چهارم قرن حاضر، تحولات اقتصادی و اجتماعی کشور موجب افزایش جمعیت شهرنشین و توسعه شهرها گردید. مطالعه برای سامان‌دهی شهرها از طریق طرح‌های جامع انجام شد. نگرش‌ها و ایده‌های طرح‌های جامع شهری در کشورهای پیشرفته در مورد رابطه فضای سبز و شهر از جمله:

۱. تناسب فضای سبز و جمعیت شهر (سرانه فضای سبز)
۲. پارک‌هایی در اندازه‌های مختلف برای ارتباط انسان و طبیعت
۳. ایجاد پارک‌های مقیاس شهری (در اراضی تخلیه شده از کاربری‌های منتقل شده)

مورد توجه شهرسازان ایرانی نیز قرار گرفت و در حد امکان تلاش شد که سه مورد فوق‌الاشاره هم در طرح‌های جامع و تفصیلی ملاک عمل قرار گیرد. با این تلاش پارک‌هایی با مقیاس شهری در شهرهای مختلف مورد توجه، طراحی و اجراء قرار گرفت که از آن جمله می‌توان پارک ملت (شاهنشاهی)، پارک لاله (جلالیه)، بعثت (خزانة) در تهران و پارک ملت (آریامهر) در مشهد را نام برد.

در این پارک‌ها، به جای راه‌های ارتباطی با خطوط مستقیم و تقسیمات قرینه یا هندسه‌ای که در باغ‌های ایران مورد توجه است، از خطوط آزاد استفاده شده، نوع گونه‌های گیاهی از مثمر به غیرمثمر تغییر یافته، به جای کرت‌ها و گلکاری‌ها، چمن کاشته شده است. در این پارک‌ها به جای آب روان و جویبارها که از عناصر اصلی باغ ایرانی است برکه‌های وسیع و یا به اصطلاح دریاچه آب احداث گردیده و به جای آبیاری ثقلی سنتی، از آبیاری مکانیکی استفاده شده است.

یکی از نکات قابل توجه این است که در این پارک‌ها از شیب‌های طبیعی زمین استفاده شده و فرازها و فرودها تقریباً حفظ گردیده است و نکته مهم دیگر ایجاد ابنیه خدماتی، فرهنگی، ورزشی، تجاری در پیرامون و یا در داخل پارک‌هاست.

در دهه‌های اخیر این پارک‌ها تأثیر مهمی در ارائه الگوی فضای سبز در مقیاس شهری داشته‌اند و در بسیاری از بخش‌های کشور با تقلید از این پارک‌ها، پارک‌های جدیدی احداث شده‌اند. توجه به ویژگی‌ها و نکات مثبت و منفی کنونی این پارک‌ها می‌تواند در طراحی پارک‌های جدید آینده مفید واقع گردند. لذا در صفحات بعد بررسی فشرده‌ای از ویژگی‌های چند پارک یاد شده به عمل می‌آید.

باغ ملی - مشهد: محور اصلی و ساختمان متین و متقارن باشگاه در انتهای آن - تصویر مربوط به سال ۱۳۳۵

باغ ملی - مشهد: تغییرات جدید در محور اصلی باغ - احداث آبنماهای جدید

باغ ملی - مشهد: پس از تخریب باشگاه و احداث ساختمان تلویزیون به جای آن، تناسب باغ و ساختمان بهم ریخته و حجم سنگین این بنا موجب تحقیر باغ شده است در حالیکه در آن زمان در سطح شهر مشهد قطعه زمین مناسب برای این ساختمان وجود داشته است. تصمیم غیرمنطقی و مخرب احداث این ساختمان در باغ ملی مشهد غیرقابل بخشش است.

۳.۲. ۱. پارک ملت تهران

این پارک در دو فاز و در سال‌های ۱۳۴۷ و ۱۳۵۳ هجری شمسی در شمال تهران در مجاورت خیابان ولیعصر، در جنوب محوطه تلویزیون ملی و در شمال بیمارستان قلب احداث گردیده است. مساحت پارک حدود ۳۴ هکتار بوده و به علت تنوع محیط پارک و مجاورت با خیابان ولیعصر که یکی از زیباترین، طولی‌ترین و پرتددترین خیابان‌های تهران است مورد توجه مردم تهران بوده و از نقاط مختلف شهر مراجعه‌کننده داشته و لذا عملکردی در مقیاس شهر دارد. پارک ملت تهران از پرمراجعه‌کننده‌ترین پارک‌های شهری تهران است. شاخص‌ترین عنصر این پارک دریاچه عمیقی است که در قلب پارک طراحی شده است که به علت عمق و خطرات آن، مردم رابطه مستقیم با آن ندارند و بخشی از آب آن به صورت جویبار در محور پله‌ها به طرف ورودی اصلی سرازیر است.

از ویژگی‌های این پارک تلفیق مناسب بدنه شرقی با پیاده‌روهایی خیابان ولیعصر است که علاوه بر انتقال ارزش‌های پارک به بدنه خیابان،

خود به عنوان مانعی در مقابل دخل و تصرف در این بدنه که از نظر قیمت اراضی بسیار بالاست، عمل می‌کند. عناصر اصلی داخل پارک شامل: رستوران، فضای بازی کودکان، آموزش اسکیت، قفس پرندگان، مجسمه‌های مشاهیر و ... است.

از ویژگی‌های مثبت پارک حفظ فرازاها و فرودهای اراضی و طراحی محورهای حرکتی با خطوط منحنی در انطباق نسبی با شیب‌های طبیعی است که موجب به وجود آمدن فضاها و مناظر متنوع در مسیرهای حرکتی گردیده است. فضای سبز شامل درخت‌کاری در دو طرف معابر اصلی و فضای سبز چمن در حدفاصل معابر است. برخلاف پارک‌های اروپایی، چمن نمی‌تواند مورد استفاده مردم قرار گیرد. از مشکلات طرح پارک، ورودی تعریف نشده از خیابان ولیعصر است. در طی سال‌های اخیر بخش‌های مهمی از فضای پیش‌بینی شده برای توسعه پارک از آن جدا و به کاربری‌های مسکونی و یا اداری اختصاص یافته است.

پارک ملت- تهران: حضور عناصری از پارک (فواره و گل) در پیاده رو خیابان مجاور موجب ارتقاء ارزش‌های محیطی مسیر گردیده است.

پارک ملت- تهران: یکی از محورهای پارک- شیب ملایم مسیرها موجب تنوع منظر گردیده و زمینه را برای تحرک و ورزش جوانان مهیا نموده است.

پارک ملت- تهران: ورودی از خیابان ولیعصر- ترکیبی از آب، گیاه، مجسمه ولی با مصالح و اجزاء غیر مقاوم

پارک ملت- تهران: دریاچه عمیق در مرکز پارک- یکی از معضلات دریاچه در پارک‌ها ترس از غرق شدن کودکان و در نتیجه حصاربندی و یا نرده‌گذاری است که موجب قطع ارتباط آب و مردم می‌شود.

تصویر هوایی پارک ملت- تهران

راهنمای تصویر هوایی :

۱- دریاچه	۹- ورودی شرقی از خیابان ولیعصر
۲- بوفه	۱۰- آبنمای ورودی
۳- آبنمای موزیکال	۱۱- باغ وحش
۴- مرکز هواشناسی	۱۲- ورودی غربی
۵- پردیس سینمایی پارک ملت	۱۳- باغچه حفاظت شده باغ وحش ملت
۶- بیمارستان قلب شهید رجایی	۱۴- باغ پرندگان
۷- خیابان ولیعصر	۱۵- زمین بازی بچه‌ها
۸- شروع بزرگراه نیایش	۱۶- ساختمان صدا و سیما

پارک لاله - تهران: فضای سبز - خطوط آزاد بستر پارک مناظر متنوعی را در دید قرار می‌دهد.

پارک لاله - تهران: فروشگاه‌های متعدد در ورودی اصلی پارک، محوطه ورودی و ارتباط پارک را مخدوش و فضای شهری تقاطع دو خیابان مجاور را نابسامان نموده است.

پارک لاله - تهران: احداث یک مستراح حجیم در کنار اصلی‌ترین منظر پارک از خیابان کارگر، نشانه‌ای از عدم توجه به ارزش سیمای شهری فضای سبز برای معابر مجاور است.

پارک لاله - تهران: مغازه‌های خرده‌فروشی درون پارک در بخش شمالی، پارک را تفکیک نموده و بدنه پارک را با کیفیت بد ارائه و کیفیت منظر شهری معبر مجاور را به شدت تقلیل داده است.

فضاهای اختصاص یافته به بوته‌ها و گل‌هاست، در فضای حذف‌شده معابر، چمن کاشته شده که معمولاً نمی‌تواند مورد استفاده مردم قرار گیرد.

مجموعه ساختمان‌های یاد شده منظر عمومی پارک را مخدوش و مسدود نموده و فضاهای پارک واقع در مجاورت این ساختمان‌ها را تقلیل کیفیت داده و نایمن نموده است.

همه این موارد حاکی از عدم شناخت ارزش منظر و زیبایی یک پارک از معابر مجاور است. از اقدامات مثبت انجام شده سال‌های اخیر در این پارک برچیدن نرده‌های حفاظتی اطراف پارک است که برخلاف انتظار، موجب ایمنی بیشتر بدنه‌های پارک گردید زیرا پشت نرده‌ها به علت عدم عبور و مرور و عدم حضور مردم، محلی برای تجمع معتادان گردیده بود. این اقدام برای اولین بار ایده پارک مرتبط با بافت شهر را مطرح و به عرصه عمل در آورد.

پارک لاله - تهران: محور اصلی ورودی از تقاطع کارگر - بلوار کشاورز - حضور آب در محور ورودی تداعی‌کننده الگوی باغ ایرانی است ولی آب‌نماهای مرتفع‌تر از سطح زمین معمولاً مصالح ساختمانی را در معرض دید قرار می‌دهد.

پارک لاله - تهران: بدنه پارک - متأسفانه فضاهای ورزشی و باز قبلی در بدنه پارک تغییر نموده و ساختمان‌های اداری با معماری و مصالح ساختمانی ناهماهنگ اجراء شده است.

پارک لاله - تهران: موزه فرش - ساختمان بسته موزه و ورودی ناپیدای آن آرامش سبز رابطه فضای سبز را از بین برده است.

۳.۲.۲. پارک لاله - تهران

مساحت پارک ۲۷ هکتار بوده و در سال ۱۳۴۵ احداث شده است. فعلاً در مرکز تهران و محصور بین چهار خیابان اصلی یعنی دکتر فاطمی، حجاب، بلوار کشاورز و کارگر است. به علت وسعت، موقعیت قرارگیری، فعالیت‌های ورزشی، فرهنگی و هنری اطراف آن عملکردی در مقیاس شهری دارد. پارک در ابتدا میدان اسبدوانی جلالیه بوده است. طراحی این پارک به صورت خطوط منحنی با آب‌نماها و احداث آبشارهای مصنوعی در یک محور مرکزی انجام شده است. از ویژگی‌های این پارک پیش‌بینی کاربری‌های متعدد در پیرامون آن از جمله هتلی مرتفع در جنوب شرقی که بیش از ۳ دهه قبل گودبرداری و بالاتکلیف رها شده، هتل لاله (اینتراکتیویتال) در شمال، موزه فرش با محوطه مخصوص در شمال غرب، موزه هنرهای معاصر با محوطه اختصاصی و باغ موزه در غرب می‌باشد که اجراء شده است. در طرح اولیه در بخش شرقی این پارک تعدادی زمین‌های ورزش تنیس در نظر گرفته شده بود که روحیه بسیار جالبی به خیابان مجاور می‌بخشیدند.

راهنمای تصویر هوایی:

- ۱- بلوار کشاورز
- ۲- خیابان حجاب
- ۳- خیابان دکتر فاطمی
- ۴- خیابان کارگر
- ۵- ورودی از تقاطع بلوار کشاورز - کارگر
- ۶- آبنمای خطی
- ۷- آبنمای اصلی
- ۸- موزه هنرهای معاصر
- ۹- مجموعه خوداتکایی
- ۱۰- باغ موزه مجسمه
- ۱۱- نمازخانه موزه فرش
- ۱۲- موزه فرش
- ۱۳- زمین بازی
- ۱۴- هتل لاله
- ۱۵- کانون پرورش فکری
- ۱۶- ساختمان فدراسیون‌ها که جایگزین زمین‌های ورزشی در هوای آزاد شده است
- ۱۷- ورودی از خیابان حجاب
- ۱۸- دبیرستان
- ۱۹- گودال خاکبرداری هتل رها شده
- ۲۰- ورودی از بلوار کشاورز
- ۲۱- سرویس بهداشتی
- ۲۲- باغ ژاپنی
- ۲۳- آتش‌نشانی
- ۲۴- تاتر کودک
- ۲۵- پایگاه مدیریت بحران
- ۲۶- شهر
- ۲۷- سرویس بهداشتی

تصویر هوایی پارک لاله - تهران: نقشه پارک با ساختمان‌های مجاور - تصویر نشان می‌دهد که چگونه اراضی پارک به تدریج از آن جدا و به ساختمان تبدیل شده است.

۳.۲.۳. پارک بعثت- تهران

این پارک در اراضی گودهای جنوب تهران به اجراء در آمده است.

مساحت پارک حدود ۵۳ هکتار است و در سال ۱۳۵۲ احداث گردیده است. به علت مجاورت با بزرگراه بعثت قابلیت کاربرد پارک مقیاس شهری را دارد، اما به علت شرایط بافت پیرامونی و مسائل اجتماعی منطقه و کمبود امنیت اجتماعی کافی در پارک، به عنوان پارک مقیاس شهری عملکرد ندارد، بلکه حتی در خدمات‌رسانی به ساکنین منطقه نیز موفق نیست. علاوه بر مسائل اجتماعی بافت پیرامونی یکی از علل کمبود امنیت اجتماعی- اختلاف سطح شدید در بستر پارک است از جمله اختلاف سطح پارک نسبت به مسیر شرقی که از عوامل کور شدن فضا و ناایمنی است (موردی که در پارک ملت از نکات مثبت آن است). در نتیجه وجود نقاط کور در پارک و فقدان کانون‌های تجمع و مراجعه مردم نظیر بناهای فرهنگی، ورزشی و تفریحی که ایجاد ایمنی می‌کند (در پارک لاله

تعدد آن به عنوان یک نکته منفی عنوان گردید) موجب شده که استقبال چشم‌گیری از این پارک صورت نمی‌گیرد. اگر همین مجموعه با اختلاف سطوح داخلی آن در ارتفاعی بالاتر از معابر پیرامون قرار می‌گرفت، دارای ایمنی بیشتر بود و از نظر مراجعین جاذبیت بیشتری داشت. از نقاط مهم پارک دریاچه عمیق در مرکز پارک است که در خط‌القعرهای گودال‌های قدیمی احداث شده است و به علت عمق آب و خطرات آن، مردم و به خصوص خانواده‌ها نمی‌توانند از آن و محوطه پیرامونی به سهولت استفاده نمایند (عدم امکان استفاده از آب).

پایین بودن اراضی پارک نسبت به بزرگراه مجاور (بزرگراه بعثت)،

موجب آلودگی هوای پارک می‌شود. نزدیکی ترمینال اتوبوسرانی به پارک نیز در آلودگی هوای پاک آن مؤثر است.

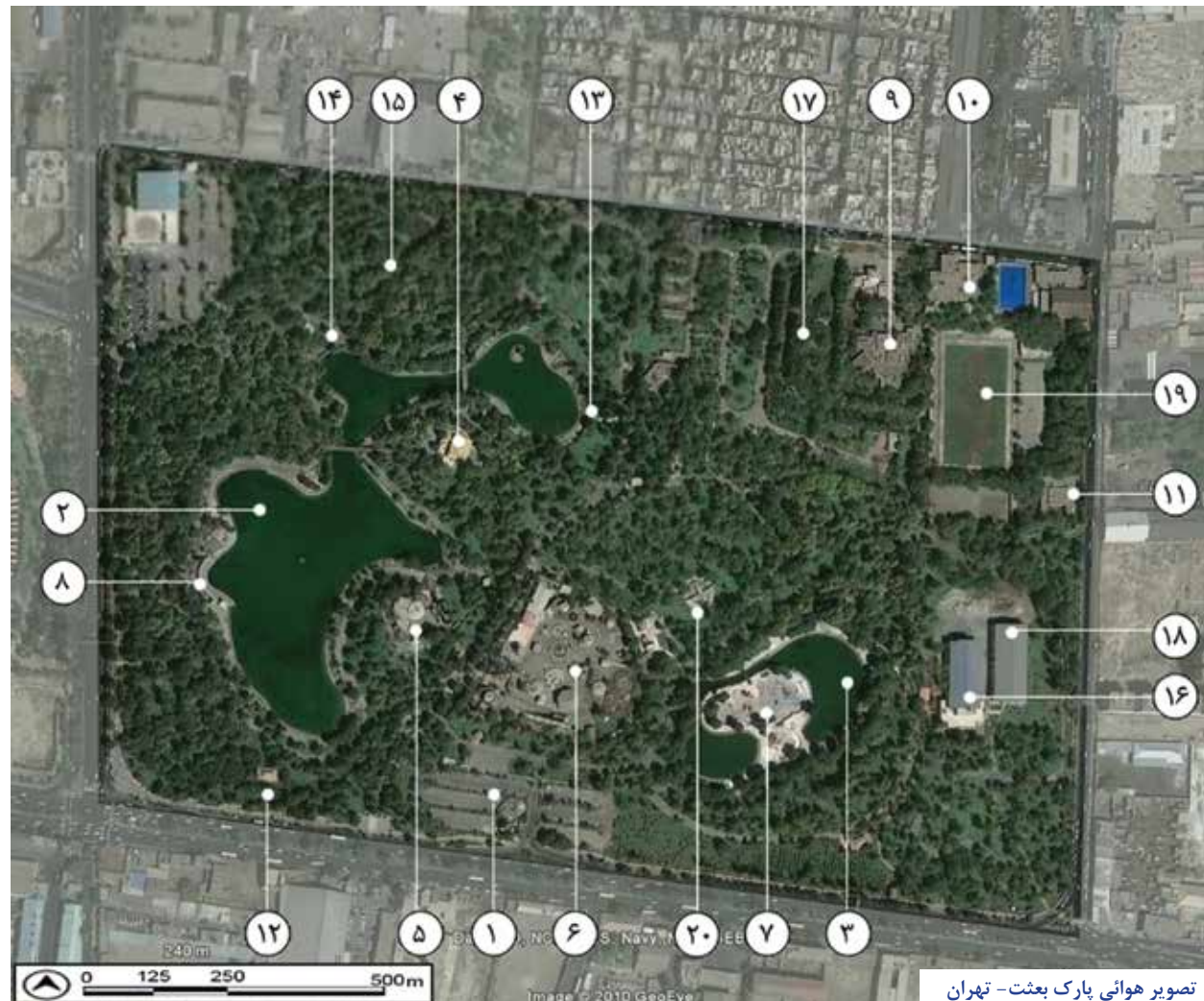
پارک بعثت- تهران: تصویر هوایی دریاچه مرکزی پارک و جزیره وسط آن. اختلاف سطوح موجود می‌تواند این پارک را به یکی از پارک‌های زیبای تهران تبدیل کند.

پارک بعثت- تهران: آرامش سطوح بزرگ آب- به مردم دچار کم‌آبی آرامش می‌دهد. (سبزه بدر و انبوه مردم در پشت نرده‌های حفاظتی دریاچه) برای ایجاد ارتباط مردم با آب باید روش مناسبی اتخاذ گردد.

راهنمای تصویر هوایی :

۱- پارکینگ ها	۱۱- درمانگاه
۲- دریاچه بزرگ	۱۲- سرویس‌های بهداشتی عمومی
۳- دریاچه کوچک	۱۳- آبشار کنار دریاچه
۴- رستوران	۱۴- رستوران و اسکله ماهیگیری
۵- آمفی تئاتر	۱۵- باغ وحش پرندگان و پستانداران کوچک
۶- شهر بازی	۱۶- کتابخانه
۷- زمین بازی بچه‌ها	۱۷- باغ گل
۸- ایستگاه قایق سواری	۱۸- مجموعه سرپوشیده ورزشی - علمی
۹- کانون پرورش فکری کودکان	۱۹- زمین های ورزشی
۱۰- کانون تربیت بدنی	۲۰- توسعه مجموعه بازی بچه‌ها در شبه جزیره

تصویر هوایی پارک بعثت- تهران

۴.۲.۳. پارک ملت - مشهد

مساحت پارک ۷۲ هکتار است و به علت وسعت کافی و مجاورت با بزرگراه کلانتری و یک خیابان شریانی (وکیل‌آباد) عملکردی در مقیاس شهر دارد. از ویژگی‌های آن استفاده از خطوط منحنی جهت فضاها و معابر و استفاده از گونه‌های گیاهی متنوع در پارک است. در بخشی از پارک نیز دریاچه پیش‌بینی شده است و آبیاری پارک به صورت مکانیکی است و جویباری در آن پیش‌بینی نشده است.

این پارک مورد علاقه و استفاده مردم مشهد است و به عنوان یک پارک شهری در خارج از مشهد نیز دارای معروفیت می‌باشد و هر ساله جمعیت زیادی از سایر نقاط کشور از آن بازدید می‌کنند. قبلاً در آن فضا‌های پذیرایی و ... پیش‌بینی شده بود که فعلاً در اختیار یکی از نهادهاست. در بخشی از پارک فضای ورزش زمین فوتبال، استخر شنا و

... به اجراء در آمده است. در طی سال‌های اخیر شهرسازی فشرده‌ای در بخشی از آن اجراء شده که عملکرد پارک را دچار اختلال نموده است. نوع کاشت انبوه در بخش‌های شرقی پارک، این محدوده را تا حدودی ناامن نموده است. در سال‌های اخیر یک مجموعه فرهنگی با معماری بسته در مرکز پارک ایجاد شده است که امتداد منظر سبز و ارتباطات پارک را دچار اختلال نموده است و با تأسف بخشی از اراضی غربی پارک در مجاور خیابان به ایستگاه اتوبوس اختصاص یافته که آلودگی آن بخشی از پارک را متأثر می‌نماید. تقاضای دائم‌التزایدی از طرف شهرداری وجود دارد که در این پارک برخی ابنیه جدید و فضاهای ورزشی جدید احداث گردد. که ممکن است آن را به سرنوشت پارک لاله تهران دچار کند.

پارک ملت - مشهد: دریاچه در قسمت مرکزی پارک آرامش بخش محیط است.

پارک ملت - مشهد: خطوط منحنی معابر پارک موجب تنوع منظر گردیده است.

پارک ملت - مشهد: استفاده از جداول بتنی در برخی قسمتهای پارک از کیفیت فضای سبز کاسته است.

پارک ملت - مشهد: تصویر زمین فوتبال

راهنمای تصویر هوایی :

۱- بلوار وکیل آباد (سواره رو)	۱۵- گلخانه‌ها
۲- میدان ورودی	۱۶- نمایشگاه گل در هوای آزاد
۳- آبنمای ابرو پس از بازسازی	۱۷- میدان
۴- آبنمای چشم پس از بازسازی	۱۸- برکه آب و قایق‌رانی
۵- بلوار امامت	۱۹- بلوار آزادی
۶- استخر شنا	۲۰- دریاچه
۷- زمین های والیبال، بسکتبال و تنیس	۲۱- رستوران قلی و آسایشگاه جانبازان فعلی
۸- زمین فوتبال، ساختمان دوش، رختکن و گرادن تماشاچیان	۲۲- جزیره
۹- محدوده شهرسازی	۲۳- اسکله قایق سواری
۱۰- بلوار معلم	۲۴- مجتمع و مرکز فرهنگی حضرت رضا(ع) و حیاط جلوی آن
۱۱- زمین های ورزشی بانوان	
۱۲- پیست اسکیت	
۱۳- میدان و آبنما	
۱۴- پیست دوچرخه سواری	

تصویر هوایی پارک ملت - مشهد

۳-۳ - جمع‌بندی

پارک‌های جدیدالاحداث در مقیاس شهری که در چند دهه اخیر احداث شده‌اند مانند هر مجموعه طراحی شده‌ای دارای نکات مثبت و منفی است که می‌تواند مورد استفاده در طراحی فضاهای سبز جدید گردد.

۱. **مساحت:** مساحت این پارک‌ها به طور متوسط حدود ۵۰ هکتار است که مساحت مناسبی برای ایجاد فضای سبز و گذران فراغت در مقیاس شهری است.

۲. **ارتباط با بافت شهری:** پارک‌های جدید در چند دهه اولیه عمر خود دارای نرده و جداکننده بودند، اما در سال‌های اخیر برداشتن دیوار و نرده و اتصال این فضاها به فضای شهری نکته مثبتی است که علاوه بر ایجاد ایمنی در پارک (عبور و مرور و استفاده مردم از بدنه‌ها)، ارتباط بافت‌های پیرامونی را با پارک‌ها تسهیل و مردم را به حضور در طبیعت تشویق می‌کند.

۳. **دریاچه یا برکه در پارک:** آب همواره مورد علاقه همه مردم جهان به خصوص مردم کشور ماست. حتی در کشور هلند که بیشترین ارتباط با آب را دارد، در میادین شهر آمستردام تجمع مردم در پیرامون فضاهای تریکی با آب بیشتر و بازی کودکان با آب یکی از مفرح‌ترین بازی‌های

کودکان است. پیش‌بینی سطح بزرگ آب به این علاقه پاسخ می‌دهد و تنوع سطح و بدنه این آب می‌تواند فضاهای جالبی را به وجود آورد.

۴. **بدنه پارک در ترکیب با شهر:** تلفیق بدنه پارک با شهر یک نکته مثبت در بعضی از این طرح‌هاست. این امر موجب ترکیب فضای سبز، پیاده‌روها و منظر شهری گردیده و مردم را به توقف، استراحت و تعامل دعوت می‌کند. (پارک ملت تهران- بدنه شرقی)

۵. **استفاده از فرم‌های آزاد در طراحی بستر پارک:** مسیرهای منحنی، فضاهای متنوع بزرگ و کوچک در مسیر آن‌ها، مجموعاً موجب تنوع فضایی با عملکرد و منظر پارک می‌گردد که با توجه به سلیقه‌های متفاوت استفاده‌کنندگان بسیار مفید است.

۶. **استفاده از گونه‌های گیاهی متنوع:** در برخی از این پارک‌ها، گونه‌های جدید گیاهی به کار گرفته شده و یا ترکیب‌های جالبی از انواع گیاهان مورد استفاده قرار گرفته است که باز هم موجب غنای منظر و افزایش کیفیت پارک‌ها گردیده است.

پارک ملت تهران: اتصال پارک و پیاده‌رو خیابان- تنظیم پیاده‌رو به عنوان قسمتی از پارک دسترسی به طبیعت را تسهیل و تشویق می‌کند.

خطوط منحنی در پارک ملت: صرفنظر از جداول بتنی بلند که برای پارک‌سازی نامناسب است، استفاده از شیب طبیعی برای اجرای مسیرها، مناظر متنوع و زیبایی در معابر پارک به وجود آورده است.

پارک لاله- تهران: حذف دیوار و نرده بلند موجب افزایش ایمنی پارک گردیده است، زیرا نقاط غیرقابل عبور به نقاط قابل دسترسی و مورد استفاده تبدیل گردیده است.

پارک ملت- مشهد: دریاچه آرام در قسمتی از پارک- پیش‌بینی دریاچه و امکان حضور گونه‌های پرندگان در مجاورت آب، فضایی طبیعی و آرامش‌بخش را در اختیار شهروندان قرار می‌دهد.

۳-۴ - برخی نکات منفی در طراحی پارک‌ها:

۱. **عدم توجه به نیازهای شهری:** چون این پارک‌ها عملکردی در مقیاس شهری دارند، طبعاً لازم است در ترکیب با فضای سبز بناها و یا عملکردهای مورد نیاز نیز در ابتدا پیش‌بینی و طراحی گردند، تا بعداً و بر اثر فشار استفاده‌کنندگان، بدون حضور طراحان پارک، با سلیقه نازل مدیران ناآشنا، ساختمان‌هایی به پارک اضافه نشود. (نمونه پارک لاله تهران) و یا کمبود ابنیه خدماتی و فرهنگی به وجود نیاید. به عنوان مثال در پارک ملت- تهران کمبود ابنیه خدماتی و فرهنگی وجود دارد.

۲. **عدم تناسب فضای سبز پارک با ابنیه خدماتی:** باید از تعداد زیاد و تراکم ابنیه خدماتی اجتناب نمود، در پارک لاله تراکم و تعدد ابنیه خدماتی حتی فرهنگی- ورزشی، فضا و منظر پارک را مخدوش ساخته و پارک را به حیات خلوت این ابنیه تبدیل نموده است.

۳. **عدم توجه به کیفیت و ویژگی‌های بافت شهری پیرامون:** در طراحی و ایجاد اختلاف سطح می‌بایست کیفیت بافت شهری پیرامون مورد توجه قرار گیرد در حالی که در پارک ساعی و ملت تهران، اختلاف سطوح مناظر بسیار متنوع و زیبایی به وجود آورده است، در پارک بعثت تهران همین اختلاف سطوح موجب محدود کردن دید و در نتیجه ناایمنی پارک شده است.

پارک لاله- تهران: نما و حجم بناهای معابر پیرامون پارک می‌بایست هماهنگ و متناسب با ارزش پارک باشد در غیر اینصورت اغتشاش منظر موجب اختلال در آرامش مورد انتظار در پارک می‌گردد.

پارک لاله- تهران: دبیرستان مجاور پارک- هر بنای مجاور پارک می‌تواند از ارزش‌های منظر پارک استفاده کنند و حجم و نمای ساختمان باید به نحو مناسب طراحی شود به طوری که خود به عنوان مکمل و ارزش پارک محسوب شود.

۴. **دریاچه و برکه عمیق:** دریاچه و برکه اگرچه مناظر زیبایی به وجود می‌آورد و موجب غنای منظر پارک می‌شود، اما عمق آن موجب هراس خانواده‌ها می‌گردد و در طول بهره‌برداری به علت ضعف‌های مدیریتی به نقطه‌ای ترسناک و خطر خیز و منفی تبدیل می‌گردد. حوادث مرگبار در برخی از دریاچه‌های پارک‌های تهران مؤید این خطر است.

۵. **فقدان آب روان:** آب روان بخشی از باغسازی قدیمی ایران بوده و موجب نشاط و سرزندگی محیط طبیعی و مسیرهای حرکتی می‌گردد. در غالب پارک‌های جدید به این عنصر بسیار باارزش بهای لازم داده نشده و در نتیجه معابر پارک فاقد آن نشاط و صدای موسیقی آب که در باغ‌های ایران وجود دارد، می‌باشند.

۶. **فقدان پارکینگ:** پارکینگ یکی از نیازهای پارک در مقیاس شهری است. هر پارک فاقد پارکینگ یک مشکل بزرگ در درون بافت شهری خواهد بود. نمونه این مشکل پارک ملت تهران است که به علت تردد مردم، عصرها و شب‌ها و روزهای تعطیل حرکت در خیابان ولیعصر را به شدت مختل می‌کند.

۷. **کاربرد مصالح نامناسب:** در بسیاری از پارک‌ها، کاربرد وسیع آسفالت و جداول بتنی برای جوی‌ها و یا حاشیه پیاده‌راه‌ها، پارک را به خیابان اتومبیل‌رو شبیه نموده است.

پارک لاله- تهران: در حالی که منظر سبز پارک همواره آرامش‌بخش معابر پیرامونی است، احداث سرویس بهداشتی عمومی، با حجم بزرگ در کنار خیابان اصلی، آلوده کردن منظر شهری است. این ساختمان می‌توانست با طرح مناسب در داخل زمین قرار گیرد.

پارک لاله- تهران: فروشگاه‌های واقع در جبهه اول دید در تقاطع خیابان کارگر شمالی. یک میدان شهری را که می‌توانست با آب و گیاه و بسیار زیبا باشد، تبدیل به چهارشنبه بازاری آشفته نموده که آرامش و نظم تقاطع خیابان را مختل نموده است.

باغ صدمه - سیس - بوز: دیوار حصار باغ به صورت عرصه‌های بندبر از زمین برای استقرار مردم ساخته شده است. در این قسمت باغ به جای محور وسط، دو محور پیاده در دو سو در نظر گرفته شده است.

مشهد - طرهبه - شاندیز: استفاده از تخت برای استراحت توأم با پذیرایی با سلیقه مردم طبقه متوسط سازگارتر است.

تهران - سیزده‌به‌در: روز طبیعت، رفتار ایرانی آکنده از تفاهم، مهربانی، گذشت به خاطر دیگران، مشارکت در حل مشکل دیگران و احترام متقابل است (به قرارگیری فرش‌ها توجه کنید) که چگونه در کنار هم و با نظم هر یک نشانه حضور و محدوده یک خانوار است.

حضور دیگران می‌خورند، می‌نوشند، می‌خندند، بازی می‌کنند و می‌خواهند و فرزندان خود را آزاد می‌گذارند که به میل خود فعالیت و گردش نمایند و یا حتی با دوستان و همسالان جدید آشنا شوند و بازی کنند.

گروه‌های حاضر در طبیعت تحت تأثیر ارزش‌های طبیعی (آب، هوا، سبزه، درختان، نسیم، آواز پرندگان و ...) غالب رفتارهای منفی ناشی از زندگی شهری خود را فراموش نموده و به انسان‌هایی بهتر، مؤدب‌تر و مدنی‌تر تبدیل می‌شوند.

این نحوه رفتار که تقریباً جنبه همگانی دارد یکی از اصلی‌ترین و لذت‌بخش‌ترین نحوه استفاده و حضور ایرانیان در طبیعت است و مردم انتظار دارند که فضاهای سبز مقیاس شهری چنین امکانی را برای آنان فراهم سازد.

۴. ۱. ۲. استفاده از باغ‌های اماکن مذهبی

استفاده مردم از غالب باغ‌های اماکن مذهبی نیز با رفتاری مشابه رفتار تعریف شده فوق صورت می‌گیرد. در هر کجا که اجازه داده شود و یا امکان‌پذیر باشد، مردم شیوه کهن آوردن فرش، استفاده از وسایل شخصی، صرف غذا، استراحت و خواب توأمان روی یک فرش را انجام می‌دهند.

در باغ قدمگاه نیشابور، در جهت تسهیل این نوع استفاده، غرفه‌هایی پیش‌بینی شده است.

۴. ۱. ۳. استفاده از نقاط ییلاقی

ایرانیان در گذشته‌های دور و قبل از حضور اتومبیل راحت‌تر و سریع‌تر با طبیعت ارتباط برقرار می‌کردند. زیرا طبیعت بلاواسطه در باغ‌های داخل

تهران - سیزده‌به‌در: انسان‌ها در هر سن و هر شرایط اجتماعی رفتار دوستانه‌ای دارند.

تهران - سیزده‌به‌در: حضور در طبیعت جدایی‌ها، موانع انسانی و ارتباطی را به حداقل می‌رساند.

تهران - سیزده‌به‌در: بازگشت به طبیعت، بازگشت به آرامش و دوستی

تهران - پارک بعثت - سیزده‌به‌در: انبوه جمعیت، بدون تکلف، بدون تکبر باشادی و بالبخند در کنار هم

۴- ۰ - مقدمه

همان‌گونه که در بخش برداشتی از باغ ایرانی اشاره شد، انس و الفت ایرانیان با طبیعت سابقه هزاران ساله دارد و اشتیاق شهروندان به حضور در طبیعت بالاخص به صورت گروهی و خانوادگی عاداتی است دیرپا.

در چند دهه اخیر و علی‌رغم توسعه زندگی شهرنشینی، رفتار آزادانه شهروندان ایرانی در طبیعت و نحوه استفاده از آن تغییر چندانی نکرده است.

برای بررسی و شناخت این رفتار سه عرصه مختلف را مورد توجه قرار می‌دهیم. این سه عرصه عبارتند از:

- حضور جمعیت در روز طبیعت (سیزده نوروز) که در تمام کشور اتفاق می‌افتد.

- حضور در نقاط ییلاقی شهرهای بزرگ و کوچک نظیر طرهبه، شاندیز در مشهد و یا ییلاق اوین - درکه، دربند در تهران که نمونه‌ای از حضور جمعی ایرانیان در یک عرصه طبیعی می‌باشد.

- حضور جمعیت شهروند در کنار رودخانه‌ها از جمله رودخانه زاینده‌رود در اصفهان به عنوان نمونه‌ای از رابطه شهروندان یک شهر با طبیعت است.

۴- ۱ - استفاده از طبیعت

۴. ۱. ۱. شهروندان و روز طبیعت^۱

سیزده نوروز یکی از روزهای برجسته و بسیار مهم و نشانه‌ای از رفتار و حضور شهروندان ایرانی در عرصه طبیعت است. در این روز مردم با تجهیزات لازم برای پذیرایی از خود و استراحت به فضاهای سبز می‌روند. از ویژگی‌های مهم این حضور احترام خانواده‌ها و گروه‌های فامیلی به یکدیگر، رعایت حرائم حضور هر خانواده توسط سایر خانواده‌ها، نزدیکی و تعامل افراد و احترام بین نسل جوان حاضر در طبیعت و رعایت بزرگسالان، تلاش برای دوست‌یابی فردی و خانوادگی به طرق مختلف از جمله از طریق کمک به هم، تعارف غذا، قرض دادن فرش و وسایل می‌باشد.

اقشار طبقاتی مختلف مردم، در این روز، زمان طولانی را در طبیعت سر می‌کنند، برای راحتی بیشتر فرش، صندلی، غذا، آشامیدنی، وسایل پخت و پز، رادیو، ضبط و هر آن چیزی که موجب نشاط و سرخوشی می‌شود با خود برمی‌دارند. در

زاینده‌رود- اصفهان: فضاهای پیرامون زاینده‌رود نه فقط به عنوان حضور در طبیعت بلکه بخشی از فضای تعامل اجتماعی است.

زاینده‌رود- اصفهان: هنگام غروب آفتاب منظره زیبای غروب خورشید در زاینده‌رود موجب حضور بخشی از مردم به خصوص جوانان در کنار آن و انتظار برای رسیدن شب می‌شود.

زاینده‌رود- اصفهان: مردم اصفهان شب‌ها غالباً به صورت خانوادگی از فضای سبز بدنه زاینده‌رود استفاده می‌کنند. نوع حضور و استفاده بی‌شبهت به سیزده‌در نیست.

زاینده‌رود- اصفهان: غالب گردشگران و مجردان استفاده از رستوران‌های حاشیه رودخانه و پذیرایی بر روی میز و صندلی را انتخاب می‌کنند.

۴.۱.۴. استفاده از بدنه رودخانه‌های شهری

در برخی از شهرهای کشور ما رودخانه وجود دارد که بدنه سبز و خرم آن‌ها مورد استفاده مردم قرار می‌گیرد. کارون در اهواز، شهرچای در ارومیه، رودخانه کرج در کرج و زاینده‌رود در اصفهان از آن جمله‌اند. حضور مردم در بدنه رودخانه‌ها تابع کیفیت سامان‌دهی بدنه و رودخانه و خدماتی است که به مردم عرضه می‌شود و همچنین تابع فصول و درجه هوای محیط است.

یکی از مهم‌ترین مزیت بدنه طبیعی رودخانه‌های درون شهری به ییلاق‌های پیرامون شهر، سهولت دسترسی اقشار و طبقات اجتماعی به آن است زیرا رودخانه تمام طول شهر را می‌پیماید و مردم شهر بدون طی کردن مسیر طولانی و یا هزینه زیاد آمد و شد به آن دسترسی دارند. بدنه رودخانه زاینده‌رود یکی از مردمی‌ترین فضاهای سبز ایران است.

کیفیت حضور مردم در کنار زاینده‌رود در اصفهان می‌تواند نمونه‌ای از استفاده مردم از بدنه سامان‌یافته رودخانه در یک شهر باشد.

در صبح زود جمعیت انبوهی از همه طبقات اجتماعی برای ورزش، هواخوری، پیاده‌روی به رودخانه روی می‌آورند (این حضور مشابه پارک‌های بزرگ شهری در سراسر کشور است). بخش اعظم جمعیت در حال حرکت هستند و از نیمکت‌ها و نشیمن‌ها بیشتر برای ورزش استفاده می‌شود.

از ساعت ۷/۵ صبح به بعد که فعالیت‌های شهری آغاز می‌شود، پارک‌های پیرامون زاینده‌رود خلوت شده و جمعیت اندکی از دانش‌آموزان، بانز نشستگان، گردشگران در آن حضور دارند.

با حضور مردم در طول روز، تعدادی از کودکان و سالمندان به گردش، ماهیگیری و استراحت می‌پردازند و از آزادی رفتار خود در حضور دیگران لذت می‌برند. استفاده شبانه مردم به طور متوسط چهار تا پنج ساعت است این نوع استفاده از بدنه رودخانه‌های شهری کم‌وبیش در سایر شهرهای کشور نیز مشابه است. مجدداً از ساعت ۵-۴ بعدازظهر با ورزش، پیاده‌روی و بازی آغاز و برحسب شرایط فصلی و گرمی و سردی هوا تا نیمه‌شب ادامه می‌یابد. شب‌ها که نور پارک کمتر است، مردم روش استفاده سیزده‌به‌در یعنی استفاده از فرش، غذا خوردن جمعی روی زمین و یا چمن را ترجیح می‌دهند.

۴.۱.۵. استفاده از فضای سبز حاشیه بزرگراه‌ها و معابر شهری

کمبود فضای سبز مقیاس شهری که مردم بتوانند بدون طی کردن فواصل زیاد به طبیعت نزدیک و از حضور در آن لذت ببرند در حدی است

دره‌ها و پیرامون شهرها و یا مزارع بی‌انتهای اطراف شهرها وجود داشت. در حالی که در روز سیزده به در مردم تمایل دارند روی زمین بنشینند و یا دراز بکشند، به نظر می‌رسد در ییلاق چنین روشی را نمی‌پسندند. بررسی رفتاری در ییلاق‌های اطراف مشهد: طرّقه، شاندیز و در دره‌های دربند، در که در تهران و سرچشمه محلات نشان می‌دهد که علاقه بیشتر مردم به استفاده از تخت سنتی برای نشستن، صخره برای تکیه دادن و استفاده از غذای رستوران‌ها است.

در این‌گونه حضور در طبیعت، بازی و یا ورزش، تعامل و آشنایی با دیگران در محدوده باغ‌های پذیرایی خلاصه می‌شود. دوستی‌ها و آشنایی‌ها و تعامل اجتماعی به حداقل می‌رسد. به علت دوری راه، گرانی اغذیه، اقشار تهیدست چندان نمی‌توانند از این‌گونه ارتباط با طبیعت بهره‌مند شوند. به عبارتی این‌گونه ارتباط با طبیعت ویژه شهروندان و اقشار متوسط و ثروتمند است.

یکی از دلایل عدم حضور اقشار کم‌درآمد، فاصله این ییلاقات از شهر، کمبود وسایل نقلیه و گرانی حمل و نقل شخصی است.

گرچه در مناطقی هم‌چون وکیل‌آباد مشهد چند خانواده با یک وانت‌بار و وسایل شخصی، روزی را در طبیعت می‌گذرانند.

درو- نیشابور- پارک حاشیه رودخانه: حضور مردم در طبیعت با وسایل زیرانداز شخصی

درکه- تهران: رستوران‌های حاشیه رودخانه که با تجاوز به حریم رودخانه احداث شده و از مردم بر روی تخت پذیرایی می‌کنند.

مشهد- طرّقه- شاندیز: رستوران‌های مستقر در دو سوی رودخانه در فضای مشجر پذیرای انبوه مشتاقان به طبیعت هستند.

تهران- رودخانه درکه- قهوه‌خانه: خوشبختانه به علت عدم امکان استفاده از اتومبیل، مردم (بیشتر جوانان) با پای پیاده در این‌گونه رستوران‌ها حضور می‌یابند.

محلات- سرچشمه: اقشار مختلف اجتماعی و اقوام مختلف از طبیعت زیبا و آرامش بخش در کنار هم بهره می‌گیرند.

تهران- رودخانه دربند- رستوران چندطبقه: در بدنه‌های کوه احداث و از مردم با روش سنتی (روی تخت) پذیرایی می‌کنند.

بلوار فرودگاه – مشهد: انبوه مسافران و مردم مشهد از دو بدنه بلوار فرودگاه و چمن رفوژ وسط آن جهت گذران اوقات فراغت استفاده می‌کنند.

میدان ده دی – مشهد: مردم در ازدحام ترافیک، نور شدید، آلودگی صوتی از فضای چمن محدود میدان برای گذران اوقات فراغت استفاده می‌کنند.

پارک کوهسنگی – مشهد: مسافران و گردشگران مشهد، بدون توجه به راهنمایی‌های مسئولین پارک تمایل دارند به صورت سنتی از فضای سبز استفاده کنند.

باغ وکیل آباد – مشهد: گردشگران و بخشی از مردم مشهد به باغ وکیل آباد مراجعه و به مدت یک روز با روش سنتی از فضای سبز استفاده می‌کنند، در سایه‌ای اطراق می‌کنند، به افراط غذا می‌خورند (به تعداد خربزه‌ها و قابلمه‌ها توجه شود) و غذا می‌پزند و استراحت می‌کنند.

که در شهرهای بزرگ از جمله تهران، مشهد، اصفهان، شیراز و سایر شهرها مردم از ناچاری به هر فضای سبز در نزدیکی منازل خویش پناه می‌برند. فضای سبز رامپ‌ها، لوپ‌ها و حاشیه بزرگراه‌های شهری یکی از خطرناک‌ترین فضاهای مورد استفاده مردم به خصوص در شب هنگام است. حضور مردم از اوایل شب تا نیمه‌شب صورت می‌پذیرد و علیرغم خطر بسیار این گونه فضای سبز، مردم حتی با کودکان خود در این گونه فضاهای سبز حضور می‌یابند و در سر و صدا، آلودگی و خطرات ناشی از اتومبیل، غذا می‌خورند، بازی می‌کند و حتی دقایقی استراحت می‌کنند.

در همین زمینه میادین سبز و پرتدد شهری نیز مورد استفاده شهروندان قرار می‌گیرد.

۴. ۱. ۶. استفاده سنتی از پارک‌ها

در مواقع تشدید گرما، یا مواقع خاص تعطیلات انبوهی از مردم طاقت از دست می‌دهند و به فضای سبز سایه‌دار یا به فضای سبزی که اندکی رطوبت و یا افت گرما داشته باشد هجوم می‌آورند از جمله پارک‌ها از این هجوم و نحوه استفاده مصون نمی‌باشد.

۴. ۱. ۷. جمع‌بندی – نحوه استفاده مردم از فضاهای سبز شهری

حاصل مطالب ارائه شده حاکی از آن است که:

۱. شهروندان، به طور کلی دوست دارند که برای حضور و استفاده از طبیعت و فضای سبز، با فرش، غذا، لوازم زندگی و ... به طور دسته‌جمعی یا خانوادگی حضور یابند و در همان جا و یا در اطراف محیط استقرار خود ورزش، بازی و استراحت نمایند.

۲. در فضاهای انسان‌ساخت، نظیر محوطه رستوران‌ها گرایش به محوطه‌هایی دارند که مشجر و دارای آب روان باشد. در این مکان‌ها ترجیح شهروندان استفاده از تخت به عنوان سطحی تعریف شده و بلندتر از زمین ولی مفروش که استقرار در آن با پشتی راحت‌تر از صندلی باشد. ۳. در صورت لزوم و فراهم نبودن دو شیوه فوق، طبعاً و با عدم تمایل و به مدت محدود، به صورت انفرادی یا جمعی و بدون برقراری ارتباط با دیگران از نیمکت یا صندلی ساخته شده در فضای سبز استفاده می‌کنند، اما مدت آن طولانی نیست.

۴- ۲ – نیازهای کنونی شهروندان

جامعه شهرنشین، به خصوص در شهرهای بزرگ در شرایط خاصی به سر می‌برند. خانه‌های قدیمی اگرچه دارای ارزش‌هایی هم‌چون آب، خاک، درخت و پرند در حیاط خانه است، اما دیوارهای بلند و دلتنگی ناشی از غروب زودرس به علت این دیوارها، پنجره‌های کوچک، پرده‌های کشیده، فقدان چشم‌انداز به دوردست، فضاهای خانه را دلگیر می‌کند و به خصوص برای نسل جوان که از پنجره تلویزیون و یا از طریق اینترنت می‌تواند جهانی را ملاحظه کند تضادی را به وجود می‌آورد که بر آن اساس تمایل دارد به فضاهای باز و سبز شهری رفت و آمد نموده و با طبیعت در تماس بوده و با همگنان خود آشنا و در شادی دیگران سهیم شده و از این طریق دلتنگی خود را التیام بخشند.

از سویی دیگر، بخش عمده مردم در آپارتمان‌هایی کوچک، بدون گیاه، آب، خاک و پرند و در ارتفاع، دور از زمین و بدون چشم‌انداز عمیق، با پرده‌های همواره بسته، زندانیانی در زندان‌های خودساخته هستند که فرزندان آن‌ها حتی امکان دویدن، پریدن و فریاد زدن را نیز ندارند. (آپارتمان‌های با حیاط کوچک و یا بدون حیاط نشاط کودکانه را از بین می‌برند).

این گروه از شهروندان نیز فضاهای سبز شهری را درمانی برای دردهای ناشی از زندگی در شهر با چنین شرایطی می‌بینند.

بنابراین فضای سبز شهری نه تنها از جنبه ارزش‌های شهری بلکه از نظر پاسخگویی به بخش مهمی از نیازهای شهروندان در گذران اوقات فراغت و تعامل اجتماعی و فرار از تنهایی پاسخ می‌گوید.

با توجه به توضیحات داده شده در مورد نحوه استفاده شهروندان از فضاهای شهری و نیازهای کنونی شهروندان و هم‌چنین مصاحبه‌ها

تهران – باغ جمشیدیه: آب در فضاهای تجمع و توقف مورد علاقه مردم است.

و بررسی‌های انجام شده در پارک‌های مختلف که اکنون فرصتی برای طرح آن‌ها نیست، یک پارک یا یک فضای سبز در مقیاس شهری می‌بایست بتواند به این نکات و ویژگی‌ها توجه نماید. نکات حائز اهمیت در فضای سبز مقیاس شهری عبارتند از:

۴. ۲. ۱. فضاهای توقف، تجمع و تحرک

۱. **تنوع فضا:** غالب مردم به خصوص نسل جوان خواهان فضاهای متنوع در طرح‌های فضای سبز هستند.

۲. **دوری از اتومبیل:** عبور اتومبیل از داخل فضای سبز مخل استفاده شهروندان از فضای سبز است و بهتر است در حاشیه مستقر گردد.

۳. **حضور آب:** آب به خصوص به صورت جاری و با به صورت برکه و دریاچه در کنار فضاهای تجمع و توقف مورد علاقه مردم است.

۴. **فضای ورزشی – بازی:** کودکان، جوانان و حتی سالمندان علاقمند به داشتن فضایی برای ورزش و بازی در درون فضای سبز هستند.

۵. **فضای توقف و استراحت به شیوه ایرانیان:** بخش زیادی از خانواده‌ها علاقمند هستند که در هر پارک، فضایی برای استفاده به شیوه شهروندان ایرانی پیش‌بینی شود.

۶. **فضاهایی برای سنین مختلف:** پیش‌بینی فضاهایی برای بازی ایمن کودکان خردسال، فضاهای مناسب برای جوانان پرتکاپو و ورزش‌های پرهیجان آن‌ها، فضاهایی نیز برای حرکات و ورزش میانسالان و فضاهایی آرام برای سالمندان.

۷. **فضاهایی برای اقشار مختلف اجتماعی:** به علت حضور اقشار مختلف با

تهران – بلوار کشاورز – کوچه زیبا: کوچه‌های خشک، حیاط‌های کوچک و غالباً بدون درخت و فضای سبز، تراکم ساختمان‌های یکنواخت نیاز شهروندان شهرهای بزرگ به فضای سبز شهری را تشدید می‌کند.

باغ ملی- مشهد: حضور مردان و زنان سالمند و استفاده از وسایل ورزشی نشان‌دهنده علاقه مردم در سنین مختلف به ورزش در طبیعت است.

وکیل‌آباد- مشهد: لذت‌بخش‌ترین روش استفاده از فضای سبز عمومی برای خانواده مرد سالار ایرانی

پارک ملت- مشهد: اقشار مختلف مردم، از هر فضای باز بدون درخت برای ورزش جمعی استفاده می‌کنند.

پارک ملت- مشهد: صبح هنگام و فضای چند ده مترمربعی، محلی است برای تجمع و ورزش جمعی جوانان مشهد

تفاوت‌های درآمدی، در مجموعه باید پیش‌بینی فضاهای ورزشی- بازی- سرگرمی مجانی نیز پیش‌بینی شود.

۸. فضاهای تجمع نسل جوان: جوانان شهرنشین به علت کمبود فضاهای تجمع و تعامل بیش از هر سن دیگری نیازمند حضور در طبیعت و استفاده از یک فضای تجمع سالم هستند. چنین فضاهایی به صورت مجموعه‌های کنسرت، تئاتر، مراکز ارائه آثار هنری و ... می‌تواند در ترکیب با طبیعت شکل گیرد.

۴.۲.۲. ویژگی‌های مسیرهای حرکتی و ارتباط

مسیرهای حرکتی در این فضای سبز مطلوب عبارتند از:

۱. تنوع فضا: فضاهای تجمع و توقفی مورد توجه شهروندان است که یکنواخت نبوده و دارای تنوع باشد تا بتواند سلیقه‌های مختلف و به خصوص تنوع‌طلبی نسل جوان را پاسخ دهد. (نظیر پارک‌های چند دهه اخیر)

۲. دوری از اتومبیل: فضایی عاری از آلودگی اتومبیل، که انسان بتواند در کنار طبیعت مصائب حضور این وسیله آلوده‌کننده را فراموش کند. (فضای مرکزی پارک‌ها)

۳. حضور آب: حضور آب در فضای سبز به نحوی باشد که امکان ایجاد رابطه و نزدیکی و لمس آب به وجود آید و انسان از آرامش‌بخشی و فرح‌بخشی آب استفاده کند. (ساختار باغ ایرانی)

باید توجه نمود که در تمام طول تاریخ چندهزارساله باغسازی و پارک‌سازی، آب یکی از مهم‌ترین عناصر تشکیل‌دهنده باغ و پارک است.

آب نه تنها در این فضاها بلکه در هر فضای شهری و نه تنها در ایران بلکه در اروپا، امریکا و در نقاط پرباران و پرآب نیز مورد توجه و علاقه تمام سنین و اقشار از کودک تا کهنسال است. به عنوان نمونه در کشوری چون هلند با ارتباط بسیار سهل با آب، یک مجموعه آب و آب‌بازی در مرکز شهر آمستردام به شدت مورد توجه است.

نمونه دیگر میدان ویکتوریا در شهر بیرمنگام است که حجم عظیم آب و آبشار و صدای آب هویت‌بخش این میدان و مورد علاقه مردم شهر است.

۴.۲.۳. مسیرهای حرکتی در ترکیب با فضای سبز

مسیر حرکت با فضای سبز مطلوب و مورد انتظار شهروندان عبارتند از:

۱. مسیرهای با تنوع منظر (با خطوط منحنی)
۲. مسیرهای با عمق منظر (اجتناب از ساختمان یا دیواره در انتهای معابر)
۳. مسیرهای مشجر متنوع و سایه‌دار (استفاده از درختان سایه‌دار)
۴. مسیرهای جویباری که در آن اشکال مختلف آب و امکان شنیدن موسیقی آب وجود داشته باشد. (استفاده از جوی آب روان و در اختلاف سطح)
۵. پیش‌بینی فضاهای توقف و استراحت و مشرف به مسیرها برای نشستن و دیدن مردم در حال حرکت (در نقاط عطف و یا مسلط به مناظر اصلی که امکان نشستن و دیدن وجود داشته باشد).

۴.۲.۴. کاربری‌ها

پیش‌بینی کاربری‌هایی که تمام اقشار اجتماعی بتوانند از آن بهره‌مند شوند از جمله: در طرح فضای سبز در مقیاس شهری می‌بایست از الگوهای فضای سبز بومی که دارای پایداری است استفاده شود. ولی در عین حال این‌گونه فضاها مکانی است که می‌تواند از گونه‌های متنوع غیربومی نیز در آن‌ها استفاده کرد. لذا در طرح کاشت می‌بایست:

۱. تنوع گونه‌ها (در فضاها و مسیرها از گونه‌های مختلف استفاده شده باشد).
۲. استفاده از گونه‌های گیاهی رنگین و چهارفصل (گل‌ها در تمام فصول سال وجود داشته باشد).
۳. تأمین زیبایی فصول (استفاده از گونه‌های یکنواخت (سوزنی‌برگ) که موجب ملال می‌شود به حداقل برسد).

۴.۲.۵. کاربری‌هایی پیش‌بینی شود که تمام اقشار اجتماعی بتوانند از آن بهره‌مند شوند از جمله:

۱. پیش‌بینی ابنیه مورد نیاز برای آموزش و دیدار (مجتمع فرهنگی شامل کتابخانه و سینمای کودک، موزه در ترکیب با پارک، سالن کنسرت و تئاتر، ورزش‌های در هوای آزاد).
۲. در هر حال می‌بایست توجه گردد که در مجموع غلبه باید با فضای سبز (بافت نرم) باشد و نه ساختمان و محوطه‌سازی (بافت سخت).
- نکته بسیار حائز اهمیت این است که پیش‌بینی موارد یاد شده باید به نحوی صورت گیرد که موجب غلبه کاربری بر ارزش‌های فضای سبز نگردد و در عین حال بناها در ترکیب‌های جالب و متنوع از فضای سبز قرار گیرند.

باغ قدمگاه- نیشابور: آب به اشکال مختلف (جوی، آبشار، آب‌نما، فواره و ...) اصلی‌ترین عنصر در باغسازی ایران است.

باغ جمشیدیه- تهران: حرکت و صدای آب در مسیر حرکت، همواره مورد علاقه مردم است.

۴-۳- جمع‌بندی

نکات قابل پیگیری در طرح‌های فضای سبز

در پایان این بخش‌ها و مباحث مطرح شده، جمع‌بندی بسیار فشرده‌ای

از نکات مثبت این مباحث که در طرح‌های فضاهای سبز مقیاس شهری در

ایران نیز قابل استفاده است، مطرح می‌شود که می‌تواند زمینه‌های الگوی

مناسب طراحی فضای سبز را فراهم سازد که به شرح زیر خواهد بود:

۱. نکاتی از پارک‌های جدید اروپایی

- پیش‌بینی فضاهای تجمع و تعامل

- پیش‌بینی فضاها و کاربری‌های فرهنگی، آموزشی، هنری، ورزشی در

ترکیب با پارک و یا در مجاورت آن

- استفاده از طرح‌های بدیع در بخش‌هایی از پارک از جمله ورودی‌ها

و پیرامون پارک

- استفاده از آبیاری مکانیکی

- کاربرد آب به صورت آبشار مصنوعی، فواره، آب‌نما، دریاچه و ...

- ایجاد فضاهای سبز متنوع

- طراحی و اجرای هم‌زمان ساختمان‌های پارک با اجرای پارک

- ایجاد پرسپکتیوهای متغیر در کف و ارتفاع برای حصول امکان دید

و منظر به چشم‌اندازهای سبز

۲. نکاتی از تجربیات باغسازی ایرانی

- استفاده از آب روان (به صورت جویبار)

- استفاده از درختان با عمر طولانی

- استفاده از سایه در مسیرها

- کاربرد گل‌های متنوع در محورهای حرکتی

- استفاده از گونه‌های مقاوم به کم‌آبی

- پیش‌بینی فضای حائل در ورود (ایجاد سلسله مراتب ورود به باغ)

- دیوارهای جداکننده باغ از پیرامون و یا فضای حفاظتی

- ایجاد سلسله‌مراتب گذار از یک فضا به فضای دیگر

- استفاده از حضور هنرهای گوناگون در فضاها و معماری ابنیه پارک

۳. نکاتی از پارک‌های چند دهه اخیر ایران

- استفاده از برکه‌های بزرگ آب جهت ایجاد آرامش (دریاچه

مصنوعی)

- استفاده از خطوط منحنی در مسیرها

- استفاده از گونه‌های متنوع گیاهی

- پیش‌بینی کاربری‌های ورزشی در هوای آزاد

- پیش‌بینی کاربری‌های فرهنگی، تفریحی، آموزشی، هنری در ترکیب

با پارک

- تأمین ارتباط و پیوند فضای پارک با پیاده‌روهای معابر هم‌جوار

۴. نکاتی از حضور شهروندان ایرانی در طبیعت

- تأمین فضایی برای استفاده از زمین برای استقرار

- تأمین فضایی برای گذران مدت طولانی همراه با جمع (پیک‌نیک)

- تأمین فضایی برای استفاده از غذا و نوشیدنی

- تأمین فضایی برای بازی با جمع خانواده و یا سایر خانواده‌ها در مجاورت

محل استقرار

۵. نکاتی درباره نیازهای شهروندان ایرانی

- ایجاد فضاهای متنوع، فضاهای تجمع و تعامل

- ایجاد فضاهایی برای اطراق

- ایجاد فضاهایی برای ورزش و بازی سنین مختلف

- استفاده از آب به صورت ساکن و متحرک (جویبار)

- تنوع در گونه‌های درختی و گل‌ها

- عدم حضور اتومبیل در پارک

- پیش‌بینی پارکینگ ایمن اتومبیل‌ها در اطراف پارک

- تفکیک فضاها و در عین حال هماهنگی آن‌ها با یکدیگر